राजस्व सुधार कार्ययोजना

(Revenue Improvement Action Plan)

(२०८१/०८२ – २०८३/०८४)

अन्तिम प्रतिवेदन

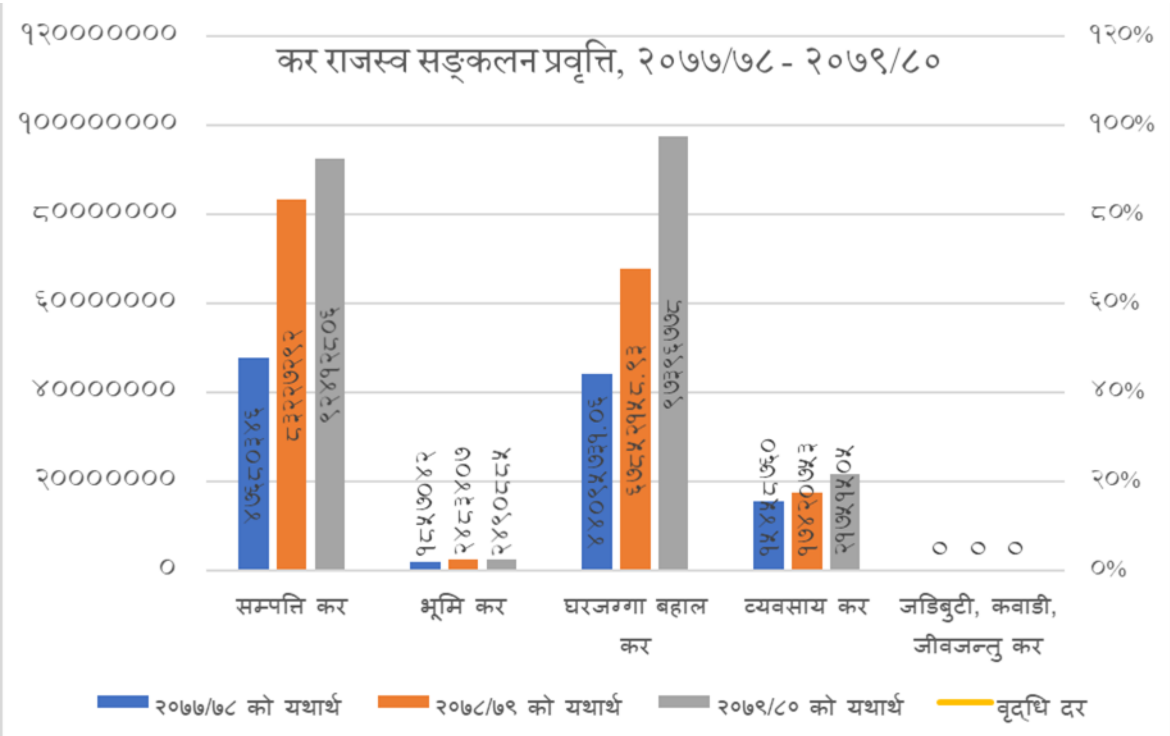

बुढानीलकण्ठ नगरपालिका

नगर कार्यपालिकाको कार्यालय

हात्तिगौंडा, काठमाडौं

बागमती प्रदेश, नेपाल

दस्तावेज : बुढानीलकण्ठ नगरपालिकाको "राजस्व सुधार कार्ययोजना (२०८१/८२–२०८३/८४)"

प्रकाशक : बुढानीलकण्ठ नगरपालिका, नगर कार्यपालिकाको कार्यालय,

हात्तिगौंडा, काठमाडौं, नेपाल

सम्पर्क फोन : ०१-४३७२७२५

वेवसाइट : https://budhanilkanthamun.gov.np/

इमेल : budhanilkanthamun@gmail.com

सर्वाधिकार : प्रकाशकमा

परामर्शदाता : सेन्टर फर रिजिलियन्स एण्ड डिभेलपमेन्ट प्रा.लि., मध्यपुर थिमि, भक्तपुर, नेपाल,
इमेल : resilientnepal@yahoo.com

प्रकाशन वर्ष : २०८१ वैशाख

विषय सूची

परिच्छेद एक : परिचय ***६***

१.१ पृष्ठभूमि ६

१.२ राजस्व सुधार योजनाको औचित्य ७

१.३ उद्देश्य ८

१.४ कार्ययोजना तर्जुमा, विधि, प्रक्रिया तथा सम्पादन गरिने मुख्य कार्यहरु ८

१.४.१ सन्दर्भ सामग्री अध्ययन, पुनरावलोकन ९

१.४.२ तथ्याङ्क सङ्कलन ९

१.४.३ योजना तर्जुमा कार्यशाला ९

१.४.४ कार्ययोजना मस्यौदा तयारी १०

१.४.५ शाखागत छलफल एवम् तथ्याङ्क पुनरावलोकन १०

१.४.६ मस्यौदा अध्ययन एवम् सुधार १०

१.४.७ मस्यौदा प्रस्तुती कार्यशाला १०

१.४.८ प्रतिवेदनको अन्तिम रूप १०

१.५ सीमा ११

परिच्छेद–दुई : नगरपालिकाको सङ्क्षिप्त परिचय ***१२***

२.१ नगरपालिकाको गठन, नामकरण तथा भौगोलिक अवस्था १२

२.२ प्रशासनिक विभाजन तथा जनसाङ्ख्यिक विवरण १२

२.३ नगरपालिकाको संगठन संरचना र मानव संशाधन १४

परिच्छेद ३ : स्थानीय तहको राजस्व अधिकार तथा आय सम्भाव्यता ***१६***

३.१ संवैधानिक व्यवस्था १६

३.२ स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को व्यवस्था १६

३.२.१ गाउँरनगरपालिकाको एकल अधिकार : १६

३.२.२ प्रदेश तथा सङ्घीय कानून अनुसार प्राप्त हुने रोयल्टी तथा अन्य (दफा ११(४)) १८

३.३ अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ को व्यवस्था १८

३.४ आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था २०

३.५ आन्तरिक राजस्व सङ्कलनको प्रमुख क्षेत्र र सम्भावना विश्लेषण २१

३.५.१ कर राजस्व २२

३.५.१.१ सम्पत्ती कर २२

३.५.१.२ भूमि कर (मालपोत) २३

३.५.१.३ घरजग्गा वहाल कर २४

३.५.१.४ व्यवसाय कर २५

३.५.१.५ जडीबुटी, कवाडी, जीवजन्तु कर २६

३.५.१.६ विज्ञापन कर २७

३.५.१.७ सवारी साधन कर २८

३.५.२ गैरकर राजस्व २८

३.५.२.१ वहाल बिटौरी शुल्क २८

३.५.२.२ नक्सापास दस्तुर ३०

३.५.२.३ व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर ३१

३.५.२.४ विक्रीबाट प्राप्त हुने रकम (स्लेट, ढुंगा, गिट्टी, वालुवा तथा माटोजन्य वस्तु विक्री) ३२

३.५.२.५ सिफारिश तथा दस्तुर ३२

३.५.२.६ नगरपालिकाले निर्माण, सञ्चालन, व्यवस्थापन गरेका पूर्वाधार तथा सेवा ३३

३.५.२.७ सरकारी सम्पत्तिको वहालबाट प्राप्त आय ३४

३.५.२.७ सामुदायिक वनबाट प्राप्त हुने आय ३४

परिच्छेद ४ – आय सङ्कलनको संस्थागत क्षमता तथा सङ्कलन अवस्था ***३५***

४.१ राजस्व परिचालन सम्वन्धी नीति ३५

४.२ राजस्व परिचालनको संस्थागत क्षमता ३५

४.२.१ स्थानीय राजस्व परामर्श समिति ३५

४.२.२ सङ्गठन र जनशक्ति ३६

४.२.३ पूर्वाधार ३६

४.३ नगरपालिकाको आन्तरिक आय परिचालन ३७

४.३.१ नगरपालिकाको समग्र आयको अवस्था ३७

४.३.२ आन्तरिक आयको संरचना र वृद्धिदर ४०
४.३.३ स्रोतका आधारमा नगरपालिकाको कुल आयको संरचना ४०
४.३.४ राजस्व परिचालनका सवाल ४१

परिच्छेद पाँच : राजस्व सुधार कार्ययोजना ***४३***

५.१ नगरपालिका राजस्व सुधार कार्ययोजना ४३
क) राजस्व प्रशासन सुधार ४३
ख) कर राजस्व सुधार योजना ४५
ग) गैरकर राजस्व सुधार योजना ४६

परिच्छेद ६ : आगामी तीन वर्षको राजस्व प्रक्षेपण ***४९***

६.१ सम्भाव्य आय र आय प्रक्षेपणका आधार ४९
६.२ आगामी तीन आ.व.को राजस्व प्रक्षेपण ५१
६.३ प्रक्षेपित आय संरचना ५५

परिच्छेद ७ : अपेक्षित नतिजा ***५६***

७.१ सम्भाव्य आय र आय अनुमान ५६
७.२ प्रतिफल तहका नतिजा ५६
७.३ असर तहका नतिजा ५६
७.४ जोखिम अनुमान एवम् समाधानका उपाय ५६
अनुसूची–१ : सन्दर्भ सामग्री ६०
अनुसूची–२ : तथ्याङ्क सङ्कलनका लागि प्रयोग गरिएको फाराम ६१
अनुसूची–३ : कार्यशाला उपस्थिति ६६
अनुसूचीं ४ : तथ्याङ्क सङ्कलनका लागि प्रयोग गरिएको फाराम ६७
अनुसूची–५ : कार्यशालाको उपस्थिति ७२
अनुसूची–६ : कार्यशालाका तस्वीरहरु ७६

तालिका सूची

तालिका–१ : प्रशासनिक विभाजन तथा जनसाङ्ख्यिक विवरण १२
तालिका–२ : वडागत जनसाङ्ख्यिक विवरण १३
तालिका–३ : नगरपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था २०
तालिका–४ : सम्पत्ति कर बापत प्राप्त हुन सक्ने कुल राजस्व अनुमान २२
तालिका–५ : भूमिकर बापत बापत प्राप्त हुन सक्ने कुल राजस्व अनुमान अनुमान २३
तालिका–६ : घर बहाल कर बापत प्राप्त हुन सक्ने कुल राजस्व अनुमान २४
तालिका–७ : विज्ञापन कर बापत प्राप्त हुन सक्ने कुल राजस्व अनुमान २७
तालिका–८ : बहाल बिरौटी शुल्कबापत प्राप्त हुन सक्ने कुल राजस्व अनुमान २९
तालिका–९ : नक्सापास दस्तुर बापत प्राप्त हुन सक्ने कुल राजस्व अनुमान ३०
तालिका–१० : सिफारिश दस्तुर बापत प्राप्त हुन सक्ने कुल राजस्व अनुमान (रू.) ३३
तालिका–११ : नगरपालिकाले निर्माण, सञ्चालन, व्यवस्थापन गरेका सेवाबाट प्राप्त हुन सक्ने कुल राजस्व अनुमान (रू.) ३३
तालिका–१२ : राजस्व परामर्श समिति ३६
तालिका–१३ : राजस्व शाखामा कार्यरत जनशक्ति ३६
तालिका–१४ : नगरपालिकाको आय प्रवृत्ति (रू) ३७
तालिका–१५ : नगरपालिकाको आन्तरिक आय संरचना ४०
तालिका–१६ : नगरपालिकाको कुल आय संरचना ४०
तालिका–१७ : सम्भाव्य आय तथा आय प्रक्षेपणका आधार ४९
तालिका–१८ : आगामी तीन आ.व.को राजस्व प्रक्षेपण ५१
तालिका–१९ : नगरपालिकाको प्रक्षेपित आय संरचना ५५
तालिका–२० : अनुगमन खाका ५८

परिच्छेद एक : परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

सङ्घीय लोकतान्त्रिक व्यवस्थाले परिकल्पना गरेको सङ्घीय शासन व्यवस्थालाई मूर्तरुप दिन संविधान सभा मार्फत् घोषित नेपालको संविधानले सम्पूर्ण शासन व्यवस्थालाई सहकार्य, समन्वय र सहअस्तित्वको सिद्धान्तका आधारमा सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तह गरी तीन तहमा विभाजन गरेको छ। नेपालको स्वतन्त्रता, सार्वभौमसत्ता, भौगोलिक अखण्डता, स्वाधीनता, राष्ट्रिय हित, सर्वांगीण विकास, बहुदलीय प्रतिस्पर्धात्मक लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक सङ्घीय शासन प्रणाली, मानव अधिकार तथा मौलिक हक, कानूनी राज्य, शक्ति पृथकीकरण र नियन्त्रण तथा सन्तुलन, बहुलता र समानतामा आधारित समतामूलक समाज, समावेशी प्रतिनिधित्व र पहिचानको संरक्षण यी तीन तहका सरकारमार्फत् गर्ने कुराको प्रत्याभूति संविधानले नै गरेको छ।

संविधानको अनुसूची-५ मा सङ्घिय सरकारका ३५ वटा अधिकार सूची, अनुसूची-६ मा प्रदेशका २१ वटा अधिकार सूची, अनुसूची-७ मा सङ्घ र प्रदेशका २५ वटा साझा अधिकार सूची, अनुसूची-८ मा स्थानीय तहका २२ वटा अधिकार र अनुसूची-९ मा सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहका १५ वटा साझा अधिकार सूची निर्धारण गरी वर्तमान संविधानले तीनै तहमा अधिकार सम्पन्न सरकारको स्थापनाका लागि मार्ग प्रशस्त गरिदिएको छ। संविधानले प्रदान गरेको अधिकारका आधारमा बनेका सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय सरकारहरू आफैंमा त्यस्ता शक्तिशाली तहहरू हुन् जसले संविधानको दायराभित्र रही पूर्ण स्वायत्तताका साथ काम गर्ने क्षमता राख्छन्। तसर्थ, राजनीतिक परिवर्तनको अपेक्षा बमोजिम भएको रुपान्तरणकारी परिवर्तनले समुदायको घरदैलोमा अधिकार मात्र पुऱ्याएको छैन स्थानीय तहका राजनीतिक व्यक्तित्वहरूलाई आफ्नो क्षेत्रमा विकास र समृद्धि ल्याउन क्षमता प्रर्दशन गर्ने अवसर पनि प्रदान गरेको छ। बलियो इच्छा शक्ति र दीर्घकालीन सोचयुक्त राजनीतिक नेतृत्वहरूले आफ्नो क्षेत्रलाई साँच्चिकै नमुना बनाउनसक्ने अवसर पाएका छन्। नागरिकका आधारभूत आवश्यकता पूरा गर्ने क्रममा भौतिक पूर्वाधार, आर्थिक, सामाजिक, संस्थागत विकास जस्ता क्षेत्रमा लगानी गर्नुपर्ने हुन्छ। यसका लागि स्थानीय तहले पर्याप्त आर्थिक स्रोत व्यवस्थापन गर्नुपर्छ। स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ६९ (२) मा उल्लेख भए अनुसार स्थानीय तह आफैंले उठाएको राजस्व तथा आयबाट प्राप्त रकम, राजस्व बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने रकम, नेपाल सरकारबाट प्राप्त अनुदान तथा अन्य रकम, प्रदेश सरकारबाट प्राप्त अनुदान तथा अन्य रकम, कुनै व्यक्ति, संघ वा संस्थाबाट प्राप्त रकम स्थानीय तहका आयस्रोत हुन सक्छन्। यस्तै, राष्ट्रिय प्राथमिकताका आधारमा स्थानीय सरकारका लागि नेपाल सरकारले विभिन्न दातृ निकाय, संघ-संस्था वा व्यक्तिबाट लिएको वैदेशिक सहायताबाट उपलब्ध गराएको रकम, अन्य स्थानीय सरकारबाट प्राप्त अनुदान तथा अन्य रकम, आन्तरिक ऋणबाट प्राप्त रकम तथा स्थानीय तहलाई अन्य कुनै स्रोतबाट प्राप्त हुने रकम पनि स्थानीय तहको आयस्रोत हुन सक्छ। तर स्थानीय तह आफैंले सङ्कलन गर्न सकेको आय वा राजस्व रकमका आधारमै स्थानीय तहमा दिगो विकासको सम्भावनाको आँकलन गर्न सकिने भएकाले सबै पालिकाले आन्तरिक आयस्रोत सङ्कलनमै विशेष ध्यान दिन जरुरी छ। बाह्य आयको केही अंशलाई बाहेक सङ्घीय सरकार वा प्रदेश सरकारले निर्धारण गरे बमोजिमको क्षेत्र एवम् कार्यक्रम वा शीर्षकमा तोकिएको शर्त वा मापदण्ड पूरा गरेर मात्र खर्च गर्नुपर्ने भएकाले स्थानीय तहलाई आन्तरिक आय प्रयोगको तुलनामा बाह्य आयको प्रयोग त्यति सहज नहुन सक्छ।

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को परिच्छेद ९ (दफा ५५-६२) मा उल्लेख भए अनुसार स्थानीय सरकारले सम्पत्ति कर, भूमिकर (मालपोत), घरजग्गा बहाल कर, व्यवसाय कर, बहाल बिटौरी शुल्क, पार्किङ

शुल्क, जडीबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर तथा विभिन्न प्रकारका सेवा शुल्क शीर्षकहरूबाट आय सङ्कलन गर्नसक्ने देखिए पनि सबै स्रोत समान रूपमा विभिन्न दृष्टिकोणले सम्भाव्य नहुन सक्छ। कर तथा गैरकर दुवै स्थानीय तहका आफ्नै आयस्रोत हुन् तापनि यसको सङ्कलनमा प्रभावकारिता ल्याउन स्थानीय तहकै आन्तरिक प्रशासनिक क्षमता बढाउनुपर्ने हुनसक्छ।

कर प्रणाली प्रगतिशील विशेषतायुक्त र सङ्कलन सम्भाव्य हुँदैमा स्थानीय तह सबल एवम् सक्षम हुने होइन। स्थानीय स्रोत सङ्कलनमा सक्षम बने मात्र स्थानीय तहको सबलता प्रमाणित हुनसक्छ। यसका लागि एकातर्फ सबै करदाताको तथ्याङ्क सहितको अभिलेख व्यवस्थापन गरी त्यो अभिलेखलाई समय-सापेक्ष परिमार्जन गर्न जरुरी छ भने अर्कोतर्फ सङ्कलित करको प्रयोगमा करदाता सन्तुष्ट हुनुपर्छ अर्थात् सङ्कलित स्रोतलाई पारदर्शी तरिकाले खर्च गर्नुपर्छ। स्थानीय तहलाई अधिकार सम्पन्न बनाउने सन्दर्भमा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले नागरिकसँग प्रत्यक्ष सरोकार राख्ने धेरै अधिकार निक्षेपण गरेको छ। स्थानीय तहले पारदर्शी तरिकाले आफ्ना क्रियाकलाप अगाडि बढाए मात्र सबै नागरिकलाई करको दायरामा ल्याउन सजिलो पर्छ। स्थानीय तहमा गरिने क्रियाकलापको पारदर्शिताले जनमानसमा सकारात्मक प्रभाव पर्ने भएकोले सम्भव भएसम्म प्रतिनिधिमूलक तरिकाबाटै भए पनि विकास निर्माणका क्रियाकलापमा करदातालाई निर्णय प्रक्रियादेखि कार्यान्वयन तहसम्म संलग्न गराउन सके कामको गुणस्तर कायम गर्न र आयस्रोत सङ्कलन गर्न सहज हुनसक्छ।

सीमित नागरिकलाई बढी दरमा कर लगाएर भन्दा थोरै दरमा धेरै करदाता समेट्दै धेरै कर सङ्कलन गर्न सक्नुलाई कर प्रशासनको सक्षमता मानिन्छ। नागरिकको विकासका आवश्यकता पूरा गर्नका लागि पर्याप्त आर्थिक स्रोत आवश्यक पर्छ। जुन स्थानीय तहले कर सङ्कलनलाई उच्च प्राथमिकतामा राखेको छ, उसले आफ्ना नागरिकको आवश्यकता दिगो रुपले पूरा गर्ने सम्भावना बढी हुन्छ।

१.२ राजस्व सुधार योजनाको औचित्य

वैधानिक रुपमा नै स्रोत साधनमाथि उल्लेख्य अधिकार प्राप्त भएको लामो समयसम्म पनि आन्तरिक स्रोत तथा राजस्व कमजोर रहने र निरन्तर संघ तथा प्रदेशबाट प्राप्त हुने अनुदानमा नै भर पर्नुपर्ने अवस्था भएमा स्थानीय सरकारको स्वायत्तता तथा दिगोपनामा प्रश्नचिन्ह लाग्ने सम्भावना रहन्छ। यस परिप्रेक्ष्यमा स्थानीय सरकारहरूले समयमै कानुनले अधिकार दिएका क्षेत्रमा आन्तरिक राजस्वको सम्भावना अध्ययन गरी कानुनसम्मत रुपमा राजस्वको क्षमता विस्तार गर्दै जानु आवश्यक हुन जान्छ । नेपालको राज्य सञ्चालन संरचना संघ, प्रदेश र स्थानीय गरी तीन तहको हुने तथा राज्यशक्तिको प्रयोग तीनवटै तहका सरकारले गर्ने व्यवस्था नेपालको संविधानले गरेको छ । स्थानीय सरकारले आ-आफ्नो क्षेत्रमा गर्ने विकास निर्माण कार्यलाई व्यवस्थित गरी जनचाहना अनुरुप सेवा प्रवाहलाई प्रभावकारी बनाउन ठूलो लगानी आवश्यक देखिन्छ । यसका लागि स्थानीय सरकारलाई संघ र प्रदेश सरकारबाट उपलब्ध हुने विभिन्न अनुदान तथा राजस्व बाँडफाँट बाहेक स्थानीय राजस्व अधिकार अन्तर्गत विभिन्न कर तथा सेवा शुल्क, दण्ड जरिवाना जस्ता गैरकर लगाउने अधिकार प्रदान गरिएको छ । साथै स्थानीय सरकारले अन्य स्वदेशी संघसंस्थाबाट अनुदान रकम प्राप्त गर्न सक्ने, नेपाल सरकारको पूर्व स्वीकृति लिएर वैदेशिक अनुदान वा सहयोग लिन सक्ने तथा नेपाल सरकारको सहमति लिएर वित्त आयोगले सिफारिस गरेको सीमाभित्र रही आन्तरिक ऋण लिन सक्ने कानुनी व्यवस्था समेत रहेको छ ।

संवैधानिक अधिकारभित्र रही स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनले आन्तरिक आय परिचालन गर्न सक्ने उल्लेख्य अधिकार दिएको भएता पनि स्थानीय सरकारहरूले ती अधिकारलाई ऐनको प्रावधान अनुसार व्यवस्थित राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार गरी न्यायोचित तरिकाले पूर्ण रुपमा परिचालन गर्न सकिरहेको स्थिति छैन । यसको

मुख्य कारणमा स्थानीय सरकारको संरचनाले पूर्ण परिपक्कता पाउन अझै केही समय लाग्ने भएकोले त्यसका लागि आवश्यक नीति तथा कार्यविधि, संगठनात्मक व्यवस्था, सूचना तथा तथ्याङ्कको स्थापना, आयको सम्भाव्यता अध्ययन, नियन्त्रण प्रणाली आदीको स्थापना तथा अभ्यासको कमी हुनु रहेको छ ।

राजस्व प्रक्रियामा सुधारका लागि नगरपालिकाको नेतृत्वमा सहभागितामूलक पद्धति अवलम्बन गरी यो राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गरिएको छ । यसले नगरपालिकाका जनप्रतिनिधि, कर्मचारी तथा अन्य सरोकारवाला पक्षहरूलाई राजस्व परिचालनको क्षेत्रमा अभिमुखीकरण, आन्तरिक आय सुधारका लागि समस्या तथा अवसरहरूको पहिचान गरी कार्ययोजना तयारी तथा आयको प्रक्षेपणलाई मार्गदर्शन गर्ने दस्तावेज हुने हुँदा नगरपालिकाले प्राथमिकताप्राप्त आयोजनाहरूको आकार आँकलन गर्न सहज हुनेछ । राजस्व प्रक्रियामा सुधारका लागि बुढानीलकण्ठ नगरपालिकाको नेतृत्वमा सहभागितामूलक प्रक्रिया अवलम्वन गरी राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गरिएको छ । यस दस्तावेजको एक प्रमुख उपलब्धीका रुपमा नगरपालिकाका जनप्रतिनिधि, कर्मचारी तथा अन्य सरोकारवाला पक्षहरूले राजस्व परिचालनको क्षेत्रमा आधारभूत अभिमुखीकरण प्राप्त गर्नुका साथै नगरपालिकाको आन्तरिक आय सुधारका लागि समस्या तथा अवसरहरूको पहिचान भएको हुनेछ र मुख्य उपलब्धीका रुपमा नगरपालिकाको कार्ययोजना तयारी भएको हुनेछ तथा आयको प्रक्षेपणलाई मार्गदर्शन गर्ने दस्तावेज तयार भएको हुनेछ ।

१.३ उद्देश्य

यस अध्ययनको समग्र उद्देश्य नगरपालिकाको आन्तरिक आयको विद्यमान अवस्था तथा आन्तरिक स्रोतका संभावनाहरूको विश्लेषण गरी प्रक्षेपण सहितको राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार गर्नु हो । यस उद्देश्यको प्राप्तिका लागि देहाय अनुसारका सहायक उद्देश्य निर्धारण गरिएको छ :

- प्रचलित कानूनको भावना र उद्देश्य अनुसार नगरपालिकाको वर्तमान राजस्व प्रशासन सम्बन्धी नीति कार्यक्रमहरु तथा कार्यान्वयनका तौरतरिकाहरुको वस्तुनिष्ठ समीक्षा गर्ने ।
- राजस्व सुधार कार्ययोजनाको आवश्यकता र महत्वबारे नगरपालिकाका पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरुसँग अन्तरक्रिया तथा छलफल गरी राजस्व सुधारका उपायहरु पहिल्याउने ।
- नगरपालिकाको वर्तमान राजस्व प्रशासनमा सुधारका लागि आवश्यक नीति, कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि सिफारिस गर्ने ।
- आधुनिक राजस्व प्रशासनसँग सम्बन्धित सैद्धान्तिक तथा व्यवहारिक पक्षहरुको पृष्ठभूमिमा नयाँ क्षेत्रहरुको पहिचान, विद्यमान राजस्व प्रशासनलाई करदातामैत्री बनाउन आवश्यक नीति, कार्यक्रम सहित आगामी ३ आ.व.का लागि राजस्व प्रक्षेपण तथा सुधार कार्ययोजना सिफारिश गर्ने ।
- नगरपालिकाको आन्तरिक आय वृद्धिका सम्भावनाहरू पहिचान गरी आय सुधार रणनीति सहितको आन्तरिक आय सुदृढीकरण कार्ययोजना तयार गर्ने ।
- नगरपालिकाको राजस्व प्रक्षेपण, बजेट अनुमान तथा सूचना प्रणालीमा सहयोग गर्ने ।

१.४ कार्ययोजना तर्जुमा, विधि, प्रक्रिया तथा सम्पादन गरिने मुख्य कार्यहरु

यस राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाका लागि राजस्वसँग सम्बन्धित कानून लगायत अन्य दस्तावेजहरुको अध्ययन, राजस्वसँग सम्बन्धित तथ्याङ्क तथा सूचना संकलनका लागि आवश्यक फारामहरूको निर्माण, तथ्याङ्क संकलन तथा विश्लेषण, कार्ययोजना तर्जुमाका लागि सहभागितामूलक छलफल, कार्यशाला गोष्ठी तथा प्रस्तुतीकरण जस्ता विधिहरू प्रयोग गरिएको थियो । अध्ययनका क्रममा अवलम्बन गरिएका विधिहरूलाई देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

१.४.१ सन्दर्भ सामग्री अध्ययन, पुनरावलोकन

अध्ययन कार्यको प्रथम चरणमा परामर्शदाता विज्ञहरूबाट विभिन्न स्रोतबाट सन्दर्भ सामाग्रीहरू संकलन तथा पुनरावलोकन गरिएको थियो । यस क्रममा अध्ययन तथा पुनरावलोकन गरिएको मुख्य सामग्रीहरू **अनुसूची-१** मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

१.४.२ तथ्याङ्क सङ्कलन

सन्दर्भ सामग्रीको अध्ययन तथा विश्लेषण पश्चात् परामर्शदाताहरूबाट तथ्याङ्क तथा सूचना सङ्कलनका लागि आवश्यक फारमहरूको विकास गरिएको थियो । नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्य योजनाको सन्दर्भमा तथ्याङ्क सङ्कलनको लागि प्रयोग गरिएको फाराम **अनुसूची २** मा प्रस्तुत गरिएको छ। अध्ययनका क्रममा नगरपालिकाका कर्मचारीहरूको समन्वयमा निम्न क्षेत्रगत तथ्याङ्क एवम् सूचनाहरू सङ्कलन गरियो :

- विगत तीन वर्ष तथा चालु वर्ष वैशाख मसान्तसम्मको यथार्थ आय विवरण
- राजस्व प्रशासनिक व्यवस्था तथा सूचना प्रवाह सम्बन्धी विवरण
- चालु वर्षको आर्थिक ऐन, नीति तथा कार्यक्रम र बजेट
- आन्तरिक आय संकलनको अवस्था, स्रोत, क्षेत्र तथा दर सम्बन्धी विस्तृत विवरण
- आन्तरिक आय संकलनको संभावित नयाँ क्षेत्रहरू सम्बन्धी तथ्याङ्क तथा सूचना ।

१.४.३ योजना तर्जुमा कार्यशाला

बुढानीलकण्ठ नगरपालिकाको आयोजनामा २०८१ वैशाख ३ गते राजस्व सुधार कार्ययोजनाको तर्जुमा सम्बन्धी योजना तर्जुमा कार्यशाला गोष्ठीको आयोजना गरिएको थियो । उक्त गोष्ठीमा नगर उपप्रमुख तथा राजस्व परामर्श समितिका संयोजक, प्रमुख प्रशाासकीय अधिकृत, वडा अध्यक्षहरू, राजस्व परामर्श समितिका अन्य पदाधिकारी, कार्यपालिकाका सदस्यहरू तथा कर्मचारीहरूको उपस्थिति रहेको थियो ।

योजना तर्जुमा कार्यशाला उद्घाटन सत्र, प्राविधिक सत्र र समापन सत्र गरी तीन खण्डमा वर्गीकृत गरिएको थियो । उद्घाटन सत्रमा मन्तव्य राख्दै संयोजक लामाले स्थानीय सरकारका रुपमा वित्तीय सुशासन तथा मानवीय सूचकाङ्कमा नगरपालिका कहाँ पुग्यो भनी हेर्नुपर्ने आवश्यकता रहेको बताउनुभयो । उहाँले आम्दानी वृद्धि नगरपालिकाको संस्थागत क्षमता अभिवृद्धिका लागि अहम् विषय भएको बताउँदै यसका लागि तदनुरुप कर्मचारी कार्यदक्षतामा पनि सुधार गर्दै लैजानुपर्ने आवश्यकता औंल्याउनुभयो । स्थानीय तहको राजस्व परिचालनमा सुधार गर्न नगरपालिकालाई नागरिकको पनि पूर्ण सहयोग आवश्यक रहेको बताउँदै कर तिर्ने बेलामा कतिपय अवस्था सम्पन्न व्यक्ति पनि विपन्नको रुपमा प्रस्तुत हुने गरेको तर आफ्नो आवश्यकता पर्दा सोही सम्पत्तिलाई बढी मूल्याङ्कन गराउन खोज्ने प्रवृत्ति हट्न नसकेको बताउनुभयो ।

उद्घाटन मन्तव्यकै क्रममा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत तुल्सीराम अर्यालले राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्य जटिल रहेको, अनुमान नै कम राख्ने प्रवृत्ति रहेको बताउँदै व्यावहारिक तथा यथार्थपरक ढङ्गमा राजस्व सुधार

कार्ययोजना तर्जुमा हुने अपेक्षा व्यक्त गर्नुभयो । उहाँले व्यवसाय कर, बहाल करका सबै करदाता करको दायरामा आइनसकेको र घर नक्सापासमा पनि छुटेको बताउनुभयो । नागरिकमैत्री सेवा नभएको, आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली कमजोर रहेको र कर्मचारी आचारसंहिता कमजोर रहेको बताउँदै उहाँले कर्मचारी प्रशासनलाई प्रभावकारी बनाउन पुरस्कार र दण्डको व्यवस्था कार्यान्वयनमा ल्याउनुपर्ने बताउनुभयो । नगरपालिका प्रविधिमैत्री हुँदै जानुपर्ने तथा राजस्व परामर्श समिति अझ धेरै सक्रिय हुनुपर्ने आवश्यकता रहेको औंल्याउनुभयो ।

कार्यक्रममा प्राविधिक सत्रको सहजीकरण राजस्व विज्ञ गोकर्ण शर्माले गर्नुभएको थियो भने समग्र कार्यक्रमको सहजीकरण राजस्व व्यवस्थापन शाखाका प्रमुख सन्जय ढुंगानाले गर्नुभएको थियो । कार्यक्रमको उपस्थिति विवरण **अनुसूची ३** मा राखिएको छ ।

१.४.४ कार्ययोजना मस्यौदा तयारी

सङ्कलित तथ्याङ्क विश्लेषण एवम् योजना तर्जुमा कार्यशालामा प्राप्त सल्लाह सुझावलाई मध्यनजर गर्दै सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयले जारी गरेको गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमासम्बन्धी दिग्दर्शन, २०७६ ले निर्दिष्ट गरेको सुझावलाई अवलम्बन गर्दै योजना तर्जुमा टोलीबाट कार्ययोजनाको प्रारम्भिक मस्यौदा तयार गरियो ।

१.४.५ शाखागत छलफल एवम् तथ्याङ्क पुनरावलोकन

सङ्कलित तथ्याङ्कहरू अध्ययन विश्लेषण गरी मस्यौदा तयारी गर्ने क्रममा देखिएका त्रुटीहरूको सम्बोधन गर्न एवम् अपुग तथ्याङ्कहरू सङ्कलन गर्न नगरपालिकाको राजस्व व्यवस्थापन शाखा, आर्थिक प्रशासन शाखा, पूर्वाधार शाखालगायत भ्रमण गरियो । यसपश्चात् तयार भएको प्रारम्भिक मस्यौदालाई स्थानीय तहको राजस्वका क्षेत्रका विज्ञहरूबाट पुनरावलोकन गरी सुधारका लागि सल्लाह सुझाव प्राप्त गरियो ।

१.४.६ मस्यौदा अध्ययन एवम् सुधार

कार्ययोजनाको प्रारम्भिक मस्यौदा तयार भएपछि यसमा अध्ययन तथा सुझावका लागि नगरपालिका समक्ष पेश गरियो । नगरपालिकाबाट सुझाव प्राप्त भएपश्चात् उक्त सुझावहरूलाई मध्यनजर गर्दै राजस्व सुधार कार्ययोजनाको मस्यौदामा सुधार गरी यो मस्यौदा नगरपालिका समक्ष पेश गरिएको छ ।

१.४.७ मस्यौदा प्रस्तुती कार्यशाला

कार्ययोजनाको मस्यौदालाई थप सुधार गरी यसलाई अन्तिम रुप दिन नगरपालिका कर्मचारी, पदाधिकारी तथा सरोकारवालाहरूसमक्ष यस मस्यौदालाई प्रस्तुत गरी छलफल गरिनेछ ।

१.४.८ प्रतिवेदनको अन्तिम रूप

नगरपालिकाको राजस्वसँग सम्बन्धित मुख्य सरोकारवाला पक्ष पदाधिकारी, कर्मचारी तथा अन्य सरोकारवालाहरूले मस्यौदा प्रतिवेदन अध्ययन गरी सुझाव तथा सल्लाह प्रदान गुर्नभएको थियो । त्यसैगरी

मस्यौदा प्रस्तुति तथा छलफल कार्यक्रमबाट पनि विभिन्न सुझाव तथा सल्लाहरू प्राप्त भएको थियो । यसरी प्राप्त सान्दर्भिक सुझाव तथा सल्लाहहरूलाई समावेश गरी यो अन्तिम प्रतिवेदन तयार गरिएको हो ।

१.५ सीमा

नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजनाको क्षेत्र व्यापक रहेको भएता पनि सिमित स्रोत साधन, विगतका वर्षहरूको प्रर्याप्त सुचनाको अभाव, सीमित समयका कारण यस अध्ययनका सीमाहरू देहाय अनुसारका रहेका छन् :

- यो प्रतिवेदन प्रमुख रुपमा कार्यालयको अभिलेख, दस्तावेज प्रतिवेदन तथा द्वितीय स्रोतहरूबाट प्राप्त तथ्याङ्क तथा सूचनाहरूको आधारमा तयार गरिएको छ । यसको अलावा अध्ययन तथा विश्लेषण कार्य नगरपालिकाका सम्बन्धित शाखाका कर्मचारीहरू तथा अन्य सरोकारपक्षहरूसँग भएको छलफलबाट प्राप्त सूचनाहरू समावेश गरिएको छ ।
- नगरपालिकाको आन्तरिक आय तथा स्रोतको पहिचान गर्ने उद्देश्यका लागि तयार पारिएको तथ्याङ्क संकलन फाराम अनुसार प्राप्त तथ्याङ्कहरू विभिन्न कार्यालयहरूको अभिलेख तथा स्थलगत अध्ययनबाट संकलन गरिएको छ ।
- नगरपालिकामा भएको अभिलेख र सरोकारवालाहरूको छलफलबाट प्राप्त सूचनाको आधारमा आयका स्रोत सम्बन्धी तथ्याङ्कहरू सङ्कलन गरिएको छ ।
- नेपालको संविधानलगायत स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ र अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ ले दिएको राजस्व अधिकारको आधारमा राजस्व सम्बन्धी अध्ययन तथा विश्लेषण गरिएको छ ।
- यो प्रतिवेदनमा राजस्व सुधार कार्ययोजनामा उल्लेख भएका क्रियाकलापहरूलाई नगरपालिकाले प्राथमिकीकरण गरी समय सापेक्ष परिमार्जन गर्न सक्नेछ ।

परिच्छेद–दुई : नगरपालिकाको सङ्क्षिप्त परिचय

२.१ नगरपालिकाको गठन, नामकरण तथा भौगोलिक अवस्था

बागमती प्रदेश काठमाण्डौं जिल्लामा अवस्थित बुढानीलकण्ठ नगरपालिका नेपाल सरकार, तत्कालिन संघीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालयको मिति २०७१ मंसिर १६ को गतेको मन्त्रीस्तरीय निर्णयबाट चपली, भद्रकाली, खड्का भद्रकाली, चुनिखेल, महाँकाल, विष्णु बुढानीलकण्ठ र कपन गरी ६ वटा गा.वि.स.हरू मिलाएर १९ वडामा विभाजन गरी प्रशासकीय हिसाबले समायोजन गरिएको थियो । तर नेपाल सरकारको मिति २०७१ फाल्गुन २७ को निर्णयले साविककै १९ वडालाई १३ वडामा पुनः समायोजन गरी यसको अन्तिम प्रशासकीय ढाँचा तयार गरिएको हो । बुढानीलकण्ठ नगरपालिका प्रसिद्ध धार्मिकस्थल बुढानीलकण्ठको नामबाट नामकरण भएको नगरपालिका हो । राजधानी काठमाण्डौ जिल्लाका ११ वटा स्थानीय सरकारमध्ये (महानगरपालिका बाहेक) जनसंख्याको आधारमा सबैभन्दा ठूलो यस नगरपालिकाको उत्तरतर्फ नुवाकोट जिल्लासँग जोडिएको शिवपुरी नागार्जुन राष्ट्रिय निकुञ्ज, दक्षिणमा काठमाण्डौ महानगरपालिकाको वडा नंम्बर ३,४,६,७ र टोखा नगरपालिकाको वडा नंम्बर ४ धापासी रहेको छ । त्यस्तै पश्चिम तर्फ टोखा नगरपालिका पर्दछ भने पूर्व तर्फ गोकर्णेश्वर नगरपालिका र काठमाण्डौ महानगरपालिकाको वडा नंम्बर ६ सँग जोडिएको छ। आवासीय क्षेत्र धेरै रहेको यस नगरपालिकालाई १३ वटा वडामा विभाजन गरी प्रशासनीक कार्य गरिँदै आएको छ । उत्तरतर्फ शिवपुरी पर्वत श्रृङ्खला लगायत हरियाली जंगल रहेको यस नगरपालिकामा भिरालो भूभाग पनि रहेको छ भने दक्षिणतर्फ समथर भूभाग रहेको र अधिकांश भूभाग बाक्लो बस्तीले ढाकेको छ । यस क्षेत्रबाट विष्णुमती, रुद्रमती (धोविखोला), यज्ञमती जस्ता नदी/खोलाहरू बगेर गएका छन् । यस नगरपालिकाभित्र नेपालको प्रसिद्ध बुढानीलकण्ठ मन्दिरका अतिरिक्त चण्डेश्वर मन्दिर, रुद्रेश्वर, भद्रकाली, पञ्चकन्या, शिव, कृष्ण जस्ता देवीदेवताका मन्दिरहरू रहेका छन् । बौद्धमार्गीहरूका चर्चित सार्वजनिक गुम्बा श्री डाग्यूर झयाङ्गतेरा दार्ग्यालिङ्ग गुम्बा, आनीगुम्बा लगायत अन्य बौद्ध मठहरू रहेका छन् । त्यस्तै, नगरपालिकाभित्र विभिन्न धर्मालम्बीहरूका आस्थाका केन्द्रहरू समेत रहेका छन् । विश्वमान चित्रमा यस बुढानीलकण्ठ नगरपालिकाको भौगोलिक अवस्थिति २७ डिग्री ४३ मिनेट १९ सेकेण्ड उत्तरी अक्षांशदेखि २७ डिग्री ४८ मिनेट ५० सेकेण्ड उत्तरी अक्षांश र ८५ डिग्री २० मिनेट ९ सेकेण्ड पूर्वी देशान्तरदेखि ८५ डिग्री २३ मिनेट २८ सेकेण्ड पूर्वी देशान्तरसम्म फैलिएको छ । यस नगरपालिकाको उचाई समुन्द्री सतहदेखि १२८९ देखि २६९९ मिटरसम्म रहेकोछ भने कुल क्षेत्रफल ३४.८० वर्ग किमि रहेको छ ।

२.२ प्रशासनिक विभाजन तथा जनसाङ्ख्यिक विवरण

नेपाल सरकारको मिति २०७१ फागुन २७ को निर्णयले साविककै १९ वडालाई १३ वडा मा पुनः समायोजन गरी यसको अन्तिम प्रसासकीय ढाँचा तयार गरिएको हो । बुढानीलकण्ठ नगरपालिका नेपालकै ऐतिहासिक नगरपालिका मध्येको एक नगरपालिका हो । हाल यस नगरकार्यपालिकाको कार्यालय ८ नं.वडा हात्तीगौंडामा आफ्नै भवनमा रहेको छ । नगरपालिकाका तथा वडा कार्यालय रहेको स्थान र स्वामित्व सम्बन्धी विवरणलाई तलको तालिकामा दिइएको छ ।

तालिका–१ : प्रशासनिक विभाजन तथा जनसाङ्ख्यिक विवरण

वडा नं.	वडा कार्यालय रहेको स्थान	भवन अवस्था	साविक न.पा. वडा	क्षेत्रफल (वर्ग कि.मी.)	जनसंख्या २०७८
१	तौलुङ	नयाँ भवन निर्माण	बुढानीलकण्ठ १	४.६७	२१३०
२	चपली घुम्ती	निर्माणाधिन	बुढानीलकण्ठ २, ३	१.६	२८७७

वडा नं.	वडा कार्यालय रहेको स्थान	भवन अवस्था	साविक न.पा. वडा	क्षेत्रफल (वर्ग कि.मी.)	जनसंख्या २०७८
३	नारायणस्थान	निर्माणाधिन	बुढानीलकण्ठ ४	४.२४	२०९०
४	पासिकोट	निर्माणाधिन	बुढानीलकण्ठ ५	१.९७	२४३१
५	विष्णुमती खोला, दुलालटोल	आफैं	बुढानीलकण्ठ ६	७.७७	१९८५
६	खड्का भद्रकाली	निर्माणाधिन हाल भाडा	बुढानीलकण्ठ ७	१.३१	३१३५
७	हात्तीगौंडा, डठुगाउँ	निर्माणाधिन हाल भाडा	बुढानीलकण्ठ ८	०.८८	१६९६
८	गोल्फुटार	आफ्नै भवन	बुढानीलकण्ठ ९, १०	३.४३	५०३७
९	मण्डिखाटार, कुमारीमार्ग	भाडामा	बुढानीलकण्ठ ११	०.६८	२५९३
१०	आकाशेधारा कपन	आफ्नै भवन साथै नयाभवन निर्माणको चरणमा	बुढानीलकण्ठ १२	०.८९	९३५३
११	शङ्करेडाँडा कपन	आफ्नै भवन	बुढानीलकण्ठ १३, १८, १९	३.४२	५९१४
१२	दुर्गा मन्दिर	आफ्नै भवन साथै नयाभवन निर्माणको चरणमा	बुढानीलकण्ठ १४	०.३४	५२११
१३	चुनीखेल	आफ्नै भवन	बुढानीलकण्ठ १५, १६, १७	३.६०	२४७८

स्रोत : नगरपार्श्वचित्र, २०७५; राष्ट्रिय जनगणना, २०७८

राष्ट्रिय जनगणना २०६८ अनुसार यस नगरपालिकाको जनसंख्या १०७९१८, परिवार संख्या २६४८५ रहेको थियो भने जनगणना २०७८ अनुसार यस नगरपालिकामा ४६९३० परिवार संख्या रहेको छ । २०७८ कै तथ्याङ्क अनुसार पुरुष ८७३३७ (४९ %) र महिला ९०२२० (५१ %) गरी जम्मा जनसंख्या १७७५५७ जना रहेको छ । परिवारको औषत आकार ३.७८ जना रहेको छ भने वार्षिक जनसंख्या वृद्धिदर ४.७७ रहेको छ । यस नगरपालिकाको औसत साक्षारता दर ९० प्रतिशत रहेको छ, जसमा पुरुष ९५ प्रतिशत र महिला ८५ प्रतिशत रहेका छन् ।

तालिका–२ : वडागत जनसाङ्ख्यिक विवरण

वडा	घरधुरी संख्या	जनसंख्या			सरदर घरधुरी सदस्य	लैंगिक अनुपात
		जम्मा	पुरुष	महिला		
१	२१३०	८०७८	३९७१	४१०७	३.७९	९६.६९
२	२८७७	११४०२	५५९६	५८०६	३.९६	९६.३८
३	२०९०	८००४	३९५५	४०४९	३.८३	९७.६८
४	२४३१	९४९७	४६१४	४८८३	३.९१	९४.४९
५	१९८५	७४३२	३६४१	३७९१	३.७४	९६.०४
६	३१३५	११८०३	५८७५	५९२८	३.७६	९९.११
७	१६९६	६४३५	३१६५	३२७०	३.७९	९६.७९
८	५०३७	१९०१८	९४३२	९५८६	३.७८	९८.३९
९	२५९३	९९५०	४८८०	५०७०	३.८४	९६.२५
१०	९३५३	३३६२३	१६५०७	१७११६	३.५९	९६.४४
११	५९१४	२२६४२	१११६४	११४७८	३.८३	९७.२६
१२	५२११	१९४२५	९४६३	९९६२	३.७३	९४.९९
१३	२४७८	१०२४८	५०७४	५१७४	४.१४	९८.०७

वडा	घरधुरी संख्या	जनसंख्या			सरदर घरधुरी सदस्य	लैंगिक अनुपात
		जम्मा	पुरुष	महिला		
जम्मा	४६९३०	१७७५५७	८७३३७	९०२२०	३.७८	९६.८०

स्रोत : राष्ट्रिय जनगणना, २०७८

२.३ नगरपालिकाको संगठन संरचना र मानव संशाधन

नगरपालिकाको सर्वोच्च अङ्गका रुपमा नगर सभा, कार्यपालिका रहेका छन् । कानुनी प्रावधानअनुरुप कार्यपालिकाको नेतृत्व गर्न नगर प्रमुख तथा नगर कार्यपालिकाको कार्यालयको नेतृत्व गर्न प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतको व्यवस्था छ । नगरसभा अन्तर्गत लेखा, विधान, सुशासन तथा अन्य समिति गठन गरेको छ । नगर कार्यपालिका अन्तर्गत आर्थिक, सामाजिक, पूर्वाधार तथा वातावरण एवम् विपद् व्यवस्थापन समिति रहेको छ । नगर प्रमुख र उपप्रमुखको संयोजकत्वमा कानुनअनुसार गठित विभिन्न समितिहरु रहेका छन् । नगर उपप्रमुखको संयोजकत्वमा गठित समितिहरूमध्येमा न्यायिक समिति र राजस्व परामर्श समिति प्रमुख छन् ।

कार्यपालिकको कार्यालयको दैनिक कार्य सञ्चालनका लागि जनसंख्या तथा सामाजिक समवेशीकरण महाशाखा, आर्थिक प्रशासन महाशाखा, जनस्वास्थ्य महाशाखा, प्रशासन महाशाखा, योजना अनुगमन तथा मूल्याङ्कन महाशाखा, वातावरण तथा सरसफाई महाशाखा, शहरी विकास तथा पूर्वाधार महाशाखा, शिक्षा युवा तथा खेलकुद महाशाखा, सूचना प्रविधि तथा तथ्याङ्क महाशाखा र आर्थिक विकास महाशाखा गरी दश वटा महाशाखा अन्तर्गत २२ वटा शाखाहरू रहेका छन् । यी सबै महाशाखा तथा शाखाहरूमा स्थायी, करार र ज्यालादारी गरी जम्मा २८१ जना कर्मचारी कार्यरत रहेका छन् ।

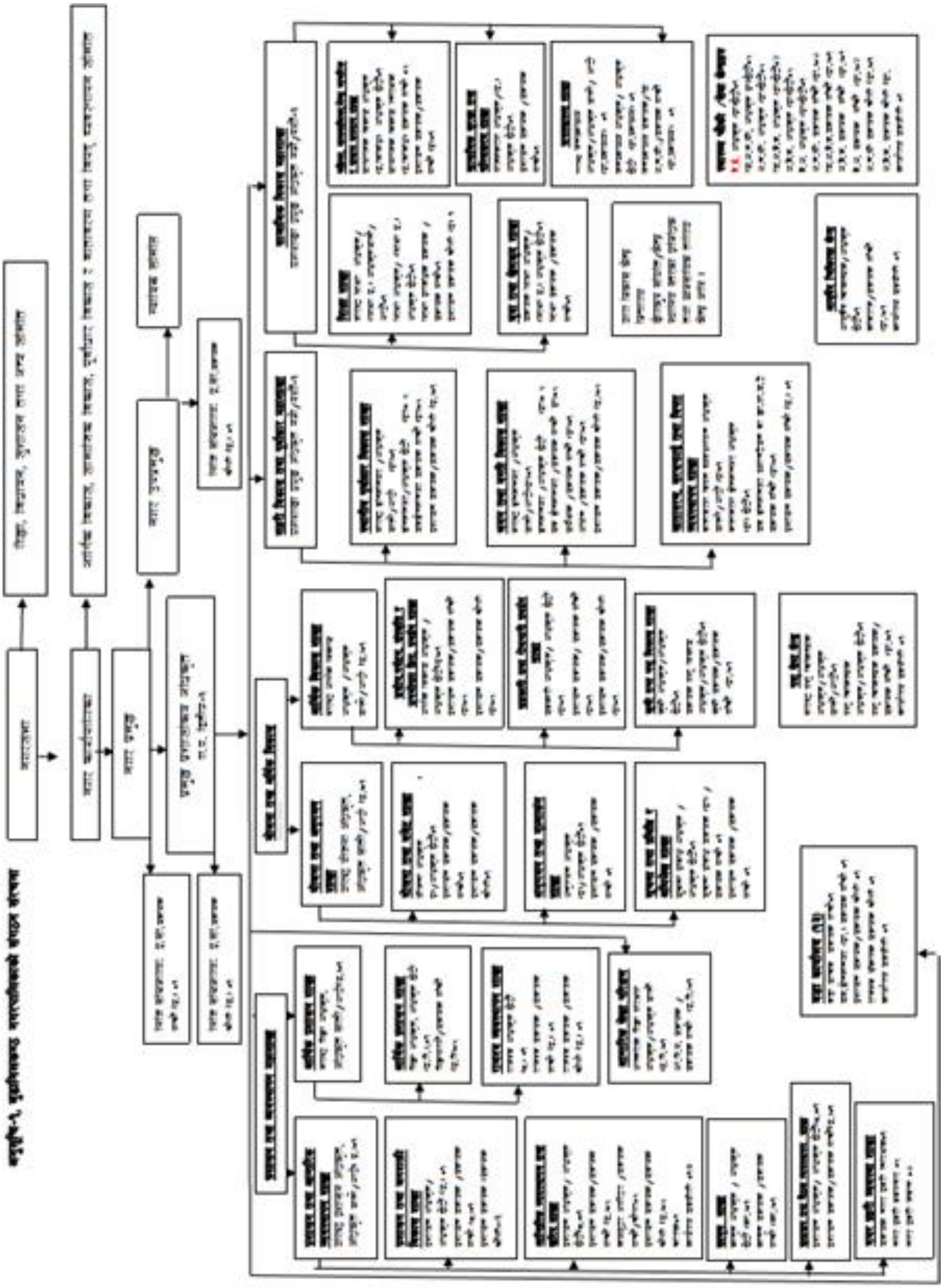
नगरसभा
नगर कार्यपालिका
नगर प्रमुख
नगर उपप्रमुख
न्यायिक समिति
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

परिच्छेद ३ : स्थानीय तहको राजस्व अधिकार तथा आय सम्भाव्यता

यस परिच्छेदमा नेपालको संविधान, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४, अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐनलगायतका प्रचलित कानुनबाट स्थानीय सरकारहरूलाई प्राप्त राजस्व अधिकारका बारेमा विस्तृत व्याख्या गर्नुका साथै बुढानीलकण्ठ नगरपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनको विद्यमान अवस्था तथा सम्भावनाको विश्लेषण गरिएको छ ।

३.१ संवैधानिक व्यवस्था

नेपालको संविधानको अनुसूची ८ मा स्थानीय तहको अधिकार सूची दिइएको छ। यस सूची अनुसार निम्नअनुसार करहरू स्थानीय कर हुन् :

- सम्पत्ति कर,
- घर बहाल कर,
- घर जग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क,
- सवारी साधन कर,
- सेवा शुल्क दस्तुर,
- पर्यटन शुल्क,
- विज्ञापन कर,
- व्यवसाय कर,
- भूमिकर (मालपोत),
- दण्ड जरिवाना,
- मनोरञ्जन कर,

३.२ स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को व्यवस्था

संघीय कानुन (**स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४**) ले स्थानीय तहलाई निम्नानुसार आय सङ्कलन गर्ने अधिकार प्रदान गरेको छ :

३.२.१ गाउँ/नगरपालिकाको एकल अधिकार :

अ) कर

- **सम्पत्ति कर :** आफ्नो क्षेत्रभित्रको घर र घरजग्गामा घर र सो घरले चर्चेको जग्गामा सम्पत्ति कर लगाई बाँकी जग्गा र घर नभएका अन्य जग्गामा भूमिकर (मालपोत) लगाउनु पर्ने । "घरले चर्चेको जग्गा" भन्नाले घरले ओगटेको जग्गाको क्षेत्रफल र अधिकतम सो क्षेत्रफल बराबरको थप जग्गासम्म पर्ने । *(केही नेपाल ऐनलाई संशोधन गर्न बनेको ऐन, २०७५ बाट संशोधित व्यवस्था)*
- **भूमि कर (मालपोत) :** आफ्नो क्षेत्रभित्रको जग्गामा त्यस्तो जग्गाको उपयोगका आधारमा लगाउने । तर, सम्पत्ति कर लगाएको अवस्थामा भूमिकर (मालपोत) लगाउन नपाइने । *(आर्थिक विधेयक २०७५ बाट संशोधित व्यवस्था)*
- **घर जग्गा बहाल कर :** कुनै व्यक्ति वा संस्थाले भवन, घर, पसल, ग्यारेज, गोदाम, टहरा, छप्पर, कारखाना, जग्गा वा पोखरी पूरै वा आंशिक तवरले बहालमा दिएकोमा ।
- **व्यवसाय कर :** पूँजीगत लगानी र आर्थिक कारोबारको आधारमा ।
- **सवारी कर :** टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा, विद्युतीय रिक्सामा ।

- **<u>जडिबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर :</u>** आफ्नो क्षेत्रभित्र ऊन, खोटो, जडीबुटी, बनकस (खर), कवाडी माल, जीवजन्तुको हाड, सीङ, प्वाँख, छालाको व्यवसायिक उपयोग गरे बापत ।

आ) शुल्क

- **<u>बहाल बिटौरी शुल्क :</u>** आफूले निर्माण, रेखदेख वा सञ्चालन गरेको हाट, बजार वा पसल वा सरकारी जग्गामा बनेका संरचनाको उपयोग बापत ।
- **<u>पार्किङ्ग शुल्क :</u>** आफ्नो क्षेत्रभित्र कुनै सवारीलाई पार्किङ्ग सेवा उपलब्ध गराए बापत ।

इ) सेवा शुल्क

- आफ्नो क्षेत्रभित्र सञ्चालनमा रहेका केवलकार, ट्रेकिङ्ग, कायकिङ्ग, बञ्जी जम्प, जिपफ्लायर, प्याराग्लाइडिङ्ग आदि मनोरञ्जन तथा साहसी खेलकुदसम्बन्धी सेवा वा व्यवसायमा ।
- आफूले निर्माण, संचालन वा ब्यवस्थापन गरेका स्थानीय पूर्वाधार वा उपलब्ध गराएको *खानेपानी, बिजुली, धारा, अतिथि गृह, धर्मशाला, पुस्तकालय, सभागृह, फोहरमैला व्यवस्थापन, सरसफाई, ढल निकास, सडक बत्ति, शौचालय, पार्क, पौडी पोखरी, व्यायामशाला, पर्यटकीय स्थल, हाटबजार, पशु वधशाला, शवदाह गृह, धोविघाट, सडक, वसपार्क, पुल आदि* सेवामा
- अचल सम्पत्ति वा अन्य कुनै विषयको मूल्यांकन सेवा शुल्क ।
- सिफारिश सम्बन्धी कुनै सेवा शुल्क ।

ई) दस्तुर

- दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर :
  - *एफएम रेडियो संचालन, घ वर्गको निर्माण इजाजत पत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म, सहकारी, प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायिक तालिम, ट्युसन, कोचिङ, औषधि पसल, प्लटिङ्ग*
  - *ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेटजस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन् तथा उपयोग*
- नक्सापास दस्तुर
- व्यक्तिगत घटना दर्ता विलम्ब शुल्क
- वडामार्फत् गरिने सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर

उ) बिक्री गर्न सक्ने *(केही नेपाल ऐनलाई संशोधन गर्न बनेको ऐन, २०७५ बाट संशोधित व्यवस्था)*

- गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षणबाट तोकिएको परिमाणमा स्लेट, ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा एवम् माटोजन्य वस्तुको बिक्री गर्न सक्ने ।
- गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्रको सार्वजनिक तथा ऐलानी जग्गामा रहेको काठ दाउरा, जराजुरी, दहत्तर बहत्तर आदिको बिक्री गर्न सक्ने ।
- यस्तो बिक्रीबाट बाँडफाँट भई प्राप्त रकम गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने ।

ऊ) सामुदायिक वनबाट आय प्राप्त गर्ने

सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिले वन पैदावार बिक्री तथा उपयोग सम्बन्धी आफ्नो वार्षिक कार्ययोजना बनाई गाउँपालिका तथा नगरपालिकाबाट स्वीकृत गराउनु पर्ने ।

> ‡६२ख. __सामुदायिक वनबाट आय प्राप्त गर्ने:__ (१) सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिले वन पैदावार बिक्री तथा उपयोग सम्बन्धी आफ्नो वार्षिक कार्ययोजना बनाई गाउँपालिका तथा नगरपालिकाबाट स्वीकृत गराउनु पर्नेछ।
>
> (२) उपदफा (१) बमोजिम वन पैदावारको बिक्री बापत प्राप्त हुने रकमको दश प्रतिशत रकम सम्बन्धित गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नु पर्नेछ।
>
> ‡ केही नेपाल ऐन संशोधन गर्ने ऐन, २०७५ द्वारा थप ।

- वन पैदावारको बिक्री बापत प्राप्त हुने रकमको दश प्रतिशत रकम सम्बन्धित गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने ।

नोट : केही नेपाल ऐनलाई संशोधन गर्न बनेको ऐन, २०७५ ले मिति २०७६।०६।२७ मा प्रमाणीकरण गरिएको वन ऐन, २०७६ मा वन उपभोक्ता समूहले कार्ययोजना बमोजिम आर्जन गरेको वार्षिक आयबाट कम्तीमा पच्चीस प्रतिशत रकम सम्बन्धित स्थानीय तहसँग समन्वय गरी वनको विकास, संरक्षण र व्यवस्थापनमा कार्यमा खर्च गर्नुपर्ने प्रावधान राखेकाले सङ्घीय सरकारले जारी गरेका दुईवटा ऐनहरु एकापसमा बाझिएको छ । वन ऐनमा भएको संशोधन देहायअनुसार रहेको छ :

> २२. __वनको विकासको लागि खर्च गर्नु पर्ने:__ (१) उपभोक्ता समूहले कार्ययोजना बमोजिम आर्जन गरेको वार्षिक आयबाट कम्तीमा पच्चीस प्रतिशत रकम वनको विकास, संरक्षण र व्यवस्थापन कार्यमा खर्च गरी बाँकी रहेको रकमको कम्तीमा पचास प्रतिशत रकम सम्बन्धित स्थानीय तहसँग समन्वय गरी गरिबी न्यूनीकरण, महिला सशक्तिकरण तथा उद्यम विकास कार्यमा खर्च गर्नु पर्नेछ।
>
> (२) उपदफा (१) बमोजिम खर्च गरी बाँकी रहेको रकम उपभोक्ता समूहको हितमा प्रयोग गरिनेछ। - वन ऐन, २०७६ (प्रमाणीकरण मिति २०७६।०६।२७)

३.२.२ प्रदेश

तथा सङ्घीय कानून अनुसार प्राप्त हुने रोयल्टी तथा अन्य (दफा ११(४))

- प्राकृतिक स्रोत साधन र सेवा शुल्क रोयल्टी
- खनिज पदार्थको उत्खनन् रोयल्टी
- सामुदायिक वनको सञ्चालन व्यवस्थापनबाट प्राप्त रोयल्टी
- पानीघट्ट, कुलो पैनी जस्ता सेवाबाट प्राप्त रोयल्टी
- खानेपानी महसुल
- स्थानीय साना सतह तथा भूमिगत सिंचाई सेवा शुल्क
- स्थानीय स्तरमा जडीबुटी तथा गैरकाष्ठ वन पैदावार उत्पादन, संकलन, प्रशोधन र बजार व्यवस्थापन
- जनरल अस्पताल, नर्सिङ्ग होम, निदान केन्द्र र स्वास्थ्य संस्थाको दर्ता, सञ्चालन अनुमति
- स्थानीय सार्वजनिक यातायातको रुट अनुमति, नवीकरण
- इन्टरनेट सेवा, टेलीसेन्टर, केवल, तारविहिन टेलिभिजन प्रसारण अनुमति, नवीकरण
- स्थानीय तहका पत्रपत्रिकाको दर्ता

३.३ अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ को व्यवस्था

अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ ले स्थानीय तहलाई निम्नअनुसार वित्तीय अधिकार प्रदान गरेको छ :

(क) एकल कर प्रशासन सम्बन्धी व्यवस्था (आर्थिक ऐन २०७५ बाट संशोधित व्यवस्था)

(क) सवारी साधन करको दर प्रदेशले लगाउने र उठाउने । तर टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा र विद्युतीय रिक्सामा सवारी साधन करको दर गाँउपालिका वा नगरपालिकाले लगाउने र उठाउने ।

(ख) घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्कको दर प्रदेशले लगाउने र गाउँपालिका वा नगरपालिकाले उठाउने ।

(ग) मनोरञ्जन करको दर प्रदेशले लगाउने र गाउँपालिका वा नगरपालिकाले उठाउने

(घ) विज्ञापन करको दर गाउँपालिका वा नगरपालिकाले लगाउने र उठाउने

(ख), (ग) र (घ) बमोजिमको करबाट उठेको रकममध्ये ६० प्रतिशत रकम गाँउपालिका वा नगरपालिकाको सञ्चित कोषमा जम्मा गरी ४० प्रतिशत रकम मासिक रुपमा प्रदेश सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने ।

(ङ) प्रदेशले सवारी साधन कर करबाट उठेको रकम प्रदेश विभाज्य कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने ।

- *प्रदेश विभाज्य कोषमा जम्मा भएको रकम ६० प्रतिशत रकम प्रदेश सरकारलाई र ४० प्रतिशत स्थानीय तहलाई बाँडफाँट गरिने*
- *राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा आयोगले निर्धारण गरेको निर्धारण गरेको आधार र ढाँचा बमोजिम प्रदेश सरकारले स्थानीय तहलाई बाँडफाँट गर्ने*
- *प्रदेशले मासिक रुपमा सम्बन्धित स्थानीय सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने*

(ख) राजस्व बाँडफाँट

- नेपाल सरकारले संकलन गरको मूल्य अभिवृद्धि कर र आन्तरिक उत्पादनतर्फको अन्तशुल्कबाट सङ्कलन भएको रकमको १५ प्रतिशत स्थानीय विभाज्य कोषमा जम्मा हुने
  - *आयोगले निर्धारण गरेको आधार र ढाँचा बमोजिम बाँडफाँट हुने*
  - *स्थानीय सञ्चित कोषमा मासिक रुपमा प्राप्त हुने*
- प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त हुने रोयल्टिको बाँडफाँड आयोगको सिफारिसमा प्राकृतिक श्रोतको उपयोगबाट प्रभावित हुने स्थानीय तहलाई २५ प्रतिशत
  - *प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त हुने रोयल्टी वार्षिक रुपमा प्राप्त हुने*

(ग) अनुदान

- <u>वित्तीय समानीकरण अनुदान:</u> खर्चको आवश्यकता र राजस्वको क्षमताको आधारमा राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगको सिफारिशमा संघ र प्रदेशबाट प्राप्त हुने । संघीय सरकारले प्रदान गर्ने अनुदान रकम न्यूनतम अनुदान, कार्यसम्पादनमा आधारित अनुदान र सूत्रमा आधारित अनुदानको योगफलको रुपमा प्रदान गरिने ।
- <u>सशर्त अनुदान:</u> सङ्घ र प्रदेशले आफ्नोतर्फबाट सम्पादन गर्नुपर्ने आफ्नो सबै भौगोलिक क्षेत्रमा समेट्नुपर्ने कार्यलाई स्थानीय तहमार्फत् गराउन यो अनुदान दिइन्छ । यसमा नेपाल सरकारद्वारा साविक सञ्चालनमा रहेका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरु प्रदेश र स्थानीय तहमा हस्तान्तरण गरी सेवा प्रवाहमा निरन्तरता दिने ध्येय रहेको ।
- <u>समपूरक अनुदान:</u> पूर्वाधार विकाससम्बन्धी कुनै योजना कार्यान्वयन गर्न योजनाको कुल लागतको अनुपातका आधारमा संघ र प्रदेशबाट प्राप्त हुने ।
- <u>विशेष अनुदान:</u> आर्थिक, सामाजिक वा साँस्कृतिक दृष्टिले विशेष प्रकृतिको क्षेत्रमा विकास गर्ने उद्देश्य र योजनाको लागि संघ र प्रदेशबाट प्रदान गरिने ।

(घ) वैदेशिक सहायता तथा आन्तरिक ऋण

- नेपाल सरकारको पूर्वस्वीकृति लिएर मात्र वैदेशिक अनुदान वा सहयोग लिन वा बैदेशिक अनुदान वा सहयोगमा योजना वा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न गराउन सक्ने ।

- नेपाल सरकारको सहमति लिएर मात्र वित्त आयोगले सिफारिस गरेको सिमाभित्र आन्तरिक ऋण लिन सक्ने । तर यस सम्बन्धी कानून तर्जुमा भइनसेकेकोले हालसम्म यो व्यवस्था कार्यान्वयनमा आउन सकेको छैन ।
- नेपाल सरकारसँग मनासिव कार्यका लागि ऋण लिन सक्ने ।

उपरोक्त व्यवस्थाहरूले स्थानीय तहलाई प्राप्त हुन सक्ने आयका स्रोतहरूलाई व्याख्या गरेको छ । स्थानीय तहले कानून बमोजिम बाहेक आफ्नो अधिकार क्षेत्रमा कुनै कर लगाउन, उठाउन र ऋण लिन नपाउने व्यवस्था हुनुका साथै निम्न अनुसारका थप व्यवस्थाहरू रहेका छन् :

- कर लगाउँदा राष्ट्रिय आर्थिक नीति, वस्तु तथा सेवाको ओसार पसार, पूँजी तथा श्रम बजार, छिमेकी प्रदेश तथा स्थानीय तहलाई प्रतिकुल असर नहुने गरी लगाउनु पर्ने (संवैधानिक व्यवस्था) ।
- कर नलाग्ने : कूटनीतिक नियोग, कूटनीतिज्ञ, वैदेशिक ऋण वा सहायताबाट सञ्चालित परियोजनाबाट हुने पैठारी, सामुहिक वा संयुक्त आवासको बिक्री नभएको स्टक, सामुहिक आवासको सार्वजनिक उपयोगको क्षेत्र ।
- सेवा शुल्क असुली कार्य आफैं वा व्यवस्थापन करार वा सार्वजनिक निजी साझेदारीबाट गर्न सक्ने ।

३.४ आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था

कानुनी अधिकारको आधारमा यस नगरपालिकाका सम्भाव्य आय शिर्षकहरूको परिचालनका अवस्था विश्लेषण गरिएको छ । यसअन्तर्गत नगरपालिकामा सम्भावना भएका आय शिर्षकहरूको संभाव्यता, सङ्कलनको अवस्था तथा दरको निर्धारणको अवस्थालाई पहिचान गरिएको छ । यहाँ सम्भावना भन्नाले कम्तीमा आगामी तीन वर्षभित्र नगरपालिकाले राजस्व सङ्कलन गर्न सक्ने अवस्थालाई आँकलन गरिएको छ ।

तालिका–३ : नगरपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था

क.सं.	आयका शिर्षक	सम्भावना	दर निर्धारण	सङ्कलन
क)	**करतर्फ**			
१.	भूमि कर (मालपोत)	भएको	भएको	भएको
२.	सम्पत्ति कर	भएको	भएको	भएको
३.	सवारी साधन कर (टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा, इरिक्सा)	नभएको	भएको	नभएको
४.	घर जग्गा बहाल कर	भएको	भएको	भएको
५.	व्यवसाय कर	भएको	भएको	भएको
६.	जडीबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर	भएको	भएको	नभएको
७.	विज्ञापन कर	भएको	भएको	भएको
ख)	**गैरकर**			
१.	स्लेट, ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा, एवम् माटोजन्य वस्तुको बिक्री	नभएको	भएको	नभएको
२.	काठ, दाउरा, जराजुरी, दहत्तर, बहत्तर बिक्री	न्यून	नभएको	नभएको
३.	नक्सापास दस्तुर	भएको	भएको	भएको
४.	व्यक्तिगत घटना दर्ता विलम्ब शुल्क	भएको	भएको	भएको
५.	बहाल विटौरी शुल्क	भएको	भएको	नभएको
६.	पार्किङ्ग शुल्क	भएको	भएको	नभएको
७.	फोहरमैला व्यवस्थापन शुल्क	भएको	भएको	नभएको
८.	स्थानीय खानेपानी महसुल	भएको	नभएको	नभएको

क.सं.	आयका शिर्षक	सम्भावना	दर निर्धारण	सङ्कलन
११.	स्थानीय विद्युत् महसुल	नभएको	नभएको	नभएको
१२.	मनोरञ्जन तथा साहसी खेलकुद सम्बन्धी सेवा तथा व्यवसायमा सेवाशुल्क (केवलकार, ट्रेकिङ, कायाकिङ, बञ्जीजम्प, जिपफ्लायर, प्याराग्लाइडिङ्ग आदि)	न्यून	नभएको	नभएको
१३.	निर्माण, सञ्चालन र व्यवस्थापन गरेका स्थानीय पूर्वाधार तथा सेवामा सेवा शुल्क**	भएको	नीति भएको, दर रेट नएको	नभएको
१४.	मूल्याङ्कन सेवा शुल्क	भएको	भएको	भएको
१५.	दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर (एफएम रेडियो सञ्चालन, "घ" वर्गको निर्माण इजाजतपत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म)	भएको	भएको	भएको
१६.	वडामार्फत् गरिने सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर	भएको	भएको	भएको
१७.	दण्ड जरिवाना	भएको	भएको	भएको

***खानेपानी, बिजुली, धारा, अतिथि गृह, धर्मशाला, पुस्तकालय, सभागृह, ढल निकास, सडक वत्ति, शौचालय, पार्क, पौडी पोखरी, व्यायामशाला, पर्यटकीय स्थल, हाटबजार, पशु वधशाला, शवदाह गृह, धोविघाट, सडक, बसपार्क, पुल आदि*

माथि दिइएको तालिका-३ को तथ्याङ्क अध्ययन गर्दा कर राजस्वका सात शीर्षकमध्ये आर्थिक ऐनमा नगरपालिकाको अधिकार क्षेत्रअन्तर्गतका दिइएका उक्त सातवटै शीर्षकमा दररेट निर्धारण गरिएको छ । उक्त शीर्षकहरूमध्ये सवारी कर बाहेक अन्य छ शीर्षकमा कर सङ्कलनको सम्भावना रहेकोमा नगरपालिकाले पाँच वटा शीर्षकमा कर सङ्कलन गर्दै आएकोछ । नगरपालिकाले टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा, इरिक्साबाट सवारी कर सङ्कलन गर्न सक्ने प्रावधान छ । यी सवारी साधनमध्ये नगरपालिकामा इरिक्सा हालै अत्यन्त सीमित सङ्ख्यामा चलेको देखिएको छ यद्यपि राजस्व सङ्कलनका दृष्टिकोणले आगामी तीन आ.व.का लागि यस अध्ययनमा सवारी करलाई सम्भाव्य मानिएको छैन ।

गैरकरतर्फका १५ शीर्षकमध्ये नौ शीर्षकमा कर सङ्कनको सम्भावना देखिन्छ, एक शीर्षक (मनोरञ्जन तथा साहसी खेलकुद सम्बन्धी सेवा तथा व्यवसाय) मा आगामी तीन वर्षमा राजस्व सङ्कलनको सम्भावना न्यून रहेको देखिएको छ भने दुई शीर्षकमा सम्भावना नभएको देखिन्छ ।

३.५ आन्तरिक राजस्व सङ्कलनको प्रमुख क्षेत्र र सम्भावना विश्लेषण

नगरपालिकाले प्रगतिशील कर प्रणाली अवलम्बन गर्ने तथा राजस्व प्रशासनलाई प्रभावकारी, पारदर्शी, वैज्ञानिक, प्रविधिमैत्री तथा करदातामैत्री बनाउने नीति लिएको छ । साथै, नयाँ क्षेत्र तथा स्रोतहरूको पहिचान गरी करको दायरा विस्तार गर्ने तथा करदाताहरूको तथ्याङ्क सङ्कलन गरी विद्युतीय माध्यमद्वारा डिजिटल प्रणालीमा अद्यावधिक गर्ने नीति लिएको छ । यस परिप्रेक्ष्यमा नेपालको संविधान, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन एवम् प्रचलित अन्य कानुनबमोजिम स्थानीय तहका रुपमा बुढानीलकण्ठ नगरपालिकालाई प्राप्त हुनसक्ने सम्भाव्य आन्तरिक स्रोतहरूको शीर्षकगत विश्लेषण देहायअनुसार रहेको छ :

३.५.१ कर राजस्व

३.५.१.१ सम्पती कर

विद्यमान अवस्था

सङ्घीय कानुनअनुसार केही नेपाल ऐन संशोधन गर्ने ऐन, २०७५ द्वारा संशोधित स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ५५ को प्रावधानअनुसार गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्रको घर र घरजग्गामा सम्पत्ति कर लगाउन सक्ने व्यवस्था अनुरुप नगरपालिकाले वार्षिक रुपमा नगरसभाबाट आर्थिक ऐन स्वीकृत गरी सम्पत्ति कर असुल गर्दैआएको छ। यस शीर्षकमा चालु आ.व. २०८०/८१ को फागुन मसान्तसम्म १५९३८ जना करदाताबाट रु. सात करोड ६६ लाख ८९ हजार चार सय पचासी सङ्कलन गरेको छ भने अघिल्लो आ.व. २०७९/८० मा १७५६६ जना करदाताबाट रु.नौ करोड २४ लाख १२ हजार आठ सय छ मात्र सङ्कलन गरेको थियो। यस्तै, आ.व. २०७८/७९ मा १७३७५ जना करदाताबाट रु. आठ करोड २७ लाख ९० हजार चौरानब्बे र आ.व.२०७७/७८ मा कुल रु. छ करोड ६४ लाख नौ हजार पाँच सय पाँच रुपियाँ सङ्कलन गरेको थियो। यस तथ्याङ्कले नगरपालिकाको सम्पत्ति कर निरन्तर बढ्दै गएको देखिन्छ।

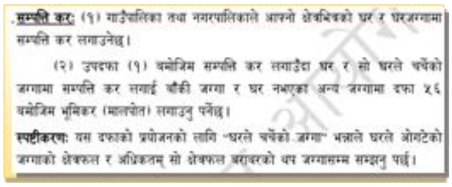
सम्पत्ति कर: (१) गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्रको घर र घरजग्गामा सम्पत्ति कर लगाउनेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम सम्पत्ति कर लगाउँदा घर र सो घरले चर्चेको जग्गामा सम्पत्ति कर लगाई बाँकी जग्गा र घर नभएका अन्य जग्गामा दफा ५६ बमोजिम भूमिकर (मालपोत) लगाउनु पर्नेछ।

स्पष्टीकरण: यस दफाको प्रयोजनको लागि "घरले चर्चेको जग्गा" भन्नाले घरले ओगटेको जग्गाको क्षेत्रफल र अधिकतम् सो क्षेत्रफल बराबरको थप जग्गासम्म सम्झनु पर्छ।

सम्भावना

वि.सं. २०७८ को राष्ट्रिय जनगणनाको अन्तिम नतिजा अनुसार यस नगरपालिकामा कुल ४६९३० घरधुरी भएकोमा संस्थागत घरधुरी ३३९ र अन्य २९८ बाहेकका ४६२९३ घरधुरीलाई यस अध्ययनमा करयोग्य सम्पत्ति मानी निम्नअनुसार कुल सम्भाव्य सम्पत्ति कर गणना गरिएको छ। यस गणनाअनुसार नगरपालिकाको कुल सम्भाव्य कर रु. १८८०६५३१३ देखिएको छ।

तालिका–४ : सम्पत्ति कर बापत प्राप्त हुन सक्ने कुल राजस्व अनुमान

सम्पत्ति करयोग्य घर संख्या	४६२९३
प्रतिव्यक्ति औसत अनुमानित सम्पत्ति करयोग्य जग्गा (आना)	४.५
सम्पत्ति करयोग्य प्रति एकाइ जग्गाको औसत मूल्य (प्रतिआना)	*२५००००*
प्रति करदाताको सम्पत्ति करयोग्य कुल जग्गाको औसत मूल्य	*११२५००००*
औसत करदाताको घरको मात्र अनुमानित मूल्य रु.	*५००००००*
प्रति करदाताको करयोग्य सम्पत्तिको औसत मूल्य (घरले चर्चेको जग्गाको १.२५ प्रतिशतको औसत मूल्य)	१६२५००००
सम्पत्ति करको औसत दर (प्रतिशत)	०.०२५
प्रति करदाता औसत सम्पत्ति कर (रु.)	४०६३
कुल सम्भाव्य सम्पत्ति कर (रु.)	१८८०६५३१३

वि.सं. २०७८ को राष्ट्रिय जनगणनाको अन्तिम नतिजा अनुसार यस नगरपालिकामा कुल ४६९३० घरधुरी रहेको देखिन्छ। स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन अनुसार नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र रहेका घर र ती घरले ओगटेको दोब्बर क्षेत्रफलसम्मको जमिनमा सम्पत्ति कर लगाउन सक्ने व्यवस्था छ। तर नगरपालिकाको अभिलेख अनुसार अघिल्लो आ.व.मा कुल १७५६६ मात्र सम्पत्ति करको दायरामा आएको देखिन्छ। यसर्थ, अझ धेरै घरधुरीलाई सम्पत्ति करको दायरामा ल्याई सम्पत्ति करबापत प्राप्त हुने राजस्वको आकार वृद्धि गर्न सक्ने सम्भावना देखिन्छ।

सुधारका क्षेत्रहरु

राजस्व संकलनको वर्तमान अवस्था तथा सहभागितामूलक छलफलका आधारमा सम्भावनाअनुसार सम्पत्ति कर संकलन गर्न निम्नअनुसार कार्यहरु गर्नुपर्ने देखिन्छ :

- घरधुरी सर्भेक्षण गरी नगरपालिका क्षेत्रका सम्पूर्ण सम्पत्ति करयोग्य सम्पत्ति (घर) र सम्बन्धित करदाताको आधारभूत विवरण सङ्कलन गर्ने

- घरधुरी सर्भेक्षणसँगै प्रत्येक घरको पूर्ण तस्वीरसहितको डिजिटल अभिलेख तयार गरी हरेक घरको नम्बरिङ गर्ने
- दायरामा नआएकालाई सूचनामूलक, जनचेतनामूलक कार्यक्रमहरु गरी करको दायरामा आउन आकर्षित गर्ने
- करयोग्य सम्पत्तिको विवरण वार्षिक रुपमा अद्यावधिक गर्ने व्यवस्था गर्ने
- प्रगतिशील सिद्धान्तमा आधारित रही सम्पत्ति करको दर निर्धारण गर्ने
- सम्पत्तिको मूल्याङ्कनलाई व्यावहारिक, विश्वसनीय र प्रचलित मूल्यसँग मिल्दो बनाउने
- घरको निर्माण सम्पन्न प्रमाणपत्र दिँदाखेरी नै त्यस्ता घरधनीलाई सम्पत्ति करदाताको सूचीमा आवद्ध गर्ने
- अग्रिम रुपमा वार्षिक कर तिर्ने करदातालाई कर छुटको व्यवस्था गर्न सकिने

३.५.१.२ भूमि कर (मालपोत)

विद्यमान अवस्था

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ५६ ले "गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्रको जग्गामा त्यस्तो जग्गाको उपयोगका आधारमा भूमिकर (मालपोत) लगाउनेछ" भन्ने व्यवस्था गरेको छ । नगरपालिकाको आर्थिक ऐनले भूमि कर न्यूनताम रु. ५०।-, प्रति रोपनी रु.२००।-, प्रति आना रु.१२।५० र बक्यौता जरिवाना १० प्रतिशत तोकेको छ । नगरपालिकाले आ.व.२०८०/८१ को फागुन मसान्तसम्म १३३१० जना करदाताबाट रु. १७ लाख २७ हजार आठ सय २७ र अघिल्लो आ.व. २०७९/८० मा कुल १५६६९ जना करदाताबाट रु. २४ लाख ९० हजार आठ सय ८५ सङ्कलन गरेको थियो । यस्तैगरी, आ.व. २०७८/७९ मा १६४१७ जना करदाताबाट रु. २६ लाख ३२ हजार ८१ र आ.व. २०७७/७८ कुल रु. २७ लाख ६९ हजार चालीस सङ्कलन गरेको थियो ।

भू उपयोग सम्वन्धी विवरण (वर्ग कि.मी)	
आवास तथा वस्ती क्षेत्र	12.67
कृषि क्षेत्र	6.8
वन क्षेत्र	9.87
घाँसे क्षेत्र	0.22
झाडी क्षेत्र	5.004
नदीनाला तथा पोखरी	0.17
अन्य (बगर तथा भीर क्षेत्र)	0.02
जम्मा	34.80

श्रोत: जि.आई.एस. नक्सांकन तथा बुढानीलकण्ठ नगरपालिका २०७५

सम्भावना

नगरपालिकाको कुल सम्भाव्य भूमि कर आँकलन गर्नका लागि नगरपालिकाको कुल भूमि, त्यसको उपयोग र स्वामित्वको अवस्थासम्बन्धी विस्तृत तथ्याङ्क आवश्यकता पर्दछ । नगरपालिकामा यस्तो विस्तृत तथ्याङ्क उपलब्ध नभए पनि नगरपालिकाकै वस्तुस्थिति विवरण, २०७५ मा नगरपालिकाको भूउपयोगसम्बन्धी विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । यस विवरणअनुसार नगरपालिकाको कुल भूमि ३४.८० व.कि.मी.मध्ये कृषि क्षेत्र ६.८ व.कि.मी. र आवास तथा वस्ती क्षेत्र १२.६७ व.कि.मी रहेको छ । यस सन्दर्भमा यहाँ कुल कृषि क्षेत्र ६.८ व.कि.मी. अर्थात् १३३६६.४३३७ रोपनी कृषि भूमिलाई भूमिकरको कराधार क्षेत्र मानी निम्नअनुसार भूमि कर गणना गरिएको छ ।

तालिका–५ : भूमिकर बापत बापत प्राप्त हुन सक्ने कुल राजस्व अनुमान अनुमान

कुल कृषि भूमि/भूमिकरयोग्य जग्गा (रोपनी)	१३३६६.४३३७
प्रतिरोपनी भूमि करको औसत दर	२५०
कुल सम्भाव्य मालपोत कर रु.	३३४१६०८

सुधारका क्षेत्रहरु

राजस्व संकलनको वर्तमान अवस्था तथा सहभागितामूलक छलफलका आधारमा भूमि करमा सुधार गर्न निम्नअनुसार कार्यहरु गर्नुपर्ने देखिन्छ :

- भूमिको उत्पादन, उत्पादकत्व, उपयोग, पहुँचको अवस्थाका आधारमा कृषि भूमिको वर्गीकरण गर्ने

- जग्गा कित्ताको वृहत्तर सूचना (स्वामित्व, आकार, अवस्थिति) सङ्कलन गर्ने
- सचेतनामूलक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरी वार्षिक रुपमा समयमै कर तिर्न प्रेरित गर्ने
- कर शिविरलगायत सूचनामूलक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरी करदातालाई समयमै कर तिर्न आकर्षित गर्ने
- करदाताको अभिलेख वार्षिक रुपमा अध्यावधिक गर्ने
- भूमिकरमा जरिवानाको व्यवस्था गरी समयभित्रै कर तिर्न प्रोत्साहित गर्ने

३.५.१.३ घरजग्गा बहाल कर

विद्यमान अवस्था

नगरपालिकाको आर्थिक ऐनले नगरपालिका क्षेत्रभित्र कुनै व्यक्ति वा संस्थाले घर, पसल, ग्यारेज, गोदाम, टहरा, सेड (छप्पर), कारखाना, जग्गा वा पोखरी पूरै वा आंशिक तवरले वहालमा दिएकोमा बहाल रकममा वहाल कर लगाउने व्यवस्था गरेको छ । साथै छुट तथा जरिवानका प्रावधानहरू पनि रहेका छन् । घरजग्गा बहाल करको दर संघसंस्था, कार्यालय, उद्योग, व्यवसाय प्रयोजनका लागि १०%, आवास प्रयोजनका लागि ७%, कृषि प्रयोजनका लागि २% र विद्यार्थी प्रयोजनका लागि घरभाडा प्रमाणित गर्न आएमा २% तोकिएको छ । नगरपालिकाको घरजग्गा बहाल कर आ.व. २०८०।८१ को फागुन मसान्तसम्म २९९१ करदाताबाट रु. ६,०४,९८,७८०.२८, आ.व. २०७९।८० मा २५८२ करदाताबाट रु. ९७६०८६४१, आ.व. २०७७।७८ मा यो कर रु. २,०३,७९३.१५ सङ्कलन भएको देखिन्छ ।

सम्भावना

नगरपालिकाको आर्थिक ऐन अनुसार पूर्ण सम्भावना अनुसार राजस्व सङ्कलन गर्न व्यावसायिक प्रयोजनमा भाडामा रहेका घरहरू, आवासीय प्रयोजनका लागि भाडामा रहेका घरहरू तथा कृषि प्रयोजनका लागि भाडामा रहेका घरहरूको विवरण आवश्यकता पर्दछ । नगरपालिकाले २०७५ मा प्रकाशन गरेको वस्तुस्थिति विवरण अनुसार यहाँ ४३.७ प्रतिशत घरहरू बहालमा रहेका छन् । वि.सं. २०७८ को जनगणनाअनुसार यहाँका ४६९३० घरमध्ये २४३४६ अर्थात् ५१.८ प्रतिशत घर बहालमा रहेका छन् । औसतमा हरेक घरमा कम्तीमा तीनवटा कोठाहरू भाडामा लागेका छन् र प्रति कोठाको भाडा दर मासिक रु. ५०००।- रहेको छ भन्ने मान्यतामा आधारित रही सम्भाव्य घरबहाल कर निम्नअनुसार गणना गरिएको छ :

तालिका–६ : घर वहाल कर बापत प्राप्त हुन सक्ने कुल राजस्व अनुमान

क्र.सं.	घर बहालमा लगाउनेको प्रयोजन	घरजग्गा बहालमा लगाउनेको सङ्ख्या (क)	मासिक औसत भाडा रकम (ख)	घरजग्गा बहाल दिनेले उठाउने वार्षिक औसत भाडा रकम रु. (ग)	संभाव्य घरजग्गा बहाल कर८
				क × ख × १२	
१	आवासीय प्रयोजनका लागि घर बहालमा लगाउने (कुल घरधुरीमध्ये ७० प्रतिशत)	१७०४२	१५०००	३०६७५९६०००	२१४७३१७२०
२	व्यावसायिक प्रयोजनका लागि घर बहालमा लगाउने (कुल ३० प्रतिशत)	७३०४	४५०००	३९४४०५२०००	३९४४०५२००
३	कृषि प्रयोजनका लागि घरजग्गा बहालमा लगाउने (प्रति व्यवसायीले भाडामा लिएको औसत जग्गा १० रोपनी र प्रतिरोपनी औसत वार्षिक भाडा दर रु.२४०००)	१२५	२५०००००	३७५००००००	७५००००००
	कुल सम्भाव्य घर बहाल कर				६०९१३६९२०

सुधारका क्षेत्रहरु

राजस्व संकलनको वर्तमान अवस्था तथा सहभागितामूलक छलफलका आधारमा घरजग्गा बहाल करमा सुधार गर्न निम्नअनुसार कार्यहरू गर्नुपर्ने देखिन्छ :

- आवासीय प्रयोजन, व्यावसायिक प्रयोजन तथा कृषि प्रयोजनका लागि बहाल करको अलग अलग दर कायम गर्ने । प्रारम्भका केही वर्षका लागि आवासीय प्रयोजनका लागि घरजग्गा बहाल करको दर न्यून गरी बढीभन्दा बढी करदातालाई आकर्षित गर्ने
- आर्थिक गतिविधि तथा सम्बन्धित क्षेत्रको पहुँचको आधारमा सम्पूर्ण वडाहरूलाई विभिन्न उपक्षेत्र (Block) मा वर्गीकरण गरी सो उपक्षेत्रअनुसार न्यूनतम घर बहाल दर कायम गरी उपक्षेत्रअनुसार करको दरमा प्रगतिशीलता अपनाउने
- घरबहाल कर सङ्कलन गर्दा नगरपालिकाले निर्धारण गरेको दरमा नघट्ने गरी कर असुली गर्ने
- विभिन्न कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरी घरधनी तथा बहालमा बस्ने दुवै पक्षलाई बहाल करको विषयमा जानकारी गराउने
- सम्पत्ति करदाता, व्यवसाय करदाता र घरजग्गा बहाल करदाताको विवरणलाई एकीकृत (Synchronize) गरी सम्पत्ति कर सङ्कलन गर्दा घरजग्गा बहाल कर पनि सङ्कलनको व्यवस्था गर्ने
- अनिवार्य सेवा बाहेकका अन्य सेवा प्राप्त गर्न घरबहाल करदाताकालाई घरबहाल कर तिर्नु अनिवार्य व्यवस्था राख्ने ।
- घरजग्गा बहाल करलाई सम्पत्ति करसँग आवद्ध गरी सङ्कलनको व्यवस्था गर्ने अथवा टोल सुधार समितिमार्फत् घरजग्गा बहाल कर सङ्कलन गर्न आवश्यक व्यवस्था गर्ने

३.५.१.४ व्यवसाय कर

विद्यमान अवस्था

सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयले जारी गरेको व्यवसाय कर सम्बन्धी नमुना कार्यविधि, २०७६ ले "व्यवसाय" भन्नाले गाउँ/नगरपालिका क्षेत्रभित्र संचालन गरिने कुनै पनि प्रकारको उद्योग, व्यापार, पेशा वा यस्तै अन्य प्रकृतिका व्यावसायिक कारोबार सम्झनु पर्दछ भनी उल्लेख गरेको छ। बुढानीलकण्ठ नगरपालिकाको आर्थिक ऐनले नगरपालिका क्षेत्रभित्र व्यापार, व्यवसाय वा सेवामा पूँजीगत लगानी र आर्थिक कारोबारका आधारमा व्यवसाय कर लगाई असुल उपर गर्ने व्यवस्था गरेको छ। यस शीर्षक अन्तर्गत नगरपालिकाले चालु आ.व. २०८०/८१ को वैशाख महिनासम्ममा ३८२१ करदाताबाट रु २,५१,२७,१७०।०० सङ्कलन गरेको छ भने आ.व. २०७९/८० मा ३२१२ करदाताबाट रु. २४१३६३३९ सङ्कलन गरेको थियो। यस्तै, आ.व. २०७८/७९ मा २९८६ करदाताबाट रु. १२६३७६८२ सङ्कलन गरेको थियो भने आ.व. २०७७/७८ कुल रु. २,०२,६६,१४३।९३ सङ्कलन गरेको थियो ।

सम्भावना

राष्ट्रिय जनगणना, २०७८ को अन्तिम नतिजाअनुसार यस नगरपालिकामा कृषि बाहेक अन्य साना व्यवसायमा सङ्लग्न घरपरिवार सङ्ख्या कुल ३३९१ रहेको छ। चालु आ.व.को वैशाख १५ सम्ममा नगरपालिकामा व्यवसाय दर्ता/नवीकरण गर्ने कुल व्यवसायको सङ्ख्या ५९५९ रहेको छ । राजस्व व्यवस्थापन शाखाले सबै वडाहरूमा सर्भेक्षण गरी सङ्कलन गरेको तथ्याङ्क अनुसार नगरपालिकाभरिमा कुल ९६०६ व्यापार व्यवसायहरू सञ्चालनमा रहेका छन् । यी सबै व्यापार व्यवसायको करको दायरामा ल्याउँदा प्रति व्यवसाय रु. ५००० का दरले नगरपालिकाको कुल व्यवसाय कर सम्भावना रु. चार करोड ८० लाख ३० हजार हुने देखिन्छ ।

सुधारका क्षेत्रहरु

राजस्व संकलनको वर्तमान अवस्था तथा सहभागितामूलक छलफलका आधारमा घरजग्गा बहाल करमा सुधार गर्न निम्नअनुसार कार्यहरु गर्नुपर्ने देखिन्छ :

- नगरपालिकाबाट सङ्कलित व्यवसायको सम्पूर्ण विवरणलाई प्रशोधन, विश्लेषण गर्ने

- व्यवसायहरूलाई प्रकृति (पूँजीगत लगानी र आर्थिक कारोबार) अनुसार वर्गीकरण गरी व्यवसाय कर निर्धारण गर्ने
- करको दायरामा नआएका करदातालाई नगरपालिकामा दर्ता गर्न सूचना जारी गर्ने
- सबै प्रकार र सम्पूर्ण व्यवसायीलाई व्यवसाय दर्ताको आह्वान गर्ने तथा सुरुमा न्यून दर कायम गर्ने
- एसएमएस पद्धती लागू गरी व्यावसायीहरूलाई समय समयमा कर सम्बन्धी विविध जानकारीहरू उपलब्ध गराउने
- कर शिविरहरू सञ्चालन गरी व्यवसाय दर्ता, नवीकरण एवम् कर सङ्कलन र जानकारीमूलक सन्देशहरू प्रदान गर्ने
- छिटो कर तिर्ने व्यवसायलाई छुट र नतिर्ने व्यवसायीहरूका लागि आर्थिक ऐनमा दण्डात्मक प्रावधानहरू राख्ने ।
- वार्षिक रुपमा कर नतिर्दा केही वर्षपछि कर तथा जरिवानाका कारण तिर्नुपर्ने रकम धेरै हुन गई नयाँ व्यवसाय दर्ता गर्न प्रोत्साहन पुग्ने भएकाले आर्थिक वर्षको अन्तिममा सबै करदातालाई कर तिर्न प्रोत्साहित गर्ने ।
- करदातासँग सम्मानित व्यवहार गर्ने तथा कर तिर्ने समय अगावै तिर्नुपर्ने कर रकमबारे जानकारी गराउने

३.५.१.५ जडीबुटी, कवाडी, जीवजन्तु कर

विद्यमान अवस्था

नगरपालिकाको आर्थिक ऐनले नगरपालिका क्षेत्रभित्र कुनै व्यक्ति वा संस्थाले ऊन, खोटो, जडिबुटी, बनकस, कवाडी माल र प्रचलित कानुनले निषेध गरिएको जीवजन्तु बाहेकका अन्य मृत वा मारिएका जीवजन्तुको हाड, सिङ, प्वाँख, छालाजस्ता वस्तुको व्यावसायिक कारोबार गरेबापत जडिबुटी, कवाडी तथा जीवजन्तु कर लगाइने र असुल उपर गरिने व्यवस्था गरेको छ । तर नगरपालिकाले यस शीर्षकमा कुनै आम्दानी गरेको अभिलेख देखिँदैन । साथै अघिल्ला वर्षहरूमा पनि नगरपालिकाले यस शीर्षकमा कुनै रकम सङ्कलन गरेको विवरण देखिँदैन । नगरपालिकामा जडिबुटी सङ्कलन तथा बिक्री गर्ने, कवाडीको व्यावसायिक रुपमा सङ्कलन तथा बिक्री गर्ने र कानुनले निषेध गरिएको जीवजन्तु बाहेकका अन्य मृत वा मारिएका जीवजन्तुको हाड, सिङ, प्वाँख, छालाजस्ता वस्तुको व्यावसायिक कारोबार गर्ने व्यवसायीको सङ्ख्या र विवरण उपलब्ध छैन ।

सम्भावना

नगरपालिकामा ९.८७ व.कि.मी.[१] वन क्षेत्र, ५.००४ व.कि.मी झाडी क्षेत्र, ०.२२ व.कि.मी. घाँसे क्षेत्र र ६.८ व.कि.मी. कृषि क्षेत्र रहेको छ र यहाँ जडिबुटी खेतीका लागि उपयुक्त हावापानी रहेको छ । साथै, नगरपालिका आफैंमा एउटा ठूलो बजार रहेको, १५० भन्दा बढी होटल सहित करिब ७००० व्यापार व्यवसाय रहेको र काठमाडौं महानगरपालिकासँग जोडिएको नगरपालिका भएको हुँदा यस नगरपालिकामा जडिबुटी, कवाडी र जीवजन्तु करको सम्भावना रहेको देखिन्छ । नगरपालिकाका सबै वडामा गरी दुई दर्जनभन्दा बढी स्थानमा कवाडी सङ्कलन केन्द्रहरू रहेका छन् । नगरपालिकाले हालसम्म यस शीर्षकमा कर सङ्कलन गरेको छैन । यद्यपि नगरपालिकाको जनघनत्व, व्यावसायिक विकासको अवस्था र अन्य नगरपालिकाहरूको अनुभवका आधारमा प्रारम्भिक रुपमा यस नगरपालिकामा रु. ५० लाख अनुमान गरिएको छ ।

जडिबुटी, कवाडी, जीवजन्तु कर सङ्कलनमा सुधार गर्न निम्नअनुसार सुझावहरू प्रस्तुत गरिएको छ :

- जडिबुटी, कवाडी, जीवजन्तु सम्बन्धी कारोबार गर्ने व्यवसायीहरूको दर्ता, अभिलेखीकरण तथा नियमित अद्यावधिकरण गर्ने ।

[ज्ञ] नगर पार्श्वचित्र, २०७५, बुढानीलकण्ठ नगरपालिका

- कवाडी सामान सङ्कन स्थल आसपास स्थल, जल तथा अन्य वातावरणीय प्रदूषण न्यूनीकरण समेतलाई ध्यान दिने
- स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनले तोकेबमोजिम जडिबुटी, कवाडी, जीवजन्तु कर सङ्कलनका लागि ठेक्का आह्वान गर्ने ।

३.५.१.६ विज्ञापन कर

विद्यमान अवस्था

अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ को एकल कर प्रशासन सम्बन्धी व्यवस्थाअनुसार विज्ञापन करको दर गाउँपालिका वा नगरपालिकाले लगाउने र उठाउने व्यवस्था रहेको छ । नगरपालिकाको आर्थिक ऐनले नगरपालिका क्षेत्रभित्र हुने विज्ञापन तथा प्रचार-प्रसारका लागि राख्ने दिने साइनबोर्ड, होर्डिङ बोर्ड, डिजिटल बोर्ड, ग्लोबोर्ड, स्टल आदिमा विज्ञापन सामग्रीहरू अनुसार प्रति वर्गफिट रु. २०० देखि ५०० सम्म विज्ञापन करको लगाउने व्यवस्था गरेको छ। यसबाहेक खेलकुद मैदान र यस्तै प्रकृतिका अनुमति लिएर गरिने कार्यक्रममा पहिलो दिन ५००० र त्यसपछि प्रत्येक दिन रु. ३०००; बेलुन, छाता, ज्याकेट, साइकल मोटरसाइकल आदिद्वारा गरिने विज्ञापनमा प्रतिगोटा प्रतिदिन रु. २५० र स्टल तथा घुम्ती प्रचार प्रसार प्रति गोटा प्रतिदिन रु. २००० शुल्क तोकिएको छ। विज्ञापन कर अन्तर्गत नगरपालिकाले चालु आ.व. २०८०/८१ मा कुल रु. ४० लाख आय अनुमान गरेको छ । चालु आ.व.को जेठ महिनासम्म यस शीर्षकमा रु. १,८७,२७९ सङ्कलन भएको छ भने अघिल्लो आ.व. २०७९।८० मा कुल रु. ७,७२,७२५।- सङ्कलन भएको थियो ।

सम्भावना

यस नगरपालिकामा बाक्लो शहरी सडक सञ्जाल सहितको उच्च जनघनत्वयुक्त ठूलो शहरी क्षेत्र रहेको र करिब १० हजार व्यापार व्यवसाय क्रियाशील रहेका छन् । यस बाहेक नेपालकै प्रसिद्ध मन्दिर बुढानीलकण्ठ लगायत पञ्चकुमारी मन्दिर, धोवी ढुङ्गा, वाग्द्वार, शिवपुरी चुचुरो, कामधेनु शिला, नागी गुम्बा, शतरुद्रेश्वर, अप्सराघाट, सप्तड समाधीस्थल, विष्णुमती झरनालगायतका दुई दर्जन पर्यटकीय स्थलहरू छन् ।

जनघनत्वयुक्त ठूलो बजार क्षेत्र, शहरी सडक सञ्जाल सहित बुढानीलकण्ठ मन्दिर, पञ्चकुमारी मन्दिर, धोवी ढुङ्गा, वाग्द्वार, शिवपुरी चुचुरो, कामधेनु शिला, नागी गुम्बा, शतरुद्रेश्वर, अप्सराघाट, सप्तड समाधीस्थल, विष्णुमती झरनालगायतका दुई दर्जन पर्यटकीय स्थलहरू छन् । साथै यस नगरपालिकामा ३८६२ व्यापार व्यवसाय सञ्चालनमा रहेका छन् । तर नगरपालिका क्षेत्रभित्र विज्ञापन तथा प्रचार-प्रसारका लागि राखिएका साइनबोर्ड, होर्डिङ बोर्ड, डिजिटल बोर्ड, ग्लोबोर्ड, स्टल आदि विज्ञापन सामग्रीहरूसम्बन्धी कुनै आधारभूत सूचना उपलब्ध रहेको छैन । यसर्थ, नगरपालिकामा विज्ञापन करबापत राजस्व सङ्कलन हुनसक्ने राजस्वको आँकलनका लागि यहाँ सञ्चालित व्यापार व्यवसायमध्ये ५० प्रतिशतको साइनबोर्ड, ४ प्रतिशतको ग्लोबोर्ड, ६ प्रतिशतको डिजिटल बोर्ड, ५ प्रतिशतको नियोन बोर्ड रहेको अनुमान गरिएको छ । साथै, १०० वटा होर्डिङ बोर्ड र २०० वटा फ्लेक्स सामग्री रहेको अनुमान गरी देहायअनुसार विज्ञापन करको कुल सम्भावना आँकलन गरिएको छ :

तालिका–७ : विज्ञापन कर बापत प्राप्त हुन सक्ने कुल राजस्व अनुमान

क्र.सं.	विज्ञापन प्रकार	सङ्ख्या	प्रस्तावित औसत दर (प्रति व.फिट)	औसत आकार	अनुमानित रकम रु.
१	साइन बोर्ड	१९३१	५०	१२	४६३४४००
२	होर्डिङ बोर्ड	१००	५००	३०	६०००००
३	ग्लो बोर्ड	१५४	१००	१२	३७०७५२
४	डिजिटल बोर्ड	२३२	१५०	१२	५५६१२८

क.सं.	विज्ञापन प्रकार	सङ्ख्या	प्रस्तावित औसत दर (प्रति व.फिट)	औसत आकार	अनुमानित रकम रु.
५	नियोन	१९३	१५०	१२	४६३४४०
६	फ्लेक्स सामग्री	२००	२००	१५	६०००००
	कुल	२८१०	१९२		७२२४७२०

सुधारका क्षेत्र

विज्ञापन करमा सुधार गर्न निम्नअनुसार सुझावहरू प्रस्तुत गरिएको छ :

- नगरमा प्रयोग भएका/हुने विज्ञापन सामग्रीहरूको अनुमान गरी सम्भाव्य राजस्वको आकार आँकलन गर्ने
- सम्भाव्य राजस्वको आकार, राजस्व सङ्कलन खर्च र सेवा प्रदायक (ठेकेदार) को मुनाफा समेतलाई मध्यनजर गरी ठेक्का आह्वान गर्ने
- ठेक्का करार गर्ने वा ठेक्काका लागि कुनै आवेदन नपरेमा केही रकम घटाइ पुन: ठेक्का रकम आह्वान गर्ने
- विज्ञापन सामग्री र राजस्व सङ्कलनको मापदण्ड तयार गरी सेवा प्रदायकलाई उपलब्ध गराउने
- सेवा प्रदायकको राजस्व सङ्कलनको तौर तरिकाबारे राजस्व व्यवस्थापन शाखा/राजस्व परामर्श समितिले समय समयमा जानकारी लिने

३.५.१.७ सवारी साधन कर

नगरपालिकाको आर्थिक ऐनले नगरपालिका क्षेत्रभित्रका सवारी साधनमा प्रदेश सरकारले सवारी साधन कर लगाउने र उठाउने तर टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा र इरिक्सामा नगरपालिकाले सवारी साधन कर लगाउने र उठाउने व्यवस्था गरेको छ। नगरपालिका क्षेत्रभित्र टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा र इरिक्सा अत्यन्त न्यून सङ्ख्यामा चल्ने र तत्काल यिनको सङ्ख्यामा वृद्धि हुने सम्भावना पनि नदेखिएको हुँदा नगरपालिकाले यस शीर्षकमा रकम सङ्कलन गर्ने सम्भावना आँकलन गरिएको छैन।

३.५.२ गैरकर राजस्व

३.५.२.१ वहाल बिटौरी शुल्क

विद्यमान अवस्था

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनले गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र आफूले निर्माण, रेखदेख वा सञ्चालन गरेको हाट, बजार वा पसल वा सरकारी जग्गामा बनेका संरचनाको उपयोगबापत बहाल बिटौरी शुल्क लगाउने कुरा उल्लेख गरेको छ र सो अनुरुप नगरपालिकाले आर्थिक ऐनले नगरपालिकाले निर्माण, रेखदेख वा सञ्चालन गरेका सम्पत्तिहरूमा बहाल बिटौरी शुल्क तोकेको छ। चालु आ.व. २०८०।८१ मा नगरपालिकाले यस शीर्षकमा कुनै आय अनुमान गरेको छैन तथा अघिल्लो आ.व. २०७९।८० मा पनि नगरपालिकाले यस शीर्षकमा कुनै आय गरेको छैन।

सम्भाव्यता

नगरपालिकाका अधिकांश वडाहरूमा उल्लेख्य सङ्ख्यामा सार्वजनिक जमिन रहेको देखिन्छ। सार्वजनिक जमिनमा विभिन्न किसिमका संरचना तयार भई सार्वजनिक तथा निजी दुवै उद्देश्यमा प्रयोग भइआएका देखिन्छन्। त्यहाँ नगरपालिका स्वयम् लगायतका विभिन्न संस्था निकायहरूले विभिन्न संरचना निर्माण गरी विभिन्न उद्देश्यमा प्रयोग गर्दै आएको पाइन्छ। नगरपालिका क्षेत्रमा रहेका यस्ता सार्वजनिक जमिनमा मन्दिर, गुम्बा, खेलमैदान, उद्यान (park), विद्यालय, सामुदायिक भवन, प्रहरी चौकी, वडा कार्यालयजस्ता सार्वजनिक उद्देश्यमा प्रयोग हुँदै

आएको पनि देखिन्छ । उदाहरणका लागि बुढानीलकण्ठ वडा नं. ७ साविकको खड्का भद्रकाली (साविक ८ क) मा सार्वजनिक भवन निर्माण भएको छ, साविक चपलीका विभिन्न स्थानहरूमा सुकुम्बासी वस्ती रहेको छ ।

सार्वजनिक उद्देश्यका लागि प्रयोग भएका संरचनामा बहाल बिटौरी शुल्क सङ्कलन गर्न नगरपालिकाका लागि सान्दर्भिक देखिँदैन । तर सरकारी जमिनमा बनेका निजी प्रयोगमा रहेका संरचनाबाट बहाल बिटौरी शुल्क असुल गर्नु नगरपालिकाको राजस्व क्षमता वृद्धिका लागि आवश्यक छ । नगरपालिकाका १३ वटै वडामा सरकारी जमिनमा कुल १०१५ घर टहरा निर्माण भई सुकुम्बासी बस्तीका रुपमा विकास भएको पाइन्छ । यस्ता बस्तीहरूबाट सङ्कलन हुनसक्ने बहाल बिटौरी शुल्क देहायबमोजिम गणना गरिएको छ :

तालिका–८ : बहाल बिरौटी शुल्कबापत प्राप्त हुन सक्ने कुल राजस्व अनुमान

वडा नं.	सार्वजनिक जमिनमा बनेका निजी घर संख्या	बहाल बिटौरी शुल्क (दर)	कुल
१	३५	३५००	१२२५००
२	७९	३५००	२७६५००
३	८९	३५००	३११५००
४	२३२	३५००	८१२०००
५	१९३	३५००	६७५५००
६	१	३५००	३५००
७	५१	३५००	१७८५००
८	३७	३५००	१२९५००
९	९३	३५००	३२५५००
१०	१५९	३५००	५५६५००
११	१८	३५००	६३०००
१२	२०	३५००	७००००
१३	८	३५००	२८०००
	१०१५		३५५२५००

स्रोत : दलित, सुकुम्बासी अव्यवस्थित बसोबासी स्थानीय सेवा केन्द्र, बुढानीलकण्ठ न.पा., २०८०

यस शीर्षकमा हालसम्म नगरपालिकाले कुनै आम्दानी नगरेको हुँदा प्रारम्भिक रुपमा आगामी आ.व.का लागि न्यूनतम रु. ३५ लाख ५२ हजार पाँच सय आय गर्न सक्ने अनुमान गरिएको छ ।

सुधारका क्षेत्र

नगरपालिकाको बहाल बिटौरी शुल्कमा सुधारका लागि निम्नअनुसार सुझावहरू प्रस्तुत गरिएको छ :

- बहाल बिटौरी शुल्कको दर रेट सम्बन्धमा आर्थिक ऐनमा उल्लेख गर्ने ।
- बहाल बिटौरी शुल्क सम्बन्धी कानुनी व्यवस्थाबारे सम्बन्धित सबैलाई जानकारी गराउने ।
- सार्वजनिक, पर्ती र ऐलानी जग्गा तथा त्यस्ता जग्गामा बनेका घर, टहरा तथा अन्य संरचना सम्बन्धी आधारभूत विवरण सङ्कलन गरी जमिन तथा संरचनाको भइरहेको उपयोग र प्रकृतिका आधारमा बिटौरी शुल्कको दर निर्धारण गर्ने कायम गर्ने ।

३.५.२.२ नक्सापास दस्तुर

विद्यमान अवस्था

गैरकरहरूमध्येमा नक्सापास दस्तुर नगरपालिकाको एक प्रमुख आयस्रोतका रुपमा रहेको छ । नगरपालिकाको आर्थिक ऐनले नयाँ घर निर्माण गर्दा निर्माण स्वीकृति लिएर मात्र गर्नुपर्ने र अस्थायी इजाजत लिएपश्चात् प्राविधिकबाट चेकजाँच गरी स्थायी निर्माण स्वीकृति लिनुपर्ने व्यवस्था गरेको छ। यस शीर्षकमा नगरपालिकाले चालु आ.व.२०८०।८१ मा रु. १० करोड ३० लाख सङ्कन गर्ने प्रस्ताव गरेको छ भने अघिल्लो आ.व. २०७९/८० मा नगरपालिकाले यस शीर्षकमा रु. ९,९०,१८,९१०।- सङ्कलन गरेको थियो । यस्तै आ.व. २०७८/७९ मा रु. ९,१७,१६,७९९ सङ्कलन गरेको थियो भने आ.व. २०७७/०७८ कुल रु. ४,९५,१५,७६१ सङ्कलन गरेको थियो ।

सम्भावना

नक्सापास दस्तुर शीर्षकमा नगरपालिकाले चालु आ.व. २०८०।८१ को जेठ १५ सम्म रु. ९ करोड ९० लाख १८ हजार ९१० सङ्कलन गरेको छ। अघिल्लो आ.व. २०७९।८० मा रु. १० करोड ४१ लाख १६ हजार दुई र त्यसभन्दा अघिल्लो आ.व. २०७८।७९ मा नौ करोड १७ लाख १६ हजार सात साय ९९ सङ्कलन भएको देखिन्छ। नक्सापास दस्तुर सङ्कलन प्रवृत्ति र नयाँ नक्सापासको सम्भावना आँकलन र घरधुरीको अभिलेखीकरणलाई अभियानका रुपमा सञ्चालन गर्दा आगामी आ.व.का लागि रु. बाह्र करोड ३२ लाख ९० हजार अनुमान गरिएको छ।

तालिका–९ : नक्सापास दस्तुर बापत प्राप्त हुन सक्ने कुल राजस्व अनुमान

क्र. सं.	शीर्षक	प्रस्तावित औसत दर (क)	अनुमानित संख्या (ख)	औसत क्षेत्रफल (व.फु.) (ग)	नक्सापास राजस्व दस्तुर रु. (घ= क ×ख×ग)	निरीक्षण तथा सम्पन्न प्रति एकाइ दर (ङ)	निरीक्षण दस्तुर कुल (च=ख×ङ)	कुल नक्सापास दस्तुर रु. (छ= घ+च)
१	नक्सापास आवासीय	रु. १३/ वर्ग फुट	८००	३२००	३३२८००००	५०००	४००००००	३७२८००००
२	नक्सापास व्यावसायिक	रु. १६/ वर्ग फुट	१००	४२००	६७२००००	१००००	१००००००	७७२००००
३	नक्सापास संस्थागत संयुक्त	रु. २२/ वर्ग फुट	१५	५०००	१६५००००	१५०००	२२५०००	१८७५०००
४	अभिलेखीकरण (५००० घरधुरी)	रु. १३ / वर्ग फुट	२५००	३०००	७५००००००			७५००००००
५	फाराम बिक्री	१०००	९१५					९१५०००
६	नक्सा प्रतिलिपि, प्रमाणपत्र प्रतिलिपि तथा नक्सा नवीकरण दस्तुर आदि							५०००००
	कुल सम्भाव्य राजस्व रु.				११६६५००००			१२३२९००००

सुधारका क्षेत्र

नक्सापास सम्बन्धी राजस्व व्यवस्थापनमा सुधारका क्षेत्रहरू निम्नअनुसार पहिचान गरिएको छ :

- नगरपालिकामा भएका सम्पूर्ण घरहरूको नम्बरिङ गरी नक्सापास नभएका घरहरूको पहिचान गर्ने

- नक्सापासमा भएको सटरलाई व्यावसायिक प्रयोजनको घर हो होइन एउटा मुख्य आधारका रुपमा लिने र सोधपुछबाट पनि व्यावसायिक प्रयोजनमा प्रयोग भए नभएको यकीन गर्न सकिने
- भवनको प्रकृति र उपयोगको उद्देश्य अनुसार प्रगतिशील दररेट निर्धारण गर्ने
- नक्सा पास र सम्पत्ति करलाई सूचना प्रविधिको उपयोग गरी एक-आपसमा आवद्ध गर्ने तथा कर प्रशासन र नक्सापास प्रक्रियालाई सरलीकरण गर्ने

३.५.२.३ व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर

विद्यमान अवस्था

स्थानीय तहले स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ११ मा दिइएका अधिकारहरू अधिकार प्रयोग गरी एफ.एम. रेडियो सञ्चालन, “घ” वर्गको निर्माण इजाजत पत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म, सहकारी, प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम, ट्युसन, कोचिङ, औषधि पसल, प्लटिङ्ग, ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, नुन, माटो, स्लेटजस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन् तथा उपयोग आदि कार्य गर्नको लागि अनुमति दिन र सो बापत दस्तुर सङ्कलन गर्न सक्दछन् । यसैअनुरुप नगरपालिकाले सहकारी संस्था, एफ.एम. रेडियो, “घ” वर्गको निर्माण व्यवसायी इजाजत, विद्यालय स्थापना, ट्युसन तथा कोचिङ सेन्टर, औषधि पसल, स्थानीय व्यापारिक फर्मको दर्ता, अनुमति नवीकरण तथा नियमन आदि सेवामा सेवा शुल्क दस्तुर लगाउने व्यवस्था गरेको छ ।

सम्भावना

नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रमा सञ्चालनमा रहेका स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म, *घ* वर्गको निर्माण इजाजत पत्र, सहकारी, विद्यालय आदि अनुमति प्रमाणपत्र दिई नियमन गर्न तथा नयाँ सञ्चालनमा आउन चाहनेलाई इजाजत दिन सक्दछ । नगरपालिका क्षेत्रमा यस्ता व्यवसाय जम्मा १५०० रहेको अनुमान छ । उक्त व्यवसायहरूका लागि अनुमति तथा अनुमती नवीकरण दस्तुर औसतमा ४५०० का दरले निर्धारण गर्दा कुल रु. ६७,५०,००० संकलन हुनसक्ने देखिन्छ ।

सुधारका क्षेत्र

नगरपालिकाको व्यवसाय रजिष्ट्रेशन शुल्क सङ्कलनमा सुधारका लागि निम्नअनुसार सुझावहरू प्रस्तुत गरिएको छ :

- एफ.एम. रेडियो सञ्चालन, “घ” वर्गको निर्माण इजाजत पत्र, विद्यालय स्थापना, सहकारी, प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम, औषधि पसल, प्लटिङ्ग, ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, नुन, माटो, स्लेटजस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन् तथा उपयोगलगायत स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनले तोकेका क्षेत्रका व्यवसायका लागि इजाजत पत्र दिने व्यवस्था गर्ने
- सम्बन्धित सबै व्यावसायिक फर्महरूलाई लक्ष्यित गरी दर्ता, अनुमती तथा नवीकरणका बारेमा जानकारीमूलक, सचेतनामूलक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।
- कार्यविधि तर्जुमा गरी दर्ता, अनुमती र नवीकरणलाई सरल, स्पष्ट तथा प्रभावारी बनाउने ।
- आर्थिक ऐनमा दर्ता, अनुमति र नवीकरण दस्तुरको दर निर्धारण गर्ने ।
- अनुमति नलिई संचालनमा रहेका संस्था, फर्म वा उद्योगलाई नियमित गर्न दण्ड जरिवानाको व्यवस्था गर्ने ।
- दर्ता हुन बाँकी रहेका व्यवसायलाई घुम्ती टोली परिचालन गरी दर्ता प्रकृयामा ल्याउने ।

३.५.२.४ बिक्रीबाट प्राप्त हुने रकम (स्लेट, ढुंगा, गिट्टी, बालुवा तथा माटोजन्य वस्तु बिक्री)

विद्यमान अवस्था

केही नेपाल ऐन संशोधन गर्ने ऐन, २०७५ ले स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ६२ क थप गरी गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षणबाट तोकिएको परिमाणमा स्लेट, ढुंगा, गिट्टी, बालुवा एवम् माटोजन्य वस्तु बिक्री गर्न सक्ने प्रावधान राखेको छ । यस कानुनी व्यवस्थाअनुसार यस शीर्षकको राजस्व नगरपालिकाको एकल अधिकार क्षेत्रभित्र पर्ने स्पष्ट छ । तर नेपाल सरकार (मन्त्रिपरिषद्) ले स्वीकृत गरेको ढुंगा, गिट्टी, बालुवा उत्खनन् बिक्री तथा व्यवस्थापनसम्बन्धी मापदण्ड २०७७ ले "गाउँपालिका वा नगरपालिकाले यस मापदण्ड बमोजिम साधारण निर्माणमुखी खानीजन्य र नदीजन्य पदार्थको बिक्री एवम् अनुमती वा नवीकरण शुल्क वा करबाट सङ्कलित राजस्वमध्ये ६० प्रतिशत रकम सम्बन्धित गाउँपालिका वा नगरपालिकाको स्थानीय सञ्चित कोषमा र ४० प्रतिशत रकम सम्बन्धित प्रदेश सरकारको प्रदेश सञ्चित कोषमा जम्मा हुने गरी बाँडफाँट गर्नुपर्नेछ" भन्ने व्यवस्था गरेको छ । नगरपालिकाको आर्थिक ऐनले आफ्नो स्वामित्वमा रहेका सम्पत्ति वा आफ्नो रेखदेखमा रहेका सार्वजनिक स्थलबाट उत्पादन हुने ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा, माटो, काठ दाउरा, जराजुरी, स्लेट आदि प्राकृतिक एवम् खानीजन्य वस्तुहरूको प्रचलित कानुनबमोजिम बिक्री गर्न सक्नेछ भन्ने व्यवस्था गरेको छ । यस शीर्षकमा चालु आ.व.का लागि नगरपालिकाले कुनै आय अनुमान गरेको छैन र विगत आ.व.हरूमा पनि आम्दानी गरेको देखिँदैन ।

सम्भावना

यस नगरपालिकामा वागमती नदीको उद्गम स्थल (वागद्वार), बिष्णुमती, ज्याम्ले खोला, रुद्रमती (धोवी खोला), यज्ञमती, च्यानेखोला रहेका छन् । यी खोलाहरुमा उत्खनन् गरी बिक्री गर्ने स्तरमा ढुंगा, गिट्टी, बालुवा उपलब्ध रहेको छैन यद्यपि वर्षायाममा उक्त नदी खोलाले ढुंगा, गिट्टी, बालुवा बगाएर ल्याउने गर्दछ । ढुंगा, गिट्टी, बालुवा उत्खनन्, बिक्री तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी मापदण्ड, २०७७ ले उत्खनन् वा सङ्कलनका लागि क्षेत्र निर्धारण गर्दा नदीजन्य पदार्थको उत्खनन् तथा सङ्कलन गर्ने गरी स्वीकृत वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदनले तोकेका स्थान तथा क्षेत्रहरूलाई आधार मान्नुपर्नेलगायतका प्रावधान राखेको छ । साथै, उत्खनन् र सङ्कलन समबन्धी कार्ययोजना तयार गरी नगरकार्यपालिकाबाट स्वीकृत गर्ने र प्रचलित कानुन बमोजिम वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तयार गरी अधिकारप्राप्त निकायबाट स्वीकृत गर्ने गराउने प्रावधान राखेको छ। नगरपालिकामा हालसम्म यस प्रयोजनका लागि वातावरणीय अध्ययन नगरेको र सम्भावना पनि न्यून भएकाले यस शीर्षकमा नगरपालिकाको कुनै आय अनुमान गरिएको छैन ।

३.५.२.५ सिफारिश तथा दस्तुर

विद्यमान अवस्था

नागरिकका जनजीवनमा आइपर्ने विभिन्न कार्यालयका कामका लागि आवश्यक प्रारम्भिक सिफारिश (नागरिकता सिफारिश, सर्जमिन, चारकिल्ला छुट्याउने, नाता प्रमाणित, नामथर संशोधन, मिलापत्र, नामसारी आदि) सम्बन्धित वडा/नगरपालिकाको कार्यालयले सम्पादन गर्ने एउटा प्रमुख दैनिक कार्य हो । यस्ता कार्यहरुमा सिफारिशबापत दस्तुर लिन सक्ने भएकाले नगरपालिका नगरपालिकाका लागि यो एउटा प्रमुख आयस्रोतको क्षेत्र पनि हो ।

सम्भाव्यता

नगरपालिकाको कार्यालय तथा वडा कार्यालयहरूले विभिन्न किसिमका निवेदन, सिफारिश, प्रमाणीकरण, दस्तुर, दण्ड, जरिवानाबापत नगरपालिकालाई हुने आयको सम्भाव्य रकम विगत वर्षहरुको आय प्रवृत्तिका आधारमा निम्नअनुसार अनुमान गरिएको छ :

तालिका–१० : सिफारिश दस्तुर बापत प्राप्त हुन सक्ने कुल राजस्व अनुमान (रू.)

शीर्षक	२०७८/०७९ आ.व. को यथार्थ	२०७९/०८० आ.व. को यथार्थ	२०८०/०८१ चैत्रसम्मको यथार्थ	२०८१/०८२ को अनुमान
सिफारिश दस्तुर	३०२२०१८०	३५०६३८४०	२३१८३२६१	३५००००००
व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर	५९०९००	७१३३००	४२५४००	७०००००
अन्य दस्तुर	४८५७७८१	३३५८६३८	२९००६७०	३२५००००
प्रशासनिक दण्ड जरिवाना, जफत	३७१०८५४	११०३९७५८	८१४५६३१	९९०००००

३.५.२.६ नगरपालिकाले निर्माण, सञ्चालन, व्यवस्थापन गरेका पूर्वाधार तथा सेवा

विद्यमान अवस्था

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ६२ (२) मा नगरपालिकाले निर्माण, सञ्चालन वा व्यवस्थापन गरेको स्थानीय पूर्वाधार वा उपलब्ध गराएको कुनै सेवा उपयोग गरेबापत सम्बन्धित सेवा प्रदायक तथा सेवाग्राहीलाई सेवा शुल्क लगाउन सक्नेछ भन्ने व्यवस्था गरेको छ । यस अन्तर्गत नगरपालिकाले फोहोरमैला व्यवस्थापन, खानेपानी आपूर्ति, पार्क निर्माण, बसपार्क निर्माण गरेर सेवा प्रदान गरेको देखिन्छ ।

घरधुरीबाट फोहोरमैला सङ्कलन गर्ने जिम्मेवारी नगरपालिकाले निजी क्षेत्रलाई दिएको छ । नगरपालिकाभरि करिब ३० प्रतिशत घरधुरीमा निजी क्षेत्रले फोहोरमैला संकलन गरी राजस्व समेत सङ्कलन गरेको छ । तर यसबापत नगरपालिकाले कुनै आम्दानी गर्ने गरेको देखिँदैन । यस्तै, नगरपालिकाको लगानीमा निर्मित खानेपानी आयोजना/धाराहरूबाट कम्तीमा २० प्रतिशत घरधुरीले खानेपानी सुविधा प्राप्त गरिरहेका छन् भन्ने अनुमान रहेको छ । उक्त घरधुरीहरूबाट टोल सुधार समितिले रकम सङ्कलन गरिरहेका छन् । नगरपालिकाले कालिका, च्यासिन्डोल, गिरिजापार्क, आइतबारे, ज्येष्ठ नागरिक पार्कलगायत ८ स्थानमा उद्यान (पार्क) निर्माणमा सहयोग गरेको छ । यस्तै तीन स्थानमा बसपार्क निर्माणमा सहयोग गरेको छ ।

सम्भावना

उपर्युक्त अनुसार फोहोरमैला सङ्कलन बापत सङ्कलन गरिँदै आएको रकम, खानेपानी उपभोक्तासँगबाट सङ्कलन गरिँदै आएको रकमको निश्चित हिस्सा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनको व्यवस्था अनुसार आर्थिक ऐनमा व्यवस्था गरी सङ्कलन गर्न सक्ने देखिन्छ । यस्तैगरी नगरपालिकाले निर्माण गरेका कालिका, च्यासिण्डोल, गिरिजापार्क तथा आइतबारे पार्कहरूबाट न्यूनतम शुल्क सङ्कलन गर्न सक्दछ । यसबाहेक ज्येष्ठ नागरिक पार्कलगायत अन्य पार्कहरू पनि रहेका छन् । नगरपालिकाले निर्माण गरेका तीनवटा बसपार्कबाट पनि नगरपालिकाले शुल्क असुल गर्न सक्दछ । यससम्बन्धी अनुमान देहायअनुसार रहेको छ :

तालिका–११ : नगरपालिकाले निर्माण, सञ्चालन, व्यवस्थापन गरेका सेवाबाट प्राप्त हुन सक्ने कुल राजस्व अनुमान (रू.)

क्र.सं.	उपलब्ध गराएका सेवा	एकाइ	परिमाण	प्रति एकाइ दर	कुल वार्षिक आय	कुल आयमध्ये न.पा.का लागि प्रस्तावित दर	नगरपालिकाको सम्भाव्य आय
१	फोहरमैला व्यवस्थापन	घरधुरी	१४०७९	३००	५०६८४४००	२०%	१०१३६८८०
२	खानेपानी धारा	घरधुरी	९३८६	३५०	३९४२१२००	२०%	७८८४२४०

क्र.सं.	उपलब्ध गराएका सेवा	एकाइ	परिमाण	प्रति एकाइ दर	कुल वार्षिक आय	कुल आयमध्ये न.पा.का लागि प्रस्तावित दर	नगरपालिकाको सम्भाव्य आय
३	पार्क (पर्यटन स्थल)	दैनिक आगन्तुक संख्या	१५०	२०	३६००००	२०%	७२००००
४							१८७४११२०

सुधारका पक्ष

- आर्थिक ऐनमा प्रावधान राखेर फोहोरमैला तथा खानेपानी शुल्कको निश्चित हिस्सा नगरपालिकाको कोषमा जम्मा हुने व्यवस्था गर्ने । यस सम्बन्धमा सम्बन्धित संस्थाहरूलाई जानकारी गराउने ।
- टोल सुधार समितिलाई सम्बन्धित पार्कहरूको व्यवस्थापन जिम्मेवारी दिई उनीहरूले आगन्तुकहरूबाट न्यूनतम शुल्क असुल गर्न सक्ने व्यवस्था गरी त्यसको निश्चित हिस्सा नगरपालिकाले प्राप्त गर्ने । उक्त पार्कहरूमा आगन्तुकहरुलाई बस्ने, टहल्ने, खेल्नेलगायतका सुविधाहरू उपलब्ध गराउने ।

३.५.२.७ सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त आय

विद्यमान अवस्था

नगरपालिकाले आफ्नो स्वामित्वका रहेका भवन, सवारी साधन, जमिन तथा उपकरणमा आर्थिक ऐनमा दर रेट निर्धारण गरी भाडामा लगाउन सक्दछ । यद्यपि नगरपालिकाको आर्थिक ऐनमा यस सम्बन्धमा कुनै प्रावधान राखिएको छैन र हालसम्म सम्पत्तिको बहालबाट आम्दानी गरेको पनि छैन । नगरपालिकाको स्वामित्वमा बहालमा लगाउन सकिने यातायातका साधनहरुमा ब्याकहो लोडर, ट्रिपर, दमकल, पिकअप रहेका छन् ।

सम्भाव्यता

नगरपालिकासँग रहेका उपरोक्तअनुसारका साधनहरू बहालमा लगाउन मिल्ने यातायातका साधन भए पनि नगरपालिकाको नियमित कार्यहरुको कार्यभार हेर्दा उक्त साधनहरुको सङ्ख्या पर्याप्त नदेखिएको हुँदा बहाल करको अनुमान गरिएको छैन ।

३.५.२.७ सामुदायिक वनबाट प्राप्त हुने आय

केही नेपाल ऐन संशोधन गर्ने ऐन, २०७५ ले स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७५ मा दफा ६२ ख थप गरे अनुसार सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिले वन पैदावारको बिक्रीबापत प्राप्त गर्ने रकमको दश प्रतिशत सम्बन्धित गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको छ । सामुदायिक

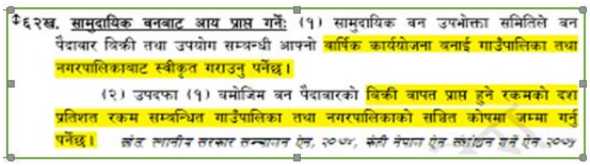
६२ख. सामुदायिक वनबाट आय प्राप्त गर्ने: (१) सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिले वन पैदावार बिक्री तथा उपयोग सम्बन्धी आफ्नो वार्षिक कार्ययोजना बनाई गाउँपालिका तथा नगरपालिकाबाट स्वीकृत गराउनु पर्नेछ ।
(२) उपदफा (१) बमोजिम वन पैदावारको बिक्री बापत प्राप्त हुने रकमको दश प्रतिशत रकम सम्बन्धित गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नु पर्नेछ । स्रोत: स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४, केही नेपाल ऐन संशोधन गर्ने ऐन २०७५

वन पैदावार बिक्रीको १० प्रतिशत रकम यकीन गर्न नगरपालिकाभित्रका सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिले वार्षिक रुपमा गर्ने कुल वन पैदावार बिक्रीको परिमाण सम्बन्धी यकीन तथ्यांक आवश्यक पर्दछ । नगरपालिकाको नगर पार्श्वचित्रअनुसार यस नगरपालिका क्षेत्रमा कुल पाँच वटा सामुदायिक वनहरू रहेका छन् र अन्य वनहरू शिवपुरी नागार्जुन राष्ट्रिय निकुञ्ज, सरकारी संरक्षित वन तथा मन्दिर क्षेत्रका संरक्षित वनहरु रहेका छन् । सामुदायिक वनको सङ्ख्या न्यूनतम रहेको र आम्दानी पनि उल्लेख्य रहेको नदेखिएको हुँदा शीर्षकमा आय अनुमान गरिएको छैन ।

परिच्छेद ४ – आय सङ्कलनको संस्थागत क्षमता तथा सङ्कलन अवस्था

यस परिच्छेदमा नगरपालिकाले राजस्व सङ्कलन, व्यवस्थापन तथा परिचालनमा गरेका प्रयासहरू सहितका नीतिहरू, आय सङ्कलनको अवस्था र संस्थागत व्यवस्थालाई प्रस्तुत गरिएको छ ।

४.१ राजस्व परिचालन सम्बन्धी नीति

नगरपालिकाको वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम २०८०/८१ मा राजस्व प्रणालीमा सुधार गरी यसलाई थप प्रभावकारी तथा व्यवस्थित बनाउन एक दर्जन बढी नीतिहरू अवलम्बन गरिएका छन् । उपर्युक्त नीतिहरू निम्न विषयहरूसँग सम्बन्धित रहेका छन् :

- वैज्ञानिक तथा प्रगतिशिल कर प्रणाली अवलम्बन गर्ने
- करदाताहरूको तथ्याङ्कलाई डिजिटल प्रणालीमा अद्यावधिक गर्ने
- विद्युतीय प्रणालीबाट राजस्व असुली गर्ने
- राजस्व प्रशासनलाई प्रभावकारी, पारदर्शी, वैज्ञानिक, प्रविधिमैत्री तथा करदातामैत्री बनाउने
- नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना अद्यावधिक गर्ने
- करको दायरा विस्तार गर्ने
- शहरको सौन्दर्यतालाई ध्यानमा राखी विज्ञापन करलाई व्यवस्थित गर्ने
- राजस्व चुहावट तथा नियन्त्रणका लागि अनुगमन टोली परिचालन गर्ने
- करदाता शिक्षा र सचेतना अभिवृद्धि गर्ने
- राजस्व सङ्कलनको दायरा बढाउन तथा करदाताको सहजता र पहुँच अभिवृद्धि गर्नका लागि घरदैलो कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने
- करदाता सहायता कक्षको व्यवस्थापन गर्ने
- उत्कृष्ट र इमान्दार करदातालाई प्रोत्साहन गर्ने

४.२ राजस्व परिचालनको संस्थागत क्षमता

नेपालको संविधान, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन तथा प्रचलित अन्य कानुनहरूमार्फत् स्थानीय सरकारका रुपमा नगरपालिकालाई प्राप्त राजस्व परिचालनको अधिकारलाई प्रभावकारी रुपमा उपयोग गर्नका लागि उपलब्ध मानव संशाधन, राजस्व सङ्कलनका पद्धति र प्रक्रियाहरू, शासकीय व्यवस्था तथा जवाफदेहिता, कराधारको अवस्था, राजनीतिक इच्छाशक्ति तथा विद्यमान स्रोत साधनलगायतका विभिन्न अवयवहरू महत्वपूर्ण हुन्छन् । यस परिप्रेक्ष्यमा नगरपालिकाको राजस्व परिचालनको संस्थागत क्षमता देहायअनुसार रहेको छ :

४.२.१ स्थानीय राजस्व परामर्श समिति

नगरपालिकाको राजस्व परिचालनका सवालमा नीतिगत एवम् व्यावहारिक नेतृत्व प्रदान गर्न स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ६५ अनुसार नगरपालिकामा नगर उपप्रमुखको संयोजकत्वमा सात सदस्यीय राजस्व परामर्श समिति गठन गरिएको छ । यो समिति स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनले निर्दिष्ट गरेका काम, कर्तव्य, अधिकारबमोजिम नगरपालिकालाई नीतिगत परामर्श प्रदान गर्ने लगायतका कार्यहरूमा क्रियाशील रहँदै आएको छ । यस क्रममा यस समितिले आवश्यकता अनुसार बैठक बस्ने, राजस्वका विद्यमान दररेटहरू अध्ययन गर्ने, नयाँ दररेटहरू प्रस्ताव गर्नेलगायतका कार्यहरू गरिरहेको छ । समितिको संरचना देहायअनुसार रहेको छ :

तालिका–१२ : राजस्व परामर्श समिति

क्र.सं.	नाम	पद
१.	श्री अनिता लामा, उपप्रमुख	संयोजक
२.	श्री तुलसीराम अर्याल, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	सदस्य
३.	श्री बसनारायण महर्जन, वडा नं. ७ अध्यक्ष	सदस्य
४.	श्री सुमित्रा त्रिपाठी पाण्डे, वडा नं. ९ अध्यक्ष	सदस्य
५.	श्री कृष्णमान श्रेष्ठ, उ.वा.संघ प्रतिनिधि	सदस्य
६.	श्री डोल्मा शेर्पा, घरेलु तथा साना उ.वि.स. प्रतिनिधि	सदस्य
७.	श्री सन्जय ढुंगाना, राजस्व व्यवस्थापन शाखा प्रमुख	सदस्य-सचिव

४.२.२ सङ्गठन र जनशक्ति

नगरपालिकाको राजस्व सङ्कलनका दैनिक कार्यहरूलाई व्यवस्थित एवम् सुचारु राख्न नगर कार्यपालिका कार्यालयमा स्वीकृत सङ्गठन संरचना अनुसार आर्थिक प्रशासन महाशाखा अन्तर्गत राजस्व व्यवस्थापन शाखा रहेको छ । यस शाखामा अधिकृत छैठौं-१, सहायक पाँचौं-१ र सहायक चौथौ-१ गरी तीन जनाको स्वीकृत दरबन्दी रहेको छ भने हाल कार्यरत कर्मचारी निम्नअनुसार रहेका छन् :

तालिका–१३ : राजस्व शाखामा कार्यरत जनशक्ति

क्र.सं.	नाम	पद
१	सन्जय ढुंगाना	अधिकृत छैटौं
२	राजन पौडेल	सहायकस्तर पाँचौं
३	रवि भण्डारी	कम्प्युटर अपरेटर

सबै वडा कार्यालयमा एकजना कर्मचारीलाई राजस्व सम्बन्धी कामको जिम्मेवारी दिइएको छ यद्यपि कार्यविवरण सहित तोकिएको भने देखिँदैन ।

राजस्व परामर्श समितिलाई स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले प्रदान गरेका अधिकारहरू (क) राजस्व सम्बन्धी नीति तथा कानुनको तर्जुमा, संशोधन, परिमार्जनसम्बन्धी कार्यहरू गर्ने (ख) राजस्वका स्रोत, दायरा र दर समेतको विश्लेषण गर्ने लगायतका कार्यहरूलाई व्यावहारिक रुपमा कार्यान्वयनमा लैजाने नगरपालिकाको मुख्य अङ्ग भएकाले यस शाखामा उपरोक्त अनुसारका कार्यहरू गर्न पर्याप्त जनशक्ति देखिँदैन ।

४.२.३ पूर्वाधार

नगरपालिकाको कार्यालय र वडा कार्यालयहरूमा कार्य कक्ष लगायत आवश्यक फर्निचर, कम्प्युटर, प्रोजेक्टर, क्यामेरा, सोफासेट, ऱ्याकलगायत अन्य आवश्यक न्यूनतम पूर्वाधार रहेको छ । सङ्कलित करकको अभिलेखीकरणका लागि साङ्ग्रिला कम्पनीद्वारा निर्मित राजस्व अभिलेखीकरण सफ्टवेयर नगर कार्यपालिकाको कार्यालयलगायत सबै १३ वटै वडामा जडान गरिएको छ । सबै बिलहरू सफ्टवेयर तथा कम्प्युटरमा आधारित हुने गरेका छन् । सबै कर्मचारीलाई कार्यकक्ष उपलब्ध रहेको छ । नगरपालिका लगायत सबै वडाहरूमा सञ्चारका लागि टेलिफोन, इमेल, इन्टरनेट सेवा उपलब्ध छ ।

नगरपालिकाको राजस्व काउन्टर

कार्यपालिका कार्यालय तथा वडा कार्यालयहरूको पूर्वाधारलाई करदातामैत्री बनाउन भने नगरपालिकाले थप कार्य गर्नुपर्ने देखिन्छ । करदातालाई कर तिर्न लाइन लाग्दा बस्ने ठाउँ, पानी खाने व्यवस्था, सन्देश एवम् सूचना व्यवस्थापन लगायतका करदातामैत्री पूर्वाधार भने निर्माण गर्नुपर्ने अवस्था रहेको छ ।

४.३ नगरपालिकाको आन्तरिक आय परिचालन

नगरपालिकाको गत आ.व. २०७९।८० को यथार्थ आय (अल्या बाहेक) रु. ३९ करोड ७९ लाख १९ हजार सय ४९० रहेको छ । यसमा सबैभन्दा ठूलो हिस्सा घरजग्गा बहाल कर (रु. ९७६०८६४१) रहेको छ भने दोस्रो सबैभन्दा ठूलो हिस्सा सम्पत्ति कर (रु. ९२४१२८०६) को रहेको छ । यी दुई करले नगरपालिकाको कुल आन्तरिक आयको ४७ प्रतिशत हिस्सा ओगटेको छ । व्यवसाय कर पनि उल्लेख्य सम्भावना भएको क्षेत्र भए पनि सम्भावना अनुरुप सङ्कलन हुन सकेको छैन । कुल आयमा गैरकरभन्दा करको हिस्सा ठूलो (५४ प्रतिशत) रहनु आय संरचनाको सबल पक्षका रुपमा रहेको छ ।

४.३.१ नगरपालिकाको समग्र आयको अवस्था

आय विवरणको उक्त तीन वर्षको प्रवृत्ति अध्ययन गर्दा पछिल्लो समयमा कर राजस्वतर्फ घरबहाल करमा उल्लेख्य वृद्धि भई नगरपालिकाको आन्तरिक आयको सबैभन्दा ठूलो स्रोतको रुपमा अघि आएको देखिन्छ । आन्तरिक स्रोतमध्येमा दोस्रो स्थान सम्पत्ति करको रहेको छ । गैरकरतर्फ नक्सापास दस्तुर र सिफारिश दस्तुर मुख्य स्रोतका रुपमा रहेका देखिन्छन् । नगरपालिकाको विगत तीन आ.व.सहित चालु आ.व. २०८०/८१ को वैशाख मसान्तसम्मको आन्तरिक आयलगायत सम्पूर्ण शीर्षकमा प्राप्त रकम देहायअनुसार तालिका-१४ मा प्रस्तुत छ । उल्लेख्य सम्भावना रहेका बहाल बिटौरी शुल्क, जडिबुटी, कवाडी, जीवजन्तु (खासगरी कवाडी) कर सङ्कलन हुन सकेको छैन ।

तालिका–१४ : नगरपालिकाको आय प्रवृत्ति (रू)

राजस्व शीर्षक	२०७७/७८ को यथार्थ	२०७८/७९ को यथार्थ	२०७९/८० को यथार्थ	वृद्धि दर	२०८०/८१ को अनुमान
आन्तरिक स्रोत	**१९६२८५९३९**	**३०४२६९०८३**	**३६२७६२३२५**	**३६%**	**३९६००००००**
कर	१०९०९१८७९	१७०९८३६११	२१४०५१९७४	४०%	२५६००००००
सम्पत्ति कर	४७६८०३४६	८३२२७२९२	९२४१२८०६	३९%	१०५००००००
भूमि कर	१८५७०४२	२४८३४०७	२४९०८८५	१६%	५०००००००
घरजग्गा बहाल कर	४४०९५७३१.१	६७८५२१५८.९३	९७३९६७७८	४९%	११०००००००
व्यवसाय कर	१५४५८७६०	१७४२०७५३	२१७५१५०५	१२%	३६००००००
जडीबुटी, कवाडी जीवजन्तु कर	०	०	०	०%	

राजस्व शीर्षक	२०७७/७८ को यथार्थ	२०७८/७९ को यथार्थ	२०७९/८० को यथार्थ	वृद्धि दर	२०८०/८१ को अनुमान
गैरकर	८७१९४०६०	१३३२८५४७२	१४८७१०३५०	३१%	**१४००००००**
नक्सापास दस्तुर	४९५१५७६१	९१७१६७९९	९९०१८९११	४१%	१०३००००००
सिफारिश दस्तुर	२१५४२८८८	३०२२०१८०	३२४२८३०१	२३%	३५००००००
न्यायिक दण्ड जरिवाना	२२३००४९	३७१०८५४	९८२६३५८	११०%	२०००००००
अन्य राजस्व	२१९१००	०	१०००	-९३%	०
बहाल बिटौरी शुल्क	०	०	०	०%	
व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर	१७१७६४०	१९३५६३९	२४१६८३४	-६०%	
आन्तरिक ऋण	१३१०००	२५३३१९	१४९०२५०		
घटना दर्ता दस्तुर	११४४००	५९०९००	६५५७००	१३९%	
नाता प्रमाणित दस्तुर	११७२३२२२	४८५७७८१	२८७२९९७	-५०%	
अन्य दस्तुर			५००.००		
स्लेट, ढुंगा, गिट्टी बालुवा बिक्री	०	०	०	०%	
राजस्व बाँडफाँट तथा रोयल्टी	१५९७३२१३३	९५९९४३०३५	५५२९५१४३०	८६%	७७८०१२०८३
मूल्य अभिवृद्धि तथा अन्तशुल्क	१४०१२५९१४	१२८९५००७५	९५७१०४७०	-१७%	१२८९९१०००
सवारी साधन कर					५५९२९९६९
विज्ञापन कर	१९६०६२१९	८३०९९२९६०	४५६४३२३२५		४००००००
मनोरञ्जन कर				०%	
घरजग्गा रजिष्ट्रेशन			८०८६३५		५८८०९१११४
वन रोयल्टी				०%	१००००००
वित्तीय हस्तान्तरण	६८२७५९०००	७०६८९८६६०	७५४८१५५६१	५%	६८१०१८०००
संघीय सरकार	५९७७५६०००	६२७६५१६६०	६६६५२६५६१	६%	५९९२०००००
समानीकरण अनुदान	२६०३०००००	२७८३०००००	२७१८५७५००	२%	२५१२०००००
सशर्त अनुदान	३३७४५६०००	३३२७५१६६०	३७४६६९०६१	५%	३२७००००००
विशेष अनुदान		१६६००००००	२००००००००		१३००००००
समपुरक अनुदान					८००००००
प्रदेश सरकार	८५००३०००	७९२४७०००	८८२८९०००	१	८१८१८०००
समानीकरण अनुदान	११८७१०००	२५०९८०००	३००७३०००	५९%	२८२९२०००
सशर्त अनुदान	३९८२००००	२४२२४०००	२०७८१०००	-२८%	१८५२६०००
विशेष अनुदान	३५०००००		७५०००००	४६%	३००००००००
समपुरक अनुदान	२९८१२०००	२९९२५०००	२९९३५०००	०%	५००००००
वैदेशिक चालु अनुदान				०%	
कुल जम्मा	**१०३८७७७०७२**	**१९७१११०७७८**	**१६७०५२९३१६**	**२७%**	**१८५५०३००८३**

स्रोत : आन्तरिक स्रोततर्फको रकम नगरपालिकाको राजस्व सफ्टवेयर र अन्य स्रोत सूत्र (SuTRA)

नगरपालिकाको राजस्व सङ्कलनको अवस्थालाई कर र गैरकर राजस्वमा वर्गीकरण गरी अध्ययन गरिएको छ । गैरकर राजस्वभन्दा कर राजस्वको हिस्सा ठूलो रहेको रहेको छ र यो राम्रो पक्षका रुपमा रहेको छ । घरजग्गा बहाल कर र सम्पत्ति कर नगरपालिकाको राजस्वका प्रमुख स्रोतका रुपमा रहेको देखिन्छ । पछिल्लो समयमा सम्पत्ति करभन्दा घरबहाल करको हिस्सा बढ्दै गएको देखिन्छ । व्यवसाय कर पनि यहाँको महत्वपूर्ण करका रुपमा रहेको तर सम्भावना अनुरुप सङ्कलन हुन सकेको छैन । भूमि कर न्यून रहेको छ । जडिबुटी, कवाडी, जीवजन्तु कर भने हालसम्म सङ्कलन हुन सकेको देखिँदैन । कर राजस्वको विगत तीन वर्षको सङ्कलन प्रवृत्ति स्तम्भचित्रमा देहायअनुसार रहेको छ :

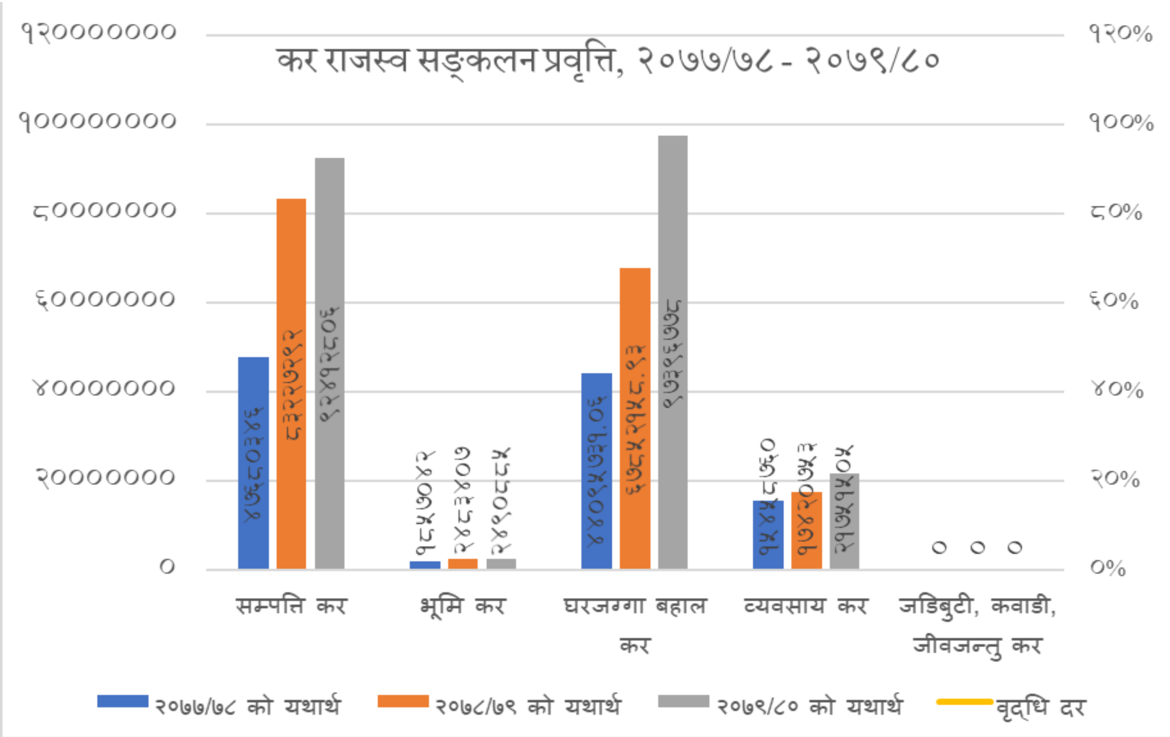

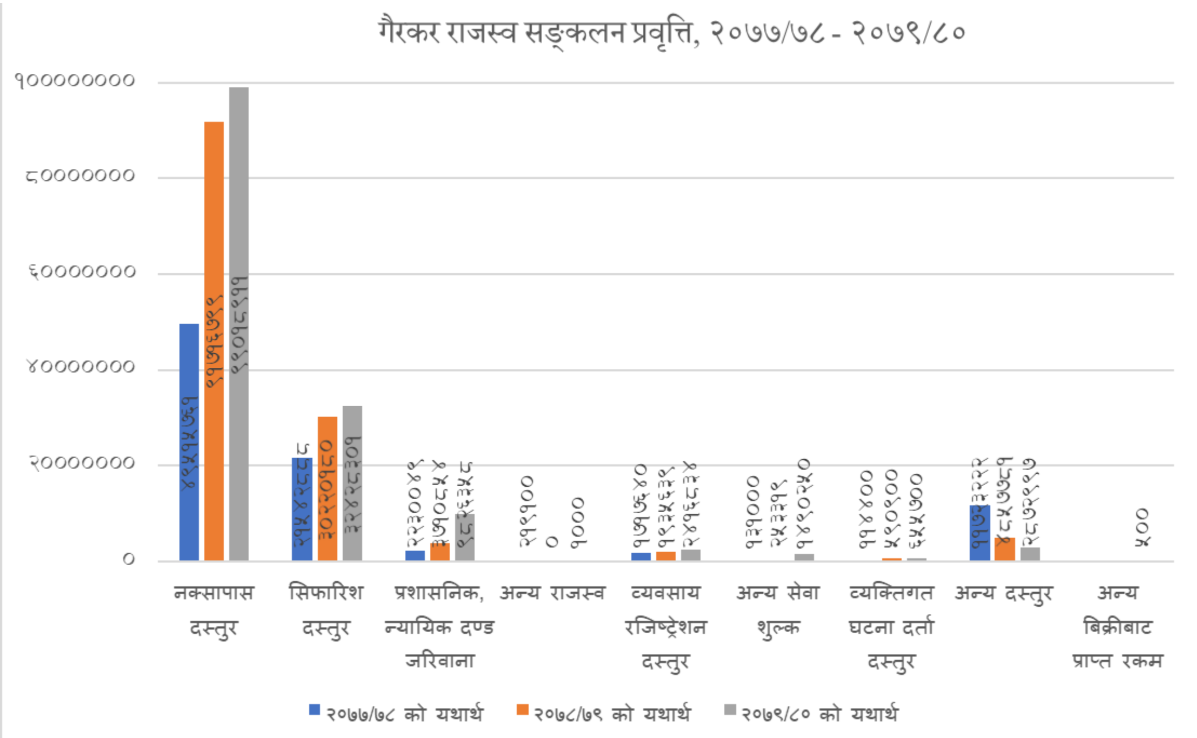

४.३.२ आन्तरिक आयको संरचना र वृद्धिदर

नगरपालिकाको आन्तरिक आय संरचना हेर्दा कर स्थिर रुपमा वृद्धि हुँदै आएको देखिन्छ र विगत तीन वर्षमा वार्षिक औसत ४० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुँदै आएको छ । गैरकरभन्दा करको हिस्सा ठूलो पनि रहेको छ । गैरकर (दस्तुर, सेवा शुल्क, बिक्री, अन्य आय) हरूमध्येमा दस्तुरको हिस्सा ठूलो रहेको छ । गैरकर विगत तीन वर्षमा औसतमा ३१ प्रतिशतका दरले वृद्धि भएको छ । थप विवरण देहायअनुसार रहेको छ :

तालिका–१५ : नगरपालिकाको आन्तरिक आय संरचना

आय शीर्षक	२०७७/७८ को यथार्थ	२०७८/७९ को यथार्थ	२०७९/८० को यथार्थ	वृद्धि दर	२०८०/८१ को अनुमान
कर	१०९०९१८७९	१७०९८३६११	२१४०५१९७४	४०%	४९४१२७४६५
गैरकर	८७१९४०६०	१३३२८५४७२	१४८७१०३५०	३१%	१४०००००००
कुल	**१९६२८५९३९**	**३०४२६९०८३**	**३६२७६२३२५**	**३६%**	**६३४१२७४६५**

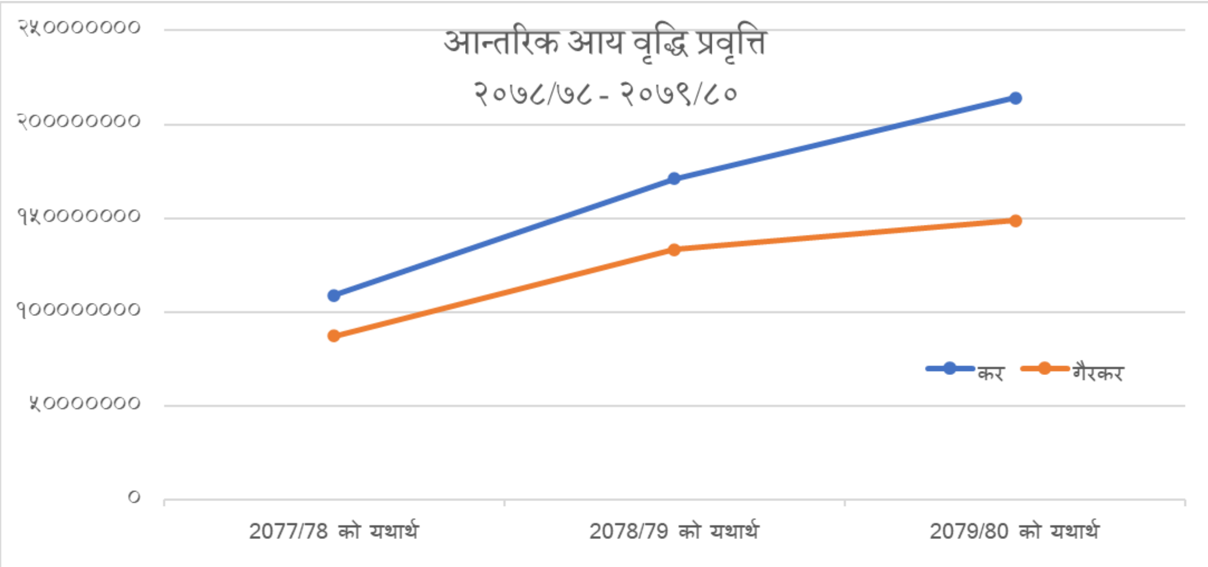

४.३.३ स्रोतका आधारमा नगरपालिकाको कुल आयको संरचना

विगत तीन आर्थिक वर्ष आ.व. २०७७/७८-२०७९/८० मा नगरपालिकाको कुल आयमा आन्तरिक आयको हिस्सा अध्ययन गरिएको छ । यस अध्ययन अनुसार आ.व. २०७८/७९ मा नगरपालिकाको आन्तरिक आयमा अघिल्लो वर्षको तुलनामा ठूलो गिरावट आएको देखिन्छ । आ.व. २०७७/७८ मा आन्तरिक आय रु. १९ करोड ६२ लाख ८५ हजार नौ सय उनन्चालीस भएकोमा आ.व. २०७८/७९ मा रु. ३० करोड ४२ लाख ६९ हजार ८३ देखिन्छ । नगरपालिकाको कुल आयमध्येमा आ.व. २०७७/७८ मा आन्तरिक आयको हिस्सा १९ प्रतिशत, आ.व. २०७८/७९ मा १५ प्रतिशत र आ.व. २०७९/८० मा २२ प्रतिशत देखिन्छ । थप विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका–१६ : नगरपालिकाको कुल आय संरचना

आन्तरिक आयका शीर्षक	२०७७/७८ को यथार्थ	२०७८/७९ को यथार्थ	२०७९/८० को यथार्थ
आन्तरिक आय	१९६२८५९३९	३०४२६९०८३	३६२७६२३२५
राजस्व बाँडफाँट तथा रोयल्टी	१५९७३२१३३	९५९९४३०३५	५५२९५१४३०

आन्तरिक आयका शीर्षक	२०७७/७८ को यथार्थ	२०७८/७९ को यथार्थ	२०७९/८० को यथार्थ
अन्तरसरकारी वित्तीय हस्तान्तरण	६८२७५९०००	७०६८९८६६०	७५४८१५५६१
कुल	१०३८७७७०७२	१९७१११०७७८	१६७०५२९३१६
आन्तरिक आयको हिस्सा	१९	१५	२२

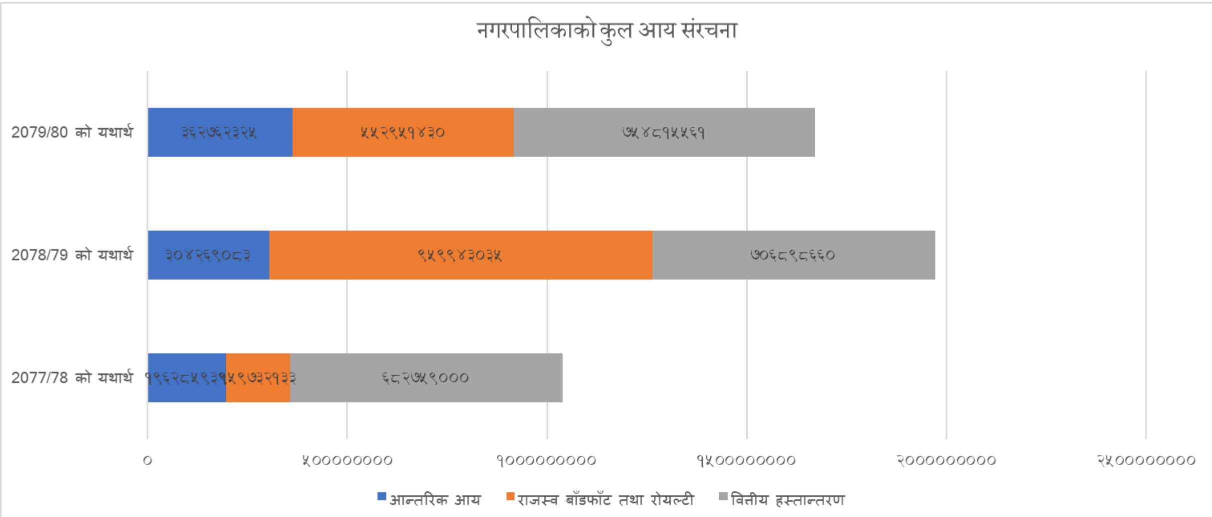

४.३.४ राजस्व परिचालनका सवाल

राजस्व परिचालन सम्बन्धी प्रमुख समस्या एवम् सवालहरू देहायअनुसार रहेका छन् :

- **नीतिगत व्यवस्था** : राजस्व सङ्कलन र व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी बनाउने सम्बन्धमा छुट्टै नीति रहेको छैन । साथै सम्पत्ति कर, व्यवसाय कर सम्बन्धी कार्यविधि पनि नरहेको हुँदा सङ्कलन तथा व्यवस्थापन सहज, सरल स्पष्ट र प्रभावकारी हुन सकेको छैन । नीति कार्यान्वयन कार्ययोजना नभएको हुँदा कार्यान्वयन पक्ष प्रभावकारी हुन सकेको छैन ।
- **साङ्गठनिक व्यवस्था** : आन्तरिक राजस्व सङ्कलन तथा व्यवस्थापनको कार्य नगरपालिकाको महत्वपूर्ण कार्य भए पनि राजस्व शाखामा पर्याप्त जनशक्ति रहेको छैन । राजस्व महाशाखा रहेको छैन । तथ्याङ्कमा आधारित नीति तर्जुमा, राजस्व तथ्याङ्क विश्लेषणलगायतका कार्यहरू हुन सकेका छैनन् । राजस्व परामर्श समितिको सचिवालयले राजस्वको दायरा वृद्धिका लागि अझ प्रभावकारी भूमिका खेल्नुपर्ने आवश्यकता रहेको छ । कार्यकक्षहरू करदातामैत्री रहेका छैनन् । आवश्यकताअनुसार सूचना प्रविधिका उपकरणहरूको कमी रहेको छ ।
- **क्षमता विकास** : नीति, कानुन तथा प्रणाली सम्बन्धी क्षमता विकास कार्यक्रमहरू न्यून रहेका छन् । कर्मचारीमा मनोबल र उत्प्रेरणा कमजोर रहेको छ । कार्यसम्पादन नतिजालाई पुरस्कार र दण्ड प्रणालीसँग जोड्न सकिएको छैन । असल अभ्यासको खोजी गर्दै कार्य प्रणालीमा सुधार गर्ने प्रयास हुने गरेको छैन ।
- **तथ्याङ्क तथा अभिलेख व्यवस्थापन** : सामाजिक-आर्थिक अवस्था एवम् करदाताका बारेमा तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने र नियमित अद्यावधिक गर्ने परिपाटी रहेको छैन साथै खण्डीकृत तथ्याङ्क पनि रहेको छैन । यसले गर्दा करको सम्भाव्यता आँकलन कठिन हुन गएको छ । भौगोलिक सूचना प्रणालीमा आधारित नक्साङ्कनको कार्य पनि कार्यान्वयनमा आउन सकेको छैन ।

- **राजस्व अनुमानमा तथ्याङ्कीय आधारको कमी :** वार्षिक रुपमा करसम्बन्धी तथ्याङ्क सङ्कलन, अद्यावधीकरण तथा विश्लेषण नहुँदा राजस्वको अनुमान यथार्थपरक हुन सकेको छैन । प्रायः न्यून लक्ष्य राख्ने प्रवृत्ति रहेको देखिन्छ ।
- **करदातामैत्री वातावरण :** सेवा प्रवाह नागरिकमैत्री हुन सकेको छैन । करदाता शिक्षा नियमित र पर्याप्त रहेको छैन । करप्रणालीलाई सहभागितामूलक बनाउन सकिएको छैन । कर तिर्ने काउन्टरमा करदाताका लागि बस्ने ठाउँ, खानेपानीलगायतका व्यवस्था रहेको छैन ।
- **पारदर्शिता तथा जवाफदेहिता** : पारदर्शिता र जवाफदेहिता अभिवृद्धिमा सूचना, प्रविधि र सञ्चारको प्रयोगलाई समयानुकूल प्रयोग गरी पारदर्शिता तथा जवाफदेहिता प्रवर्द्धन गर्न सकिन्छ । नागरिकबाट सङ्कलित करको खर्चका बारेमा नागरिकलाई जानकारी दिने पद्धति हुन सकेमा नागरिकमा कर तिर्ने भावना वृद्धि हुँदै जान सक्छ ।
- **अनुगमन तथा मूल्याङ्कन** : राजस्व सङ्कलन र व्यवस्थापनसम्बन्धी अनुगमन, मूल्याङ्कन व्यवस्थित हुन सकेको छैन । अनुगमन-मूल्याङ्कनसम्बन्धी कानुन नरहेको हुँदा अनुगमन-मूल्याङ्कनका सुझावहरूको कार्यान्वयन पनि फितलो हुन गएको छ । अनुगमन-मूल्याङ्कनका सान्दर्भिक सुझावहरूलाई कार्यसम्पादन र सेवा प्रवाहमा सुधारका लागि प्रयोग गर्न सकिएको छैन । कर तिर्ने र नतिर्नेलाई गरिने व्यवहारमा कुनै अन्तर नहुँदा कर नतिर्नेको पनि मनोबल बढ्ने स्थिति रहेको छ ।
- **अन्य समस्या चुनौती** : नगर प्रहरीको सङ्ख्या कम रहेको छ । वडा कार्यालय अन्तर्गत नगर प्रहरी रहेको छैन । विज्ञहरूलाई नियमित रुपमा राजस्वमा सुधारका लागि परिचालन गर्न सकिएको छैन । करका सम्भाव्य क्षेत्रहरू पहिचान गरी दायरा विस्तार गर्न सकिएको छैन । आवश्यकताअनुसार सवारी साधन र सूचना, सञ्चार तथा प्रविधिसम्बन्धी उपकरणहरूको कमी रहेको छ ।

परिच्छेद पाँच : राजस्व सुधार कार्ययोजना

५.१ नगरपालिका राजस्व सुधार कार्ययोजना

नगरपालिकाको राजस्वका विविध पक्षहरूलगायत आर्थिक, सामाजिक एवम् भौतिक विकासको अवस्थाको विश्लेषणबाट नगरपालिकाको राजस्व सुधारका लागि विभिन्न पक्षमा चाल्नुपर्ने कदमहरू पहिचान गरिएको छ। साथै, योजना तर्जुमा कार्यशालामा सहभागितामूलक छलफलका क्रममा समेत सहभागीहरूबाट नगरपालिकाको राजस्व सुधारका लागि विभिन्न सल्लाह सुझावहरू प्राप्त भएका छन्। यसरी प्राप्त सल्लाह सुझाव तथा सूचना एवम् तथ्याङ्क विश्लेषणका आधारमा समग्र राजस्वमा सुधारका लागि कार्ययोजना तर्जुमा गरी यस परिच्छेदमा प्रस्तुत गरिएको छ। राजस्व सुधार कार्ययोजना निम्नअनुसार मूलतः तीन क्षेत्रमा केन्द्रित गरिएको छ :

क) राजस्व प्रशासन सुधार
ख) कर राजस्व सुधार
ग) गैरकर राजस्व सुधार

क) राजस्व प्रशासन सुधार

राजस्व प्रशासन सुधार एउटा निरन्तरको प्रक्रिया र अभ्यास भएकाले यसमा कार्ययोजना कार्यान्वयन गर्दै, समीक्षा गर्दै निरन्तर सुधार गर्दै अघि बढ्नु आवश्यक हुन्छ। कर प्रणालीको सरलीकरण, उच्च व्यावसायिक करदातामैत्री सेवा विस्तार, प्रविधि तथा मानव संशाधन परिचालन, जोखिम पहिचान एवम् सम्बोधन र दृढ नेतृत्व राजस्व प्रशासनमा सुधारका लागि केही महत्वपूर्ण पक्षहरू भएकाले नगरपालिकाको राजस्व प्रशासनमा सुधार गर्न यी विषयवस्तुलाई मध्यनजर गर्नु आवश्यक हुन्छ। यहाँ सहभागितामूलक कार्यशाला गोष्ठीबाट प्राप्त सुझावहरूलाई मध्यनजर गरी राजस्व प्रशासनमा सुधारका लागि विभिन्न सुझावहरू प्रस्तुत गरिएको छ :

सुधारका क्षेत्र	सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू	कार्यान्वयन अवधि	जिम्मेवारी
नीतिगत व्यवस्था	• राजस्व सङ्कलन तथा व्यवस्थापनलाई सहज र स्पष्ट बनाउन व्यवसाय कर सङ्कलन व्यवस्थापन कार्यविधि, र विज्ञापन कर सङ्कलन व्यवस्थापन कार्यविधि तयार गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने • कर सङ्कलन, व्यवस्थापन सम्बन्धी नीतिहरू तर्जुमा गर्दा स्थानीय सम्भाव्यता र करदाताको सामर्थ्यलाई आधार बनाउने • सम्भावनाअनुसार राजस्व सङ्कलन गर्ने वडालाई थप अनुदान दिने नीतिगत व्यवस्था गर्ने • राजस्व नीति तथा तिनको कार्यान्वयनलाई बढीभन्दा बढी प्रविधिमैत्री, पारदर्शी तथा करदातामैत्री बनाउँदै लैजाने	२०८१ साउन-असोज	राजस्व परामर्श समिति, कार्यपालिका
साङ्गठनिक क्षेत्र	• सङ्गठन, व्यवस्थापन सर्भेक्षण गरी नतिजाको आधारमा राजस्व महाशाखा स्थापना गर्ने तथा तोकिएअनुसार जनशक्तिको व्यवस्थापन गर्ने • सङ्गठन, व्यवस्थापन सर्भेक्षणको सिफारिश अनुसार स्थायी दरबन्दी सिफारिश भएका पदमा दक्ष कर्मचारी पदपूर्ति गरी जिम्मेवारी तथा जवाफदेहिता प्रवर्द्धन गर्ने	२०८१ भदौ-मङ्सिर	नगरसभा, कार्यपालिका, राजस्व परामर्श समिति

सुधारका क्षेत्र	सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू	कार्यान्वयन अवधि	जिम्मेवारी
	♦ राजस्व परामर्श समितिको सचिवालयलाई सक्रिय बनाई राजस्व सम्बन्धि तथ्याङ्कको नियमित सङ्कलन विश्लेषण गरी नीति तर्जुमा गर्ने अभ्यासको थालनी गर्ने ♦ सेवाग्राही कक्षमा बस्ने स्थान, खानेपानीको व्यवस्थालगायतको व्यवस्था गरी सेवाग्राहीमैत्री कार्यकक्ष निर्माण गर्ने ♦ राजस्व व्यवस्थापन शाखा तथा वडा कार्यालयहरूमा कम्प्युटर, पावर ब्याक अप तथा आवश्यक उपकरणसहित सुविधा सम्पन्न बनाउने ♦ सूचना विश्लेषण र प्रविधिलाई उच्च जोखिम क्षेत्र पहिचान गर्न प्रयोग गर्ने		
क्षमता विकास	♦ तालिम आवश्यकता पहिचान गरी कर्मचारी तथा पदाधिकारीका लागि करका विभिन्न सैद्धान्तिक तथा व्यावहारिक विषय, एकीकृत आर्थिक सङ्केत वर्गीकरण तथा व्याख्या, राजस्वको अभिलेखीकरणलगायतका विषयमा आवश्यकताअनुसार क्षमता विकास तालिम सञ्चालन गर्ने	२०८१ भदौ-असोज	आर्थिक प्रशासन महाशाखा, राजस्व शाखा,
तथ्याङ्क सङ्कलन तथा अभिलेखीकरण	♦ घरजग्गा, व्यवसाय, जडिबुटीलगायत करका क्षेत्रहरू र सम्भाव्य करदाताको विवरण सङ्कलन गरी वार्षिक रुपमा अद्यावधीकरणको व्यवस्था गर्ने ♦ घरधुरीको नक्सासहितको डिजिटल वस्तुस्थिति विवरण तयार गरी यसलाई राजस्व सफ्टवेयरसँग आवद्ध गर्ने	२०८१ भदौ-असोज	राजस्व शाखा, सूचना प्रविधि शाखा
करदातामैत्री वातावरण	♦ करदाता कक्षमा बस्ने ठाउँ तथा खानेपानीको उचित प्रवन्ध मिलाउने ♦ नगरपालिकालगायत सबै वडा कार्यालयमा कार्यालयसमयभरि नै कर तिर्न सक्ने व्यवस्था गर्ने ♦ नियमित रुपमा कर तिर्ने तथा धेरै कर तिर्ने करदातालाई वार्षिक रुपमा पुरस्कृत गर्ने व्यवस्था गर्ने ♦ करको दर निर्धारण, दायरा पहिचान, कर सम्बन्धी नीति निर्माण लगायतका विषमा स्थानीय समुदायको सहभागिता सुनिश्चित गरी सहभागितामूलक कर प्रणाली प्रवर्द्धन गर्ने	२०८१ भदौ-असोज	आर्थिक प्रशासन महाशाखा, राजस्व व्यवस्थापन शाखा,
पारदर्शिता तथा जवाफदेहिता	♦ करको दर, करको सङ्कलन, राजस्वको खर्चलगायतका विषय सम्बन्धी जानकारीमा नागरिकको पहुँच सहज बनाउने ♦ वेबसाइट, सामाजिक सञ्जाल, सार्वजनिक फोरमलगायतका माध्यमबाट कर सम्बन्धी सूचना नियमित रुपमा उपलब्ध गराउने	२०८१ असोज-मङ्सिर	आर्थिक प्रशासन महाशाखा, राजस्व शाखा,

सुधारका क्षेत्र	सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू	कार्यान्वयन अवधि	जिम्मेवारी
अनुगमन-मूल्याङ्कन	• राजस्व सङ्कलनको अवस्था सम्बन्धमा तथ्याङ्क विश्लेषणको नतिजाका आधारमा करका नीतिहरूको प्रभावकारिता अध्ययन गर्ने • कर प्रणालीको स्वच्छता, प्रभावकारिता सम्बन्धमा करदाताको मत सर्भेक्षण गर्ने • कर सङ्कलन गर्नुपर्ने अवस्थामा लागत-लाभ विश्लेषण गर्ने	२०८१ मङ्सिर-माघ	राजस्व परामर्श समिति, राजस्व शाखा

ख) कर राजस्व सुधार योजना

कर राजस्व नगरपालिकाको मुख्य र दिगो आय क्षेत्र हो। यस अध्ययनमा देखिएअनुसार सम्पत्ति कर र घरजग्गा बहाल करले नगरपालिकाको हालको आम्दानीको ठूलो हिस्सा ओगट्दछन्। व्यवसाय करको उल्लेख्य सम्भावना भए पनि सन्तोषप्रद रुपमा सङ्कलन हुन सकेको छैन। जडिबुटी, कवाडी, जीवजन्तु करमा कवाडीको सम्भावना उच्च रहेको भए पनि हालसम्म कुनै रकम सङ्कलन हुन सकेको छैन।

कर राजस्वको शिर्षक	सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू	कार्यान्वयन अवधि	जिम्मेवारी (मुख्य, सहायक)
भूमि कर (मालपोत)	• वैज्ञानिक भूमिकर लागू गर्ने। जग्गा कित्ताको वृहत्तर सूचना (स्वामित्व, आकार, अवस्थिति) सङ्कलन र नियमित अद्यावधिकरण गर्ने • भूउपयोगको अवस्थाका आधारमा भूमि वर्गीकरण गरी प्रगतिशील हिसाबमा भूमिकरको दर निर्धारण गर्ने • कर शिविरलगायत सूचनामूलक, सचेतनामूलक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने • करदाताको अभिलेख सङ्कल र वार्षिक अध्यावधिक गर्ने	२०८१ असार-पुस	राजस्व शाखा, पूर्वाधार शाखा
सम्पत्ती कर	• नगरपालिका क्षेत्रका सम्पत्तिकरयोग्य सम्पूर्ण सम्पत्ति (घर) र सम्बन्धित करदाताको आधारभूत विवरण सङ्कलन गर्ने • प्रत्येक घरको पूर्ण तस्वीरसहितको डिजिटल अभिलेख तयार गरी नियमित अद्यावधिक गर्ने व्यवस्था गर्ने • प्रगतिशील सिद्धान्तमा आधारित रही सम्पत्ति करको दर निर्धारण गर्ने	२०८१ साउन-पुस	राजस्व शाखा, पूर्वाधार शाखा
घरजग्गा बहाल कर	• प्रगतिशील कर प्रणाली लागू गर्ने • घरजग्गा बहाल करलाई सम्पत्ति करसँग आवद्ध गरी सङ्कलनको व्यवस्था गर्ने • बहालको प्रकारलाई आवासीय, व्यावसायिक र कृषि वर्गीकरण गरी करका फरक दरहरू लागू गर्ने	२०८२ असार	राजस्व परामर्श समिति
व्यवसाय कर	• नगरपालिकामा सञ्चालित व्यवसायको तथ्याङ्क सङ्कलन तथा अद्यावधीकरण गर्ने	२०८१ साउन-पुस	राजस्व शाखा

कर राजस्वको शिर्षक	सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू	कार्यान्वयन अवधि	जिम्मेवारी (मुख्य, सहायक)
	◆ एसएमएस पद्धती लागू गरी व्यावसायीहरूलाई कर सम्बन्धी विविध जानकारीहरू उपलब्ध गराउने ◆ कर शिविरहरू सञ्चालन गरी व्यवसाय दर्ता, नवीकरण एवम् कर सङ्कलन र जानकारीमूलक सन्देशहरू प्रदान गर्ने		
जडिबुटी, कवाडी र जिवजन्तु कर	◆ सरकारवालाहरूसँग जडिबुटी, कवाडी, जीवजन्तु कर सङ्कलनको बारेमा छलफल गरी कार्ययोजना तयार गर्ने ◆ सीमित होटललगायतका स्थानमा नमूना सर्भेक्षण गरी नगरपालिकामा निष्काशन हुने कवाडीको वार्षिक परिमाण आँकलन गर्ने ◆ सर्भेक्षण अध्ययनबाट प्राप्त परिमाणलाई मध्यनजर गरी ठेक्का आह्वान गर्न सकिने ◆ सरोकारवालाहरूसँग छलफल गरी व्यावसायिक रुपमा बिक्री वितरण गरिने जडिबुटीको परिमाण आँकलन गर्ने ◆ मृत जीवजन्तुका हाडखोर, सिङलगायतका वस्तुहरूको व्यावसायिक सङ्कलनको अवस्था यकीन गर्ने	२०८१ पुस-फागुन	राजस्व शाखा, आर्थिक प्रशासन महाशाखा
विज्ञापन कर	◆ नगरमा प्रयोग भएका/हुने विज्ञापन सामग्रीहरूको अनुमान गरी सम्भाव्य राजस्वको आकार आँकलन गर्ने ◆ सम्भाव्य राजस्वको आकार, राजस्व सङ्कलन खर्च र सेवा प्रदायक (ठेकेदार) को मुनाफा समेतलाई मध्यनजर गरी ठेक्का आह्वान गर्ने	२०८१ साउन-पुस	राजस्व शाखा

नोट : स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनले स्थानीय सरकारलाई सवारी कर अन्तर्गत राजस्व सङ्कलनको अधिकार दिएको टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा, इरिक्साहरू यस नगरपालिकामा उल्लेख्य सङ्ख्यामा नचल्ने हुँदा तत्कालका लागि यो कर सङ्कलनको सम्भावना देखिँदैन ।

ग) गैरकर राजस्व सुधार योजना

बुढानीलकण्ठ नगरपालिकाका गैरकर राजस्व स्रोतहरूमा नक्सापास दस्तुर र सिफारिश दस्तुर प्रमुख स्रोतका रुपमा रहिआएको देखिन्छ । बहाल बिटौरी शुल्कको उल्लेख्य सम्भावना भए पनि यस शीर्षकमा हालसम्म कुनै रकम सङ्कलन भएको देखिन्न । यसका लागि दृढ इच्छाशक्तिसहित कार्यान्वयनमा लाग्नुपर्ने देखिन्छ ।

गैरकर शिर्षक	सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू	कार्यान्वयन अवधि	जिम्मेवारी
बहाल बिटौरी शुल्क	◆ सार्वजनिक क्षेत्रमा निर्माण सञ्चालन भएका संरचनाहरूको विवरण तयार गर्ने ◆ सरकारी जमिनमा निर्माण भएका घरधुरीसँग बहाल कर सङ्कलन गर्न आर्थिक ऐनमा समावेश गर्ने ◆ जात्रा, पर्व, मेलाका समयमा सार्वजनिक क्षेत्रमा सञ्चालन गरिने व्यवसायलाई बहाल बिटौरी शुल्कको दायरामा ल्याउने	२०८१ साउन-असोज	कानुन शाखा, राजस्व व्यवस्थापन शाखा, विधायन समिति

गैरकर शिर्षक	सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू	कार्यान्वयन अवधि	जिम्मेवारी
	• बहाल बिटौरी शुल्क सङ्कलनमा सहजताका लागि कार्यविधि तयार गर्ने		
नक्सापास दस्तुर	• नगरपालिकामा भएका सम्पूर्ण घरहरूको नम्बरिङ गरी नक्सापास नभएका घरहरूको पहिचान गर्ने • नक्सापास नभएका घरहरूलाई अभियान सञ्चालन गरी अभिलेखीकरण गर्ने • नक्सापासमा सटर भएका घरलाई व्यावासयिक प्रयोजनका घरका रुपमा मान्ने तथा घरधनीसँगको सोधपुछका आधारमा व्यावसायिक प्रयोजनमा रहेका देखिएका घरलाई पनि व्यावसायिक घरको मान्यता दिन सकिने प्रावधान राख्ने • भवनको प्रकृति अनुसार प्रगतिशील दररेट निर्धारण गर्ने	२०८१ साउन-असोज	राजस्व व्यवस्थापन शाखा, पूर्वाधार तथा शहरी विकास शाखा
पार्किङ शुल्क	• सम्भावित पार्किङ क्षेत्र पहिचान गरी पार्किङ स्थलहरू निर्माण/सञ्चालन/व्यवस्थापन गर्ने • पार्किङ शुल्क असुली/व्यवस्थापनका लागि कार्यविधि निर्माण गरी ठेक्का आह्वान गर्ने • पार्किङ शुल्क असुलीका लागि आवश्यकताअनुसार स्थानीय प्रहरी प्रशासनसँग समन्वय गर्ने	२०८१-फागुन-असार	कानुन शाखा, राजस्व व्यवस्थापन शाखा, विधायन समिति
सामुदायिक वनबाट प्राप्त गर्ने आय	• सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह तथा डिभिजन वन कार्यालयसँग समन्वय गरी सामुदायिक वनबाट स्थानीय तहलाई प्राप्त हुनुपर्ने आम्दानी सम्बन्धमा छलफल गरी कार्ययोजना बनाउने • कार्ययोजना कार्यान्वयनका लागि चौमासिक प्रगति समीक्षा गोष्ठीमा सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहहरूलाई सहभागी गराउने	२०८१ वैशाख-जेठ	राजस्व व्यवस्थापन शाखा, कानुन शाखा, वातावरण शाखा
सिफारिश दस्तुर	• विभिन्न प्रकृतिका सिफारिशहलाई मुख्य समूहहरूमा वर्गीकरण गरी औचित्य तथा आवश्यकताका आधारमा सेवा शुल्क निर्धारण गर्ने • मौलिक हक कार्यान्वयनका लागि आवश्यक पर्ने सिफारिशहरूको शुल्क न्यूनतम गर्ने • गैसस/अगैससलगायतका संघसंस्थाहरूको कार्यक्रममा बजेट भार अनुसार सिफारिश दस्तुर निर्धारण गर्ने	२०८१ वैशाख-जेठ	राजस्व व्यवस्थापन शाखा, प्रशासन महाशाखा
दर्ता, अनुमति, नवीकरण दस्तुर	• ठूला प्रकृतिका व्यवसायहरू, "घ" वर्ग, इजाजत दर्ताको व्यावसायिक प्रकृतिअनुसार शुल्क निर्धारण गरी करको दायरा बढाउने • संघ संस्था नवीकरण सिफारिश संस्थाको प्रकृतिको आधारमा शुल्क निर्धारण गर्ने • विज्ञापन, होर्डिङ बोर्डलगायतका अनुमतिका लागि शुल्क निर्धारण गर्ने	२०८१ जेठ-असार	राजस्व व्यवस्थापन शाखा, वन/वातावरण/प्रशासन महाशाखा

गैरकर शिर्षक	सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू	कार्यान्वयन अवधि	जिम्मेवारी
सेवा शुल्क	• समिति गठन गरी सेवा शुल्कका क्षेत्रहरू पहिचान गर्ने • सेवाको प्रकृति अनुसार स्थानीय क्षेत्रलाई नै जिम्मेवार बनाउने • फोहोरमैला व्यवस्थापनका लागि नगरपालिका क्षेत्रभित्र क्रियाशील संघ संस्थाहरूले घरधुरी यकीन गरी सेवा शुल्क निर्धारण गर्ने	२०८१ जेठ-असार	प्रशासन महाशाखा, राजस्व व्यवस्थापन शाखा, वातावरण शाखा

परिच्छेद ६ : आगामी तीन वर्षको राजस्व प्रक्षेपण

यस परिच्छेदमा आगामी तीन आ.व. २०८१/८२ देखि २०८३/८४ सम्मका लागि नगरपालिकाको सम्भाव्य राजस्वको शीर्षकगत रुपमा प्रक्षेपणका लागि आधार प्रस्तुत गरिएको छ। आय प्रक्षेपणमा प्रचलित कानुनअनुसार स्थानीय सरकारलाई प्राप्त राजस्व अधिकार, हालको आय सङ्कलनको अवस्था, विगतको आय सङ्कलनको प्रवृत्ति, स्थानीय/प्रादेशिक तथा सङ्घीय स्तरमा भइरहेका नीतिगत परिवर्तनहरू र यस राजस्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयन पश्चात् आय सङ्कलनमा पर्ने प्रभाव समेतलाई मध्यनजगर गरिएको छ । साथै, अधिकांश शीर्षकहरूको आय प्रक्षेपणमा नगरपालिकाको विगत वर्षहरूको आय प्रवृत्तिलगायत सङ्घीय, प्रादेशिक तथा नगरपालिकाको राजस्वसम्बन्धी नीति तथा प्राथमिकताका साथै भविष्यमा आयका आधारको दायरा बढ्न गई सोबाट हुने योगदानलाई समेत मध्यनजर गरिएको छ । आयका शीर्षकहरूलाई महालेखा परिक्षकले स्वीकृत गरेको एकीकृत आर्थिक सङ्केत तथा वर्गीकरण र व्याख्या, २०७४ (दोस्रो परिमार्जन) को आधारमा आय प्रक्षेपण गरिएको छ। यसले नगरपालिकाको आय बजेट तर्जुमा गर्न सहयोग पुग्ने अपेक्षा गरिएको छ।

६.१ सम्भाव्य आय र आय प्रक्षेपणका आधार

परिच्छेद ३ मा गरिएको नगरपालिकाको शीर्षकगत आय सम्भावना विश्लेषण, राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगको सिफारिश, बागमती प्रदेश सरकारको सिलिङ तथा नगरपालिकाको आयअनुमान समेतलाई मध्यनजर गरी नगरपालिकाको शीर्षकगत आय सम्भावना र आगामी आ.व.का लागि प्रक्षेपणका आधारहरू देहायअनुसार रहेका छन् :

तालिका–१७ : सम्भाव्य आय तथा आय प्रक्षेपणका आधार

क्र. सं.	राजस्व शीर्षक	कुल सम्भाव्य आय (रु. हजार)	आगामी आ.व.को लागि प्रक्षेपणको आधार	प्रक्षेपित रकम (रु. हजार)
क	आन्तरिक आयतर्फ			
१	सम्पत्ति कर	१८८०६५	पहिलो आ.व.मा कुल सम्भावनाको ८० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १५ प्रतिशतले बढ्दै जाने	१५०,४५२
२	भूमि कर (मालपोत)	३३४२	कुल सम्भावनाको ८५ प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने	२,८४०
३	घर बहाल कर	६०९१३७	कुल सम्भावनाको ८० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १५ प्रतिशतले बढ्दै जाने	४८७,३१०
४	बहाल विटौरी शुल्क	३५५३	कुल सम्भावनको ६० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १५ प्रतिशतले बढ्दै जाने	२,१३२
५	व्यवसाय कर	४८०३०	कुल सम्भावनाको ७० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १५ प्रतिशतले बढ्दै जाने	३३,६२१
६	सवारी साधन कर (साना सवारी)	०	कुल सम्भावनाको ८० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १५ प्रतिशतले बढ्दै जाने	-
७	व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर	६७५०	कुल सम्भावनाको ९० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने	६,०७५
८	जडीबुटी, कवाडी, जीवजन्तु कर	५०००	कुल सम्भावनाको ६५ प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १५ प्रतिशतले बढ्दै जाने	३,२५०
९	सरकारी सम्पत्तीको बहालबाट प्राप्त आय		कुल सम्भावनाको ८० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने	-
१०	अन्य बिक्रीबाट प्राप्त रकम	२०	फाराम, पुस्तक, नक्सा जस्ता सामग्रीलगायतको बिक्रीबाट चालु आ.व.मा सम्भावनाको ८० प्रतिशत र त्यसपश्चात्को आम्दानीमा १० प्रतिशतले वृद्धि हुँदै जाने	१६

क्र. सं.	राजस्व शीर्षक	कुल सम्भाव्य आय (रु. हजार)	आगामी आ.व.को लागि प्रक्षेपणको आधार	प्रक्षेपित रकम (रु. हजार)
११	अन्य सेवा शुल्क तथा बिक्री (ढुंगा, गिट्टी, बालुवा बिक्री)	०	कुल सम्भावनाको १०० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा ५ प्रतिशतले बढ्ने	-
१२	सेवा शुल्क (मूल्यांकन समेत)	१८००	कुल सम्भावनाको ९० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा ५ प्रतिशतले बढ्दै जाने	१,६२०
१३	पर्यटनस्थल प्रवेश शुल्क	७२०	कुल सम्भावनाको ६० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने	४३२
१४	नक्सापास दस्तुर	१२३२९०	कुल सम्भावनाको ९० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने	११०,९६१
१५	सिफारिश दस्तुर	४००००	कुल सम्भावनाको ९० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा ५ प्रतिशतले बढ्दै जाने	३६,०००
१६	व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर	८५००	कुल सम्भावनाको ९० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने	८,०७५
१७	सामुदायिक वनबाट प्राप्त हुने आय		कुल सम्भावनाको ६५ प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने	-
१८	नाता प्रमाणित दस्तुर	४००	कुल सम्भावनाको ९० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने	३६०
१९	अन्य दस्तुर	४५०	कुल सम्भावनाको ९० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने	४०५
२०	न्यायिक दण्ड, जरिवाना र जफत		कुल सम्भावनाको ९० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा ५ प्रतिशतले बढ्दै जाने	१२,६००
२१	प्रशासनिक दण्ड, जरिवाना र जफत	१४०००	कुल सम्भावनाको ९० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा ५ प्रतिशतले बढ्दै जाने	-
२२	अन्य राजस्व		कुल सम्भावनाको ९० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा ५ प्रतिशतले बढ्दै जाने	-
क	**राजस्व बाँडफाँड**			
	संघीय सरकार			
१९	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने मु.अ.कर			
२०	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने अन्त:शुल्क		चालु आ.व.को प्राप्तीमा १५ प्रतिशतका दरले वृद्धि हुँदै जाने	-
२१	बाँडफाँड भई प्राप्त वन रोयल्टी		आ.व. २०८१।८२ मा प्राप्त सिलिङमा १० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुँदै जाने	-
२२	बाँडफाँड भई प्राप्त विद्युत्त रोयल्टी		चालु आ.व.मा प्राप्त नभएकाले आगामी आ.व.मा अनुमान नगरिएको	
	प्रदेश सरकार			
२३	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर	५८८०९१	आ.व. २०८०।८१ का लागि न.पा.को अनुमानमा १० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुँदै जाने	६४६,९००
२४	बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने सवारी साधन कर	५५९३०	चालु आ.व.को नगरपालिकाको अनुमानमा १० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुँदै जाने	६१,५२३
२५	बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने मनोरञ्जन कर		चालु आ.व.मा प्राप्त नभएकाले आगामी आ.व.मा अनुमान नगरिएको	
२६	बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने विज्ञापन कर	७२२५	चालु आ.व.मा नगरपालिकाको हिस्सा ६० प्रतिशत र त्यसपश्चात् वार्षिक १५ प्रतिशतले वृद्धि हुँदै जाने	४,३३५
२७	बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने दहत्तरबहत्तर बिक्री बापतको आय		चालु आ.व.को प्राप्तीमा १० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुँदै जाने	-

क्र. सं.	राजस्व शीर्षक	कुल सम्भाव्य आय (रु. हजार)	आगामी आ.व.को लागि प्रक्षेपणको आधार	प्रक्षेपित रकम (रु. हजार)
ग.	**अनुदान तथा वित्तीय हस्तान्तरण**			
	संघीय सरकार			
२७	समानीकरण अनुदान	२६९८००	आ.व. २०८१।८२ का लागि राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगको सिफारिश र पश्चात् १० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुँदै जाने अनुमान	२६९,८००
२८	सशर्त अनुदान चालु	३२७०००	आ.व. २०८०।८१ का लागि नगरपालिकाको अनुमानमा क्रमशः १० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुँदै जाने अनुमान	३५९,७००
२९	सशर्त अनुदान पूँजीगत			
३०	विषेश अनुदान चालु	१३०००	आ.व. २०८०।८१ का लागि नगरपालिकाको अनुमानमा क्रमशः १० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुँदै जाने अनुमान	१४,३००
३१	विषेश अनुदान पूँजीगत			
३२	समपुरक अनुदान चालु		आ.व. २०८०।८१ का लागि नगरपालिकाको अनुमानमा क्रमशः १० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुँदै जाने अनुमान	८,८००
३३	समपुरक अनुदान पूँजीगत	८०००		
३४	अन्य अनुदान चालु (*सामाजिक सुरक्षा समेत)*		चालु आ.व.मा उपरोक्त बाहेक अन्य शीर्षकमा प्राप्त अनुदानमा ८ प्रतिशतका दरले वृद्धि हुँदै जाने अनुमान	-
३५	अन्य अनुदान पूँजीगत			
	प्रदेश सरकार			
३६	समानीकरण अनुदान	२८२९२	आ.व. २०८१।८२ को सिलिङ्गमा क्रमशः १० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुँदै जाने अनुमान	३१,१२१
३७	शसर्त अनुदान चालु		आ.व. २०८१।८२ को सिलिङ्गमा क्रमशः १० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुँदै जाने अनुमान	२०,३७९
३८	शसर्त अनुदान पूँजीगत	१८५२६		
३९	विषेश अनुदान चालु	५०००	आ.व. २०८१।८२ को सिलिङ्गमा क्रमशः १५ प्रतिशतका दरले वृद्धि हुँदै जाने अनुमान	५,७५०
४०	विषेश अनुदान पूँजीगत			
४१	समपुरक अनुदान चालु		आ.व. २०८१।८२ को सिलिङ्गमा क्रमशः १० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुँदै जाने अनुमान	३३,०००
४२	समपुरक अनुदान पूँजीगत	३००००		
	अन्य आन्तरिक अनुदान			
४३	अन्य संस्थागत आन्तरिक अनुदान		चालु आ.व.को प्राप्तीमा वार्षिक १० प्रतिशतले वृद्धि हुँदै जाने अनुमान	-
४४	अन्य व्यक्तिगत आन्तरिक अनुदान		चालु आ.व.मा प्राप्त नभएकाले आगामी आ.व.मा अनुमान नगरिएको	-

६.२ आगामी तीन आ.व.को राजस्व प्रक्षेपण

तालिका १७ मा दिइएका प्रक्षेपणका आधार तथा आयका शीर्षकगत क्षेत्र अनुसार परिच्छेद ३ मा गरिएको आय सम्भावना विश्लेषणमा आधारित रही आ.व. २०८१/८२ देखि आ.व. २०८३/८४ सम्मका लागि देहायको तालिका-१८ मा आय प्रक्षेपण गरिएको छ । प्रक्षेपणमा आयका शीर्षकहरू महालेखा कार्यालयले जारी गरेको एकीकृत आर्थिक सङ्केत, २०७४ (दोस्रो परिमार्जन) मा आधारित रही देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका–१८ : आगामी तीन आ.व.को राजस्व प्रक्षेपण (रकम रू '०००)

राजस्व संकेत	राजस्व शिर्षक	यथार्थ ०७९/८०	अनुमान ०८०/८१	प्रक्षेपण		
				०८१/८२	०८२/८३	०८३/८४
१००००	राजस्व तथा अनुदान	१,७०५,६८६	१,८५५,०३०	२,५७९,५०४	२,८६९,३६७	३,१९३,२४६

राजस्व संकेत	राजस्व शिर्षक	यथार्थ ०७९/८०	अनुमान ०८०/८१	प्रक्षेपण		
				०८१/८२	०८२/८३	०८३/८४
	आन्तरिक आय	**३९७,९१९**	**३९६,०००**	**८५४,०९७**	**९७०,९१५**	**१,१०४,३६८**
११३१३	सम्पत्ति कर	९२४१३	१०५,०००	१५०,४५२	१७३,०२०	१९८,९७३
११३१४	भूमि कर/मालपोत	२४९१	५,०००	२,८४०	३,१२४	३,४३७
११३२१	घरजग्गा बहाल कर	९७,६०९	११०,०००	४८७,३१०	५६०,४०६	६४४,४६७
११३२२	बहाल विटौरी शुल्क	०	-	२,१३२	२,४५१	२,८१९
११४५१	सवारी साधन कर (साना सवारी)	०	-	-	-	-
११६३२	जडीबुटी, कवाडी, जीवजन्तु कर	०	-	३,२५०	३,७३८	४,२९८
१४६११	व्यवसाय कर	२४,१३६	३६,०००	३३,६२१	३८,६६४	४४,४६४
१४२५३	व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर	०		६,०७५	६,६८३	७,३५१
१४१५१	सरकारी सम्पत्तीको बहालबाट प्राप्त आय	०	-	-	-	-
१४२१३	अन्य बिक्रिबाट प्राप्त रकम	२१८८	-	१६	१८	१९
१४२१९	अन्य सेवा शुल्क तथा बिक्री (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा बिक्री)	०	०	०	०	०
१४२२९	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क (मूल्याङ्कन समेत)	-	-	-	-	-
१४२४२	नक्सापास दस्तुर	९९९४९	१०३,०००	११०,९६१	१२२,०५७	१३४,२६३
१४२४३	सिफारिश दस्तुर	३२,३११	३५,०००	३६,०००	३७,८००	३९,६९०
१४२४ ४	व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर	-	-	८,०७५	८,८८३	९,७७१
१४२४५	नाता प्रमाणित दस्तुर	-	-	३६०	३९६	४३६

राजस्व संकेत	राजस्व शिर्षक	यथार्थ ०७९/८०	अनुमान ०८०/८१	प्रक्षेपण ०८१/८२	०८२/८३	०८३/८४
१४२४९	अन्य दस्तुर	-	-	४०५	४४६	४९०
१४३११	न्यायिक दण्ड, जरिवाना र जफत	-	-	-	-	-
१४३१२	प्रशासनिक दण्ड, जरिवाना र जफत	९,५१३	२,०००	१२,६००	१३,२३०	१३,८९२
१४५२९	अन्य राजस्व	३७,३१०				
	राजस्व बाँडफाँड	**५५२,९५१**	**७७८,०१२**	**९८२,५५८**	**१,०८१,०३०**	**१,१८९,३८३**
	संघीय सरकार	**९५,७१०**	**१२९,९९१**	**२६९,८००**	**२९६,७८०**	**३२६,४५८**
१४४११	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने मु.अ.कर	९५,७१०	१२८,९९१	२६९,८००	२९६,७८०	३२६,४५८
१४४२१	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने अन्तःशुल्क					
१४१५३	बाँडफाँड भई प्राप्त वन रोयल्टी	-	१,०००			
१४१५६	बाँडफाँड भई प्राप्त विद्युत सम्बन्धी रोयल्टी	-				
	प्रदेश सरकार	**४५७,२४१**	**६४८,०२१**	**७१२,७५८**	**७८४,२५०**	**८६२,९२५**
११४५६	बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने सवारी साधन कर	४५६,४३२	५५,९३०	६१,५२३	६७,६७५	७४,४४३
११३१५	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर *(प्रदेशसँग राजस्व बाँडफाँड)*	८०९	५८८,०९१	६४६,९००	७११,५९०	७८२,७४९
११४७१	बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने मनोरञ्जन कर	-	-	-	-	-
११४७२	बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने विज्ञापन कर	-	४,०००	४,३३५	४,९८५	५,७३३
१४१५६	बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने	-	-	-	-	-

राजस्व संकेत	राजस्व शिर्षक	यथार्थ ०७९/८०	अनुमान ०८०/८१	प्रक्षेपण ०८१/८२	०८२/८३	०८३/८४
	दहत्तरबहत्तर बिक्री बापतको आय					
	अन्तरसरकारी वित्तीय हस्तान्तरण	**७५४,८१६**	**६८१,०१८**	**७४२,८५०**	**८१७,४२२**	**८९९,४९५**
	संघीय सरकार	**६६६,५२७**	**५९९,२००**	**६५२,६००**	**७१७,८६०**	**७८९,६४६**
१३३११	समानीकरण अनुदान	२७१८५८	२५१,२००	२६९,८००	२९६,७८०	३२६,४५८
१३३१२	शसर्त अनुदान चालु	३७४,६६९	३२७,०००	३५९,७००	३९५,६७०	४३५,२३७
१३३१३	शसर्त अनुदान पूँजीगत					
१३३१४	विषेश अनुदान चालु	२०,०००	१३,०००	१४,३००	१५,७३०	१७,३०३
१३३१५	विषेश अनुदान पूँजीगत					
१३३१६	समपुरक अनुदान चालु		८,०००	८,८००	९,६८०	१०,६४८
१३३१७	समपुरक अनुदान पूँजीगत	-				
१३३१८	अन्य अनुदान चालु		-			
१३३१९	अन्य अनुदान पूँजीगत	-				
	प्रदेश सरकार	**८८,२८९**	**८१,८१८**	**९०,२५०**	**९९,५६२**	**१०९,८४९**
१३३११	समानीकरण अनुदान	३००७३	२८,२९२	३१,१२१	३४,२३३	३७,६५७
१३३१२	शसर्त अनुदान चालु	२०,७८१	१८,५२६	२०,३७९	२२,४१६	२४,६५८
१३३१३	शसर्त अनुदान पूँजीगत					
१३३१४	विषेश अनुदान चालु	७,५००	३०,०००	५,७५०	६,६१३	७,६०४
१३३१५	विषेश अनुदान पूँजीगत					
१३३१६	समपुरक अनुदान चालु	२९,९३५	५,०००	३३,०००	३६,३००	३९,९३०
१३३१७	समपुरक अनुदान पूँजीगत					
	अन्य आन्तरिक अनुदान	-	-	-	-	-

राजस्व संकेत	राजस्व शिर्षक	यथार्थ ०७९/८०	अनुमान ०८०/८१	प्रक्षेपण		
				०८१/८२	०८२/८३	०८३/८४
१३४११	अन्य संस्थागत आन्तरिक अनुदान		-	-	-	-
१३४१२	अन्य व्यक्तिगत आन्तरिक अनुदान (*लागत सहभागिता)*					
	जम्मा राजस्व	१,७०५,६८६	१,८५५,०३०	२,५७९,५०४	२,८६९,३६७	३,१९३,२४६

६.३ प्रक्षेपित आय संरचना

यस राजस्व सुधार कार्ययोजनामा प्रस्तुत गरिएका सुझाव एवम् कार्ययोजना कार्यान्वयनमा आएमा आगामी आ.व. २०८१/८२ मा नगरपालिकाको कुल आय रु. दुई अर्ब ५७ करोड २१ लाख १७ हजार पुग्ने अनुमान गरिएको छ । यसमध्येमा आन्तरिक आयको हिस्सा ३२.९२ प्रतिशत हुने अनुमान रहेको छ । यस्तै आ.व. २०८२।८३ मा कुल आय दुई अर्ब ८६ करोड २९ लाख ४६ हजार र आ.व. २०८३।८४ मा कुल आय दुई तीन अर्ब १८ करोड ८१ लाख ४३ हजार पुग्ने प्रक्षेपण गरिएको छ। शीर्षकगत विवरण देहायअनुसार रहेको छ।

तालिका–१९ : नगरपालिकाको प्रक्षेपित आय संरचना (रकम रू '०००)

क्र. सं.	राजश्व शिर्षक	यथार्थ ०७९/८०	अनुमान ०८०/८१	प्रक्षेपण		
				०८०/८१	०८१/८२	०८२/८३
१	आन्तरिक आय	३९७,९१९	३९६,०००	८५४,०९७	९७०,९१५	१,१०४,३६८
२	राजस्व बाँडफाँड	५५२,९५१	७७८,०१२	९८२,५५८	१,०८१,०३०	१,१८९,३८३
	संघीय सरकार	*९५,७१०*	*१२९,९९१*	*२६९,८००*	*२९६,७८०*	*३२६,४५८*
	प्रदेश सरकार	*४५७,२४१*	*६४८,०२१*	*७१२,७५८*	*७८४,२५०*	*८६२,९२५*
३	अनुदान तथा वित्तिय हस्तान्तरण	७५४,८१६	६८१,०१८	७४२,८५०	८१७,४२२	८९९,४९५
	संघीय सरकार	*६६६,५२७*	*५९९,२००*	*६५२,६००*	*७१७,८६०*	*७८९,६४६*
	प्रदेश सरकार	*८८,२८९*	*८१,८१८*	*९०,२५०*	*९९,५६२*	*१०९,८४९*
	अन्य आन्तरिक अनुदान		-	-	-	-
	जम्मा	१,७०५,६८६	१,८५५,०३०	२,५७९,५०४	२,८६९,३६७	३,१९३,२४६
	कुल आयमा आन्तरिक आयको योगदान (प्रतिशत)			३३.११	३३.८४	३४.५८

परिच्छेद ७ : अपेक्षित नतिजा

७.१ सम्भाव्य आय र आय अनुमान

राजस्व अधिकार सम्बन्धमा स्थानीय सरकारलाई प्राप्त अधिकारहरू, नगरपालिकाको आर्थिक ऐन तथा विगत तीन वर्षको आय विवरण, नगरपालिकाका पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरूलगायत राजस्व परामर्श समितिसँगको योजना तर्जुमा कार्यशाला बैठक सुझावसमेतका आधारमा यो राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार गरिएको छ । यस राजस्व सुधार कार्ययोजनाको निष्कर्ष बमोजिमको अपेक्षित नतिजा हासिल गर्न नगरपालिकाले यसमा दिइएका सुधारका उपायहरूको प्राथमिकताका साथ कार्यान्वयन गर्नु आवश्यक छ । नगरपालिकाको राजस्व सुधारका लागि आन्तरिक राजस्वका सबै शीर्षकहरूमा राजस्वको अवस्था तथा सम्भावना विश्लेषण गरी सुधारका उपायहरू प्रस्तुत गरिएको छ । यस राजस्व सुधार कार्ययोजनाका अपेक्षित नतिजाहरू देहायअनुसार रहेका छन् :

७.२ प्रतिफल तहका नतिजा

- नगरपालिकाका कर्मचारी, पदाधिकारीलगायत ४५ जनाले नगरपालिकाको राजस्व अधिकार, राजस्व सुधार कार्ययोजनाको आवश्यकता तथा महत्व एवम् राजस्वका आधारभूत सैद्धान्तिक विषयवस्तुका बारेमा जानकारी प्राप्त गरेका हुने ।
- नगरपालिकाको अधिकार क्षेत्रभित्रका करका सबै शीर्षकगत आय सङ्कलनको अवस्था र सम्भाव्यता अध्ययन भई सुधारका क्षेत्रहरू पहिचान भएको हुने ।
- नगरपालिका कर्मचारी तथा पदाधिकारीको संयुक्त सहभागितामा कर राजस्व सुधार योजना, गैरकर राजस्व सुधार योजना र राजस्व प्रशासन सुधार योजना तर्जुमा भएको हुने ।
- राजस्व सङ्कलनको सम्भावना रहेका र तर नगरपालिकाले हालसम्म राजस्व सङ्कलन नगरेका क्षेत्रहरूमा राजस्व सङ्कलनको कार्य अघि बढाउन आवश्यक सल्लाह सुझाव प्राप्त भएको हुने ।
- आगामी तीन आ.व.का लागि नगरपालिकाको सम्भाव्य राजस्व प्रक्षेपण भएको हुने ।
- नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा भएको हुने ।

७.३ असर तहका नतिजा

- आगामी आ.व.हरूमा राजस्व परामर्श समितिबाट गरिने राजस्व अनुमान बढी यथार्थपरक हुने
- करदातामैत्री वातावरण सिर्जना हुने तथा राजस्व प्रशासनको क्षमता अभिवृद्धि भएको हुने
- करको दरलाई न्यून गरेर करको दायरा बढाउने सहयोग पुग्ने
- नगरपालिकाको यथार्थ आन्तरिक आय आ.व. २०७९/८० मा ३९ करोड ६० लाख भएकोमा आ.व. २०८३/०८४ मा एक अर्ब १३ करोड २५ लाख ७३ हजार पुग्न सक्ने ।

७.४ जोखिम अनुमान एवम् समाधानका उपाय

यस राजस्व कार्ययोजनाले अपेक्षा गरेका नतिजाहरू यस कार्ययोजनाले सिफारिश गरेका सुधारका उपायहरु अवलम्बन गरी हासिल हुन सक्दछ । यसर्थ, यस कार्ययोजनाको कार्यान्वयन नभएमा अपेक्षित उपलब्धीहरु हासिल हुन नसक्ने जोखिम कायमै रहन्छ। कार्यान्वयन नहुने जोखिम न्यूनीकरणका लागि राजस्व सुधार योजनाको शीर्षक अन्तर्गत जिम्मेवारी र कार्यान्वयनको समयावधि समेत तोकिएको छ ।

क.सं	जोखिमका क्षेत्रहरू	समाधानका उपाय
१	सुझावहरू कार्यान्वयन	अर्धवार्षिक तथा वार्षिक रुपमा कार्यपालिकाको बैठकमा यस कार्ययोजनामा प्रस्तुत सुझावहरू कार्यान्वयनको अवस्था पुनरावलोकन गर्ने तथा कार्यान्वयनमा ल्याउने
२	स्रोत साधनको विनियोजन तथा उपलब्धता	वार्षिक नीति, कार्यक्रम योजनामा बजेट तथा स्रोत साधनको व्यवस्था सुनिश्चित गर्ने
३	जिम्मेवारी तथा जवाफदेहिता	सम्बन्धित सबै कर्मचारी तथा राजस्व परामर्श समितिको जिम्मेवारी तथा जवाफदेहिताका क्षेत्रहरू स्पष्ट हुने गरी कार्य विवरण उपलब्ध गराउने र आवधिक रुपमा कार्यसम्पादनको मूल्याङ्कन गर्ने व्यवस्था गर्ने
४	राजस्व परामर्श समितिको सक्रियता	राजस्व परामर्श समितिको बैठक मासिक रुपमा बस्ने व्यवस्था गरी समय तालिकासहित कर सङ्कलनको अवस्था अध्ययन गर्ने, सम्भावना भएका तर कार्यान्वयनमा नआएका करलाई कार्यान्वयनमा ल्याउन पहल गर्ने । करको दायरालाई फराकिलो बनाउँदै लैजाने ।
५	राजस्व सुधार कार्ययोजनाको समीक्षा	यस राजस्व सुधार कार्ययोजनाको अर्धवार्षिक र वार्षिक समीक्षा गर्दै सुधार गर्दै जाने

परिच्छेद ८ : अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

प्रस्तुत राजस्व सुधार कार्ययोजनाले नगरपालिकाले नगरपालिकाको राजस्व सुधारका लागि चाल्नु पर्ने कदमहरू पहिचान गरी आवश्यक सुझावहरू प्रस्तुत गरेको छ। यसले राजस्व परामर्श समितिलाई राजस्वका स्रोत, दायरा तथा दरको विश्लेषण गर्न तथा राजस्व प्रशासनमा सुधार लगायतका विभिन्न कार्यहरूमा प्रत्यक्ष सहयोग पुग्नेछ। यस कार्ययोजनामा गरिएको विश्लेषणलाई मध्यनजर गर्दै सम्बन्धित तथ्य-तथ्याङ्कलाई पनि वार्षिक रुपमा अद्यावधिक गर्दै लैजान सकिएको खण्डमा राजस्वको अनुमान तथा विश्लेषणमा समेत निरन्तर सुधार भई राजस्व परामर्श समितिले नगरपालिकाको राजस्व सम्बन्धमा प्रदान गर्ने परामर्श यथार्थपरक हुँदै जानेछ। यस राजस्व सुधार कार्ययोजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन भएमा मात्र यसले देखाएका सम्भावनाहरू अनुरुप राजस्व सङ्कलनमा वृद्धि हुनेछ। नगरपालिकाको आन्तरिक राजस्व सुदृढीकरणमा योगदान पुग्नेछ। राजस्व परामर्श समितिले राजस्वका स्रोत, दर तथा दायराको परिमार्जनका सम्बन्धमा आवश्यक सुझाव प्रदान गर्न नियमित अनुगमन तथा करदाता र सरोकारवालासँग परामर्श गर्नु पनि आवश्यक छ।

अनुमान गरिए अनुसार राजस्व असुली भएको नभएको सम्बन्धमा यकिन गर्न नियमित रुपमा अनुगमन गर्ने, अनुमान गरिएअनुसार राजस्व सङ्कलन नभएको वा सङ्कलन हुने नदेखिएमा समयमै थप सुधारका कदमहरू पहिचान गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने कार्यहरू समेत गर्न राजस्व परामर्श समितिले सक्रिय रहनु आवश्यक हुनजान्छ। यस्तैगरी, आगामी आर्थिक वर्षको आय प्रक्षेपणका लागि त्यस अवधिसम्मका क्रियाकलाप तथा आय असुली अवस्थाको मूल्याङ्कन गर्ने तथा आर्थिक वर्ष सम्पन्न भएपछि सो आर्थिक वर्षका लागि तय गरिएका क्रियाकलापहरू तथा आय असुली अवस्थाको मूल्याङ्कन गर्न आवश्यक हुन्छ। उल्लिखित आवश्यकतालाई सम्बोधन गर्ने प्रयोजनका लागि यस राजस्व सुधार कार्ययोजनाको अनुगमन मूल्याङ्कन पद्धति निम्नअनुसार प्रस्ताव गरिएको छ।

तालिका–२० : अनुगमन खाका

क्र. सं.	अनुगमनको स्तर	अनुगमन विधि र समय	अनुगमनका विषयवस्तु र कार्यहरू	जिम्मेवारी
१.	नगर कार्यपालिकाको कार्यालय	विधि : स्थलगत अवलोकन, तथ्याङ्क अध्ययन, करदाता अन्तर्वार्ता	• कर सङ्कलनको अवस्था, कर सङ्कलनको वातावरण, कर सुधारका लागि भएका क्रियाकलाप र कार्यान्वयनको अवस्था, मासिक रुपमा सङ्क्षिप्त प्रतिवेदन तयारी लगायत अन्य	• मुख्य जिम्मेवारी : राजस्व व्यवस्थापन शाखा • सहायक जिम्मेवारी : प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, आर्थिक प्रशासन प्रमुख
२.	राजस्व परामर्श समितिस्तरीय अनुगमन/ मूल्याङ्कन	समय : दैनिक, साप्ताहिक, मासिक	• कर प्रशासन तथा कर सुधारका लागि भएका प्रयास, राजस्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयनको अवस्था, कर सङ्कलन असुलीको वातावरण, आय सङ्कलनको अवस्था, कार्यपालिकालाई आवश्यक परामर्श, राजस्व सुधार योजनाको समीक्षा र परिमार्जन, स्रोत, दर तथा दायरामा सुधारका	• राजस्व परामर्श समिति

क्र. सं.	अनुगमनको स्तर	अनुगमन विधि र समय	अनुगमनका विषयवस्तु र कार्यहरू	जिम्मेवारी
			लागि क्रियाकलाप सिफारिश, मार्गदर्शन, निर्देशन र अन्य	
३.	कार्यपालिका स्तरीय अनुगमन तथा मूल्याङ्कन	विधि : स्थलगत अवलोकन, करदाता अन्तर्वार्ता, सरोकारवालासँग छलफल, प्रतिवेदन अध्ययन	● कर प्रशासन तथा कर सुधारका लागि भएका प्रयास, राजस्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयनको अवस्था, कर सङ्कलन/असुलीको वातावरण, आय सङ्कलनको अवस्था, कार्यपालिकालाई आवश्यक परामर्श, स्रोत, दर तथा दायरामा सुधारका लागि क्रियाकलाप सिफारिश	● मुख्य जिम्मेवारी : राजस्व परामर्श समिति संयोजक ● सहायक जिम्मेवारी : प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, आर्थिक प्रशासन प्रमुख, राजस्व उपशाखा प्रमुख, परामर्श समिति सदस्यहरू
४.	बाह्य अनुगमन तथा मूल्याङ्कन	समय : मासिक, चौमासिक, वार्षिक	● राजस्व नीति, समन्वय, सहकार्य, राजस्व सुधार योजना, प्रतिवेदनहरू, समीक्षा प्रतिवेदन, मार्गदर्शन, कार्यपालिकालाई आवश्यक परामर्श, स्रोत, दर तथा दायरामा सुधारका लागि क्रियाकलाप सिफारिश	● नगर प्रमुख, नगर सभा सदस्यहरू

अनुसूची–१ : सन्दर्भ सामग्री

१. नेपालको संविधान, २०७२
२. स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४
३. अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४
४. गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमासम्बन्धी दिग्दर्शन, २०७६
५. बुढानीलकण्ठ नगरपालिकाको आर्थिक ऐन, २०८०
(बुढानीलकण्ठ नगरपालिकाको अर्थसम्बन्धी प्रस्तावलाई कार्यान्वयन गर्न बनेको ऐन)
६. बुढानीलकण्ठ नगरपालिकाको आर्थिक वर्ष २०७८/७९ को नीति, बजेट, योजना तथा कार्यक्रम, २०७८
७. नगरसभाको १२औं नगर अधिवेशनको बैठकमा प्रस्तुत आ.व. २०८०/८१ को बजेट वक्तव्य, बुढानीलकण्ठ नगरपालिका,
८. बुढानीलकण्ठ नगरपालिकाको आय विवरण (आ.व. २०७७/७८ - २०८०/८१), आर्थिक प्रशासन शाखा तथा राजस्व शाखा, बुढानीलकण्ठ
९. बागमती प्रदेश सरकारको वजेट वक्तव्य, २०८०
१०. बुढानीलकण्ठ नगरपालिकाको नगर पार्श्वचित्र, २०७५
११. नेपाल सरकारको बजेट वक्तव्य, २०८०
१२. एकीकृत आर्थिक सङ्केत तथा वर्गीकरण र व्याख्या, २०७४ (दोस्रो परिमार्जन)
१३. प्रदेश तथा स्थानीय कर सम्बन्धी अध्ययन तथा सुझाव प्रतिवेदन, २०७५ - नेपाल सरकार (मन्त्रिपरिषद्) निर्णयबाट गठित कार्यदलले अर्थ मन्त्रालय समक्ष पेश गरेको

अनुसूची–२ : तथ्याङ्क सङ्कलनका लागि प्रयोग गरिएको फाराम

बुढानीलकण्ठ नगरपालिका, काठमाडौं

राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा, २०८०

तथ्याङ्क सङ्कलन फाराम

न.पा.को स्वामित्व वा भोग चलनमा रहेका जग्गा

क.सं.	जग्गा रहेका स्थान	कि.न.	क्षेत्रफल	हालको उपयोग	भाडा वा बहाल रकम (यदि भएमा)
क	स्वामित्वमा रहेको जग्गा				
ख	भोग चलनमा रहेको जग्गा				

स्रोत : जिन्सी शाखा तथा वडा कार्यालय

न.पा.को स्वामित्वमा रहेका भवन

क्र.सं.	स्थान	भवनको विवरण	हालको उपभोग	भाडा वा बहाल रकम (यदि भएमा)

स्रोत : जिन्सी शाखा तथा वडा कार्यालय

प्रत्यक्षरुपमा राजस्वसँग सम्बन्धित सूचना

ख. भवनसम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	घरको वर्गीकरण	अनुमानित संख्या	बहालमा भएको संख्या	औसत बहाल दर
१	व्यापारीक प्रयोजनका लागि निर्मित भवन/घरहरू *(नोट: व्यापारीक कम्पलेक्स, पार्टी प्यालेस, अस्पताल, कोल्ड स्टोर, निजी विद्यालय तथा क्यापस आदि)*			
२	औद्योगिक प्रयोजनका भवन/घरहरु			
३	आवासिय भवन/घरहरु			

३.१	*कच्ची घरहरु (कच्ची जोडाई तथा छाना)*			
३.२	*अर्ध कच्ची घर (माटोको जोडाई र कंक्रिट वा स्टिलको छाना भएका)*			
३.३	*पिलर सिस्टम नभएको पक्कि घर (Without RCC Frame Structure)*			
३.४	*पिलर सिस्टम भएको पक्कि घर (With RCC Frame Structure)*			
जम्मा				

स्रोत : विभिन्न प्रकाशन वा सूचना शाखा तथा वडा कार्यालय

जग्गा सम्बन्धी विवरण

क.सं.	जग्गाको किसिम	अनुमानित क्षेत्रफल	औसत मूल्यांकन दर (मालपोत कार्यालयको आधारमा)	कैफियत
१	शहरी क्षेत्र			
२	आवासिय क्षेत्र			
३	कृषी क्षेत्र			
४	वन तथा अन्य क्षेत्र			
जम्मा				

स्रोत : विभिन्न प्रकाशन वा सूचना शाखा तथा वडा कार्यालय

सवारी साधन सम्बन्धी विवरण

क.सं.	सवारी साधन	अनुमानित संख्या	कैफियत
१	अटो रिक्सा, ई रिक्सा		
२	ठेलागाडा, टाँगा, रिक्सा		
जम्मा			

स्रोत : विभिन्न प्रकाशन वा सूचना शाखा तथा वडा कार्यालय

व्यापार व्यवसाय सम्बन्धी विवरण

क.सं.	व्यापार व्यवसायको विवरण	साना लगानी	मझौला लगानी	ठूला लगानी
१	उद्योग			
२	वित्तिय संस्था (बैक, विकास बैक, सहकारी, विमा आदि)			
३	व्यापारिक भवन, मल, निजी अस्पताल, संस्थागत कलेज विद्यालय			
४	डिलर तथा थोक बिक्रेता			
५	अन्य व्यवसायहरू			

स्रोत : विभिन्न प्रकाशन वा सूचना शाखा तथा वडा कार्यालय, उद्योग वाणिज्य संघ

खानीजन्य वस्तु बिक्री तथा निकासी

उत्पादन/उत्खनन् स्थल	बस्तुहरु	कुल उत्खनन्योग्य परिणाम	बिक्री मूल्य	संभाव्य निकासी परिमाण
	ढुङ्गा			
	गिट्टी			
	स्लेट			
	बालुवा			
	दहत्तर बहत्तर			
	ढुङ्गा			
	गिट्टी			
	स्लेट			
	बालुवा			
	दहत्तर बहत्तर			

स्रोत : आर्थिक प्रशासन शाखा, हालको ठेक्का प्रकृया, आईईई प्रतिवेदन तथा सरोकारवालासँग छलफल

जडिबुटी, कवाडी र जीवजन्तु व्यावसायिक उपयोग

क.सं.	वस्तुहरू	एकाई	कुल सङ्कलन परिणाम	अनुमानित मूल्य
क.	जडिबुटीजन्य बस्तुहरू			
ख.	कवाडीजन्य बस्तुहरु			
ग.	जीवजन्तु			

क.सं.	वस्तुहरू	एकाई	कुल सङ्कलन परिणाम	अनुमानित मूल्य

वहाल विटौरी

क.सं.	सम्पत्तिहरू-स्थान-नाम	एकाइ	परिमाण	दर
क.	भवन तथा कोठाहरू			
ख.	मेसिनहरू			
ग.	सार्वजनिक सम्पत्ति			

स्रोत : राजस्व परामर्श समिति, आर्थिक प्रशासन, राजस्व तथा जिन्सी शाखा, वडा कार्यालय

नगरपालिकाले निर्माण, सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गरेका सेवा

क.सं.	सेवाहरु	उपलब्ध गराएको स्थान वा क्षेत्र	एकाइ र परिमाण	सेवा शुल्कको संभावना के छ ?	हालको अवस्था (आय)
१	फोहरमैला व्यवस्थापन				
४	धारा				
५	अतिथिगृह				
६	धर्मशाला				
८	सभागृह				
९	ढल निकास				
१०	सडक बत्ति				
११	सार्वजनीक शौचालय				

क्र.सं.	सेवाहरु	उपलब्ध गराएको स्थान वा क्षेत्र	एकाइ र परिमाण	सेवा शुल्कको संभावना के छ ?	हालको अवस्था (आय)
१२	पार्क				
१३	पौडी पोखरी				
१४	व्यायमशाला				
१५	पर्यटकिय स्थल				
१६	हाट बजार				
१७	पशु बधशाला				
१८	शवदाहगृह				
१९	बसपार्क				
२०	अन्य पार्किङ्ग क्षेत्र				

अनुसूची–३ : कार्यशाला उपस्थिति

१. नेपालको संविधान, २०७२
२. स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४
३. अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४
४. गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमासम्बन्धी दिग्दर्शन, २०७६
५. बुढानीलकण्ठ नगरपालिकाको आर्थिक ऐन, २०८०
६. बुढानीलकण्ठ नगरपालिकाको आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को नीति, बजेट, योजना तथा कार्यक्रम, २०८०
७. बुढानीलकण्ठ नगरपालिकाको आय विवरण (आ.व. २०७८/७९ - २०८०/८१)
८. नेपाल सरकारको बजेट वक्तव्य, २०८०/८१
९. एकीकृत आर्थिक सङ्केत तथा वर्गीकरण र व्याख्या, २०७४ (दोस्रो परिमार्जन), महालेखा नियन्त्रक कार्यालय

अनुसूचीं ४ : तथ्याङ्क सङ्कलनका लागि प्रयोग गरिएको फाराम

बुढानीलकण्ठ नगरपालिका, काठमाडौं

राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा, २०८०

तथ्याङ्क सङ्कलन फाराम

न.पा.को स्वामित्व वा भोग चलनमा रहेका जग्गा

क्र.सं.	जग्गा रहेका स्थान	कि.न.	क्षेत्रफल	हालको उपयोग	भाडा वा बहाल रकम (यदि भएमा)
क	स्वामित्वमा रहेको जग्गा				
ख	भोग चलनमा रहेको जग्गा				

स्रोत : जिन्सी शाखा तथा वडा कार्यालय

न.पा.को स्वामित्वमा रहेका भवन

क्र.सं.	स्थान	भवनको विवरण	हालको उपभोग	भाडा वा बहाल रकम (यदि भएमा)

स्रोत : जिन्सी शाखा तथा वडा कार्यालय

प्रत्यक्षरुपमा राजस्वसँग सम्बन्धित सूचना

ख. भवनसम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	घरको वर्गीकरण	अनुमानित संख्या	बहालमा भएको संख्या	औसत बहाल दर
१	व्यापारीक प्रयोजनका लागि निर्मित भवन/घरहरू *(नोटः व्यापारीक कम्पलेक्स, पार्टी प्यालेस, अस्पताल, कोल्ड स्टोर, निजी विद्यालय तथा क्यापस आदि)*			
२	औद्योगिक प्रयोजनका भवन/घरहरु			

३	आवासिय भवन/घरहरु			
३.१	*कच्ची घरहरु (कच्ची जोडाई तथा छाना)*			
३.२	*अर्ध कच्ची घर (माटोको जोडाई र कंक्रिट वा स्टिलको छाना भएका)*			
३.३	*पिलर सिस्टम नभएको पक्कि घर (Without RCC Frame Structure)*			
३.४	*पिलर सिस्टम भएको पक्कि घर (With RCC Frame Structure)*			
जम्मा				

स्रोत : विभिन्न प्रकाशन वा सूचना शाखा तथा वडा कार्यालय

जग्गा सम्बन्धी विवरण

क.सं.	जग्गाको किसिम	अनुमानित क्षेत्रफल	औसत मूल्याङ्कन दर (मालपोत कार्यालयको आधारमा)	कैफियत
१	शहरी क्षेत्र			
२	आवासिय क्षेत्र			
३	कृषी क्षेत्र			
४	वन तथा अन्य क्षेत्र			
जम्मा				

स्रोत : विभिन्न प्रकाशन वा सूचना शाखा तथा वडा कार्यालय

सवारी साधन सम्बन्धी विवरण

क.सं.	सवारी साधन	अनुमानित संख्या	कैफियत
१	अटो रिक्सा, ई रिक्सा		
२	ठेलागाडा, टाँगा, रिक्सा		
जम्मा			

स्रोत : विभिन्न प्रकाशन वा सूचना शाखा तथा वडा कार्यालय

व्यापार व्यवसाय सम्बन्धी विवरण

क.सं.	व्यापार व्यवसायको विवरण	साना लगानी	मझौला लगानी	ठूला लगानी
१	उद्योग			
२	वित्तिय संस्था (बैक, विकास बैक, सहकारी, विमा आदि)			
३	व्यापारिक भवन, मल, निजी अस्पताल, संस्थागत कलेज विद्यालय			
४	डिलर तथा थोक बिक्रेता			
५	अन्य व्यवसायहरू			

स्रोत : विभिन्न प्रकाशन वा सूचना शाखा तथा वडा कार्यालय, उद्योग वाणिज्य संघ

खानीजन्य वस्तु बिक्री तथा निकासी

उत्पादन/उत्खनन् स्थल	बस्तुहरु	कुल उत्खनन्योग्य परिणाम	बिक्री मूल्य	संभाव्य निकासी परिमाण
	ढुङ्गा			
	गिट्टी			
	स्लेट			
	बालुवा			
	दहत्तर बहत्तर			
	ढुङ्गा			
	गिट्टी			
	स्लेट			
	बालुवा			
	दहत्तर बहत्तर			

स्रोत : आर्थिक प्रशासन शाखा, हालको ठेक्का प्रकृया, आईई प्रतिवेदन तथा सरोकारवालासँग छलफल

जडिबुटी, कवाडी र जीवजन्तु व्यावसायिक उपयोग

क्र.सं.	वस्तुहरु	एकाई	कुल सङ्कलन परिणाम	अनुमानित मूल्य
क.	जडिबुटीजन्य वस्तुहरू			
ख.	कवाडीजन्य वस्तुहरू			
ग.	जीवजन्तु			

क.सं.	वस्तुहरु	एकाई	कुल सङ्कलन परिणाम	अनुमानित मूल्य

बहाल बिटौरी

क.सं.	सम्पत्तिहरू-स्थान-नाम	एकाइ	परिमाण	दर
क.	भवन तथा कोठाहरू			
ख.	मेसिनहरू			
ग.	सार्वजनिक सम्पत्ति			

स्रोत : राजस्व परामर्श समिति, आर्थिक प्रशासन, राजस्व तथा जिन्सी शाखा, वडा कार्यालय

नगरपालिकाले निर्माण, सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गरेका सेवा

क.सं.	सेवाहरु	उपलब्ध गराएको स्थान वा क्षेत्र	एकाइ र परिमाण	सेवा शुल्कको संभावना के छ ?	हालको अवस्था (आय)
१	फोहरमैला व्यवस्थापन				
४	धारा				
५	अतिथिगृह				
६	धर्मशाला				
८	सभागृह				
९	ढल निकास				
१०	सडक बत्ति				
११	सार्वजनीक शौचालय				

क.सं.	सेवाहरु	उपलब्ध गराएको स्थान वा क्षेत्र	एकाइ र परिमाण	सेवा शुल्कको संभावना के छ ?	हालको अवस्था (आय)
१२	पार्क				
१३	पौडी पोखरी				
१४	व्यायमशाला				
१५	पर्यटकिय स्थल				
१६	हाट बजार				
१७	पशु बधशाला				
१८	शवदाहगृह				
१९	बसपार्क				
२०	अन्य पार्किङ्ग क्षेत्र				

अनुसूची–५ : कार्यशालाको उपस्थिति

बुढानीलकण्ठ नगरपालिका, नगर कार्यपालिकाको कार्यालय,

हात्तिगौडा काठमाण्डौं

राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाको प्रारम्भिक कार्यशाला गोष्ठी

सहभागी उपस्थिति

मितिः २०८१ साल बैशाख ३ गते सोमबार

स्थानः रोयल भिल्ला रिजोर्ट, बु.न.पा. ५ डाँडागाँऊ

सि.नं	नाम थर	पद	कार्यालय/संस्था	दस्तखत
१	श्री मिठाराम अधिकारी	नगर प्रमुख	बुढानीलकण्ठ नगरपालिका	
२	श्री अनिता लामा	नगर उप प्रमुख	बुढानीलकण्ठ नगरपालिका	
३	श्री तुल्सीराम अर्याल	प्रमुख प्रसाशकीय अधिकृत	बुढानीलकण्ठ नगरपालिका	
४	श्री सुरेन्द्र लामा	वडा अध्यक्ष	वडा नं. १	
५	श्री राजेन्द्र श्रेष्ठ	वडा अध्यक्ष	वडा नं. २	
६	श्री आकाश घिताल	वडा अध्यक्ष	वडा नं. ३	
७	श्री श्रीराम के सी	वडा अध्यक्ष	वडा नं. ४	
८	श्री कृष्ण शाह ठकुरी	वडा अध्यक्ष	वडा नं. ५	
९	श्री रवि खड्का	वडा अध्यक्ष	वडा नं. ६	
१०	श्री वस नारायण महर्जन	वडा अध्यक्ष	वडा नं. ७	
११	श्री सुमन तामाङ	वडा अध्यक्ष	वडा नं. ८	
१२	श्री सुमित्रा त्रिपाठी पाण्डे	वडा अध्यक्ष	वडा नं. ९	
१३	श्री नवराज भट्टराई	वडा अध्यक्ष	वडा नं. १०	

४	श्री राजु अधिकारी	वडा अध्यक्ष	वडा नं. ११	
५	श्री शम्भु प्रसाद भट्टराई	वडा अध्यक्ष	वडा नं. १२	
६	श्री टिका नारायण श्रेष्ठ	वडा अध्यक्ष	वडा नं. १३	
१९	श्री शान्ता ढकाल पुडासैनी	कार्यपालिका सदस्य	बुढानीलकण्ठ नगरपालिका	
२०	श्री राजकुमार रोक्का	कार्यपालिका सदस्य	बुढानीलकण्ठ नगरपालिका	
२१	श्री गोमा मग्राती	कार्यपालिका सदस्य	बुढानीलकण्ठ नगरपालिका	
२२	श्री रिना श्रेष्ठ	कार्यपालिका सदस्य	बुढानीलकण्ठ नगरपालिका	
२३	श्री राममाया महर्जन	कार्यपालिका सदस्य	बुढानीलकण्ठ नगरपालिका	
२४	श्री रिता दाहाल	कार्यपालिका सदस्य	बुढानीलकण्ठ नगरपालिका	
२५	श्री सुनिता शिवा	कार्यपालिका सदस्य	बुढानीलकण्ठ नगरपालिका	
२६	श्री मेन्दोक लामा शेर्पा	कार्यपालिका सदस्य	बुढानीलकण्ठ नगरपालिका	
२७	राजकाजी श्रेष्ठ	लेखा समितिको संयोजक	बुढानीलकण्ठ नगरपालिका	
२८	तारा मिजार	लेखा समिति सदस्य	बुढानीलकण्ठ नगरपालिका	
२९	चण्डिका रैला	लेखा समिति सदस्य	बुढानीलकण्ठ नगरपालिका	
३०	त्रिलोचन आचार्य	लेखा तथा अर्थ विज्ञ	बुढानीलकण्ठ नगरपालिका	
३१	राम खत्री	मालपोत		
३२	विष्णु भण्डारी	रसाला		
३३	राजु थापा	,,		

सि.नं	नाम थर	पद	कार्यालय/संस्था	दस्तखत
३४	राम कुमार थापा	प्र. प्रमुख	बु.न.पा.	[illegible]
३५	रविन्द्र अधिकारी	स्व. सचिव (लेप्रसा)	बु.न.पा.	[illegible]
३६	रमेश कु. भण्डारी	मु. अ.	बु.न.पा.	[illegible]
३७	बालमाया श्रेष्ठ	वडा नं. ३ वडा सदस्य	वडा नं. ३	[illegible]
३८	पुष्पा बम	म. वि. अ.	जन. स्वा. स. म.	[illegible]
३९	ललित विक्रम सिंह	उपसचिव	शिक्षा, युवा तथा खेल	[illegible]
४०	केशव कुमार विष्ट	प्र. अ.	प्रशासन	[illegible]
४१	कुमार प्रसाद दाहाल	वे. ज. (वे.अ.)	बुढानीलकण्ठ न.पा.	[illegible]
४२	अच्युत खड्का	अधिकृत	[illegible] शाखा प्रमुख	[illegible]
४३	निर्मला तामाङ	नगर प्रहरी	बु.न.पा.	[illegible]
४४	कृष्ण अधिकारी	शाखा अधिकृत	योजना अनुगमन शाखा	[illegible]
४५	केदार प्रसाद ढकाल	व. ले. अ.	आर्थिक प्रशासन	[illegible]
४६	अजित घिमिरे	व. सी. अ.	आभाग महामाला	[illegible]
४७	सन्जय ढुंगाना	अधिकृत छैटौं	राजस्व व्यवस्थापन शाखा, बु.न.पा.	[illegible]
४८	दिपक वि.सी.	स. पाल्पी	बु.न.पा.	[illegible]
४९	सन्तोषी पौडेल	अमिन	बु.न.पा.	[illegible]
५०	सान्दिरा श्रेष्ठ	ड्राफ्टिपर	बु.न.पा.	[illegible]

क्र.नं	नाम थर	पद	कार्यालय/संस्था	दस्तखत
५१	राजन पौड्याल	सं.प्राध्या	बुनपा/राजस्व व्यवस्थापन	
५२	इन्द्र बहादुर वस्नेत	का.स	बु.न.पा नक्सा स्तरे	
५३	गोकर्ण प्रसाद शर्मा	निजामती	—	
५४	बसन्त प्र. भट्टराई	"	CRD	
५५	राजु निरौला	ड्राइभर	सी.पी.	
५६	विनोद अधिकारी	अधिकृत	योजना शाखा	

अनुसूची–६ : कार्यशालाका तस्वीरहरु

योजना तर्जुमा कार्यशालामा समूहगत छलफल

योजना तर्जुमा कार्यशालामा समूहगत छलफल तथा समूह कार्य प्रस्तुती

योजना तर्जुमा कार्यशालामा समूहगत छलफलका लागि सहजीकरण